MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

AKVILĖ RAMANAUSKAITĖ
CIVILINĖ TEISĖ

VIEŠOJO INTERESO GYNIMAS BYLOSE DĖL NUOSAVYBĖS TEISINIŲ SANTYKIŲ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. dr. Ramūnas Birštonas

Vilnius

2017 m.

TURINYS

ĮVADAS 3
1. VIEŠOJO INTERESO SAMPRATA IR JO TURINYS 9
1.1. Viešasis interesas 9
1.2. Viešojo intereso subjektas 13
1.3. Viešojo intereso objektas 15
2. VEŠASIS INTERESAS TEISMŲ PRAKTIKOJE VERTINANT ATSKIRAS NUOSAVYBĖS TEISINIŲ SANTYKIŲ SRITIS 18
2.1. Viešojo intereso samprata teismų praktikoje dėl nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą atkūrimo 18
2.2. Viešojo intereso samprata teismų praktikoje dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objekto statusą turinčių objektų apsaugos 24
2.3. Viešojo intereso samprata teismų praktikoje dėl bendraturčių teisinių santykių 28
2.4. Viešojo intereso samprata teismų praktikoje dėl daiktinių teisių gynimo (vindikacinis ir negatorinis ieškinys) 35
2.5. Viešojo intereso samprata teismų praktikoje dėl servituto nustatymo 47
IŠVADOS 58
LITERATŪRA 61
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS 78
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 79
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA 80
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 81

ĮVADAS

Temos aktualumas. Viešasis interesas – tai viena sudėtingiausių ir daugiausiai diskusijų kelianti sąvoka visoje teisinėje sistemoje. Šios sąvokos turinio analizę atliko gausus būrys Lietuvos ir užsienio teisės specialistų bei mokslininkų, ji detaliai nagrinėjama teisės doktrinoje ir teismų praktikoje, tačiau galutinės ir vieningos nuomonės dėl sampratos esmės vis dar nėra prieita. Priešingai, nemažai autorių teigia, kad universalios viešojo intereso teorijos negali būti, o mėginimus ją pateikti vertina kritiškai, neretai sarkastiškai[1].

Vienas reikšmingiausių darbų, siekiant įtvirtinti bendrąją viešojo intereso sąvoką Lietuvoje, buvo Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto parengimas[2], kuris, įvertinus gautas pastabas ir komentarus, buvo paliktas tobulinti[3] ir iki šiol nėra priimtas. Pagrindiniai argumentai, kodėl projektas negalėjo būti patvirtintas, susiję su viešojo intereso neapibrėžtumu – nenurodytos viešojo intereso gynimo sritys, konkrečios institucijos, turinčios teisę jį ginti, jų teisės ir pareigos, nepateiktas viešojo intereso sąvokos apibrėžimas, nenustatyti aiškūs viešojo intereso požymiai ir pan. Nepaisant to, kad buvo pateiktas patikslintas įstatymo projektas[4], teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, kad viešojo intereso sąvoka turėtų būti suprantama, kaip dinamiška – kintanti kategorija, todėl jos prasmę turime atskleisti ne iš norminių teisės aktų, o vertinti teismų praktikos išaiškinimus atskirose bylų kategorijose.[5] Taigi, nenustačius vieningo viešojo intereso apibrėžimo, visa atsakomybė perkelta teismų diskrecijai argumentuojant tuo, kad teismai nagrinėdami įvairaus pobūdžio bylas susiduria su besikeičiančiais visuomenės poreikiais, politine, ekonomine, socialine, kultūrine padėtimi, todėl turi realias galimybes suformuoti teisingą ir konkrečiu laikotarpiu aktualią viešojo intereso sampratą.

Teismų praktikoje pirmasis nagrinėjamos sąvokos turinį pamėgino atskleisti Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, kurio išaiškinimuose teigiama: „Viešasis interesas yra visuomenės ar jos dalies teisėtas interesas, kuris atspindi ir išreiškia pamatines, Konstitucijoje įtvirtintas, visuomenės vertybes ir kurias valstybė, vykdydama savo funkcijas, yra įpareigota

---

[1] Carl J. Friedrich. *The public interest*. American Society for Political an Legal Philosophy, 5, (1962), P. 175-190.
[2] Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 (2006-12-22). Žiūrėta 2017 m. vasario 3 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.289608
[3] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. lapkričio 21 d. nutarimas, Nr. 1243. Žiūrėta 2017 m. vasario 3 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BE660DF70132
[4] Pasiūlymas Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektui Nr. XP-1963, 2012 m. balandžio 21 d. Žiūrėta 2017 m. vasario 3 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.421616
[5] Egidijus Krivka. *Viešojo intereso gynimas Lietuvoje. Teisinis reglamentavimas: pasiekimai ir problemos.* Pranešimas mokslinėje praktinėje konferencijoje „Teisinės galimybės sprendžiant vartotojų ginčus Lietuvoje“ Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2008 m. kovo 21 d. Žiūrėta 2017 m. vasario 3 d. http://vartotojuteises.lt/media/files/krivkos_pranesimas

užtikrinti ir tenkinti *inter alia* per teismus, pagal kompetenciją sprendžiančius bylas“[6]. Taigi, teismas nustatė, kad viešąjį interesą reikia pradėti nagrinėti tuomet, kai yra tiesioginis ryšys su Konstitucijoje įtvirtintais, visuomenei ar jos daliai reikšmingais teisiniais gėriais. Teismas nepaisydamas to, kad Konstitucija, kaip aukščiausioji teisė yra pastovus aktas[7], pažymėjo, kad ją turime interpretuoti nuolat atsinaujinančiai, prisitaikančiai prie viešojo intereso, kaip dinamiškos ir besikeičiančios kategorijos.[8]

Vienas tokių, Konstitucijoje[9] įtvirtintų, teisinių gėrių yra nuosavybė, kurią kiekvienas asmuo įpareigotas naudoti taip, kad tai neprieštarautų viešajam interesui, įgyvendinti ir saugoti atsižvelgiant ne tik į asmeninę, bet ir visuomenės ar jos dalies gerovę. Tačiau, neturint atsakymo į klausimą, kas yra viešasis interesas ir kaip turi būti nustatoma pusiausvyra tarp jo ir privačios nuosavybės savininko interesų, nulemia, kad ši pareiga suprantama ir įgyvendinama skirtingai. Be to, problemų kelia ir tai, kad ne tik viešojo intereso, bet ir nuosavybės teisinių santykių aiškinimas nėra vieningas, dėl ko šie santykiai laikytini vienais sudėtingiausių ir permainingiausių visame civilinės teisės moksle. Nors teisę į nuosavybę saugo Lietuvos Respublikos Konstitucija[10], tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, tačiau tai neišsprendžia nesutarimų dėl jos apsaugos turinio ir lygio. Neretai keliamas klausimas dėl nuosavybės teisinio santykio su kitomis konstitucinėmis vertybėmis – svarstoma, kuriai turėtų būti taikoma pirmenybė ir kurioje vertybių hierarchijos vietoje yra nuosavybė. Didelę dalį ginčų nulemia ir tai, kad nuosavybės teisė nėra absoliuti – pagal Konstituciją ji gali būti įstatymu ribojama dėl nuosavybės objekto pobūdžio, dėl padarytų teisei priešingų veikų ir (arba) dėl visuomenei būtino ir konstituciškai pagrįsto poreikio[11]. Paskutinioji priežastis tiek teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje kelia daugiausia klausimų ir abejonių, kadangi tokiuose ginčuose konstatuojama, kad egzistuoja viešasis interesas, kuris, kaip minėjome, išsiskiria savo neapibrėžtumu ir dinamiškumu, todėl įdomu, kaip tokias situacijas sprendžia teismai, kaip derina dvi konstitucines vertybes – teisę į privačią nuosavybę ir viešąjį interesą, kaip supranta ir aiškina šias kategorijas, ar kažkuriai iš jų teikia prioritetą.

Šių vertybių susidūrimas natūraliai kelia klausimus: kaip teismai, turėdami visišką diskrecijos teisę spręsti koks turėtų būti sąvokos „viešasis interesas“ turinys ir jos taikymo ribos[12], šią pareigą atlieka, kai ginčai būna susiję su nuosavybės teisiniais santykiais, kokiais kriterijais vadovaujasi identifikuodami viešąjį interesą, kaip nustato vertybių pusiausvyrą, ar

[6] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas byloje Nr. 35/03-11/06.
[7] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05.
[8] Gediminas Mesonis. *Konstitucijos interpretavimo metodologiniai pagrindai.* Vilnius: Registrų centras, 2010, P. 11.
[9] Lietuvos Respublikos Konstitucija, Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30).
[10] Ibid.
[11] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas byloje Nr. 17/02-24/02-06/03-22/04.
[12] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 23 d. nutarimas byloje Nr. 13/05.

kažkuriai iš jų ir kokiu pagrindu, teikia prioritetą? Ar teismai, būdami pagrindiniai teisingumą užtikrinantys ir teisę formuojantys subjektai, garantuoja teisingą balansą tarp privačios nuosavybės ir viešojo intereso, kokiais argumentais vadovaujasi priimdami atitinkamus sprendimus ir kokia jų įtaka ginčo šalims bei tolimesniam teisės aiškinimui?

Darbo tikslas. Šio magistro baigiamojo darbo tikslas – išnagrinėti, kokiais kriterijais vadovaujamasi Lietuvos teismų praktikoje dėl nuosavybės teisinių santykių identifikuojant viešąjį interesą, kaip teismai nustato vertybių – teisės į privačią nuosavybę ir viešojo intereso pusiausvyrą, kokiais argumentais remiasi ir kokia jų reikšmė priimant atitinkamą sprendimą. Įvertinti, kokias pasekmes toks teismų aiškinimas sukelia ginčo šalims ir teismų praktikos vystymuisi.

Darbo tikslui pasiekti buvo iškelti šie **tyrimo uždaviniai**:

1. atlikti viešojo intereso sampratos ir turinio analizę apžvelgiant mokslinę literatūrą, teismų praktiką bei užsienio valstybių patirtį;
2. išnagrinėti ir apibendrinti, kaip suprantamas ir kokių kriterijų pagrindu yra identifikuojamas viešasis interesas bendrosios kompetencijos teismų praktikoje sprendžiant ginčus dėl:
   2.1. nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą atkūrimo;
   2.2. nekilnojamojo kultūros paveldo objekto statusą turinčių objektų apsaugos;
   2.3. bendraturčių teisinių santykių sureguliavimo;
   2.4. daiktinių savininko teisių gynimo (vindikacinis ir negatorinis ieškiniai);
   2.5. servituto nustatymo.
3. nustatyti problemas su kuriomis susiduria teismai, aiškindami viešojo intereso sampratą ir jo taikymo kriterijus, sprendžiant 2.1. – 2.5. punktuose išvardintus ginčus.

Ginamieji teiginiai:

1. Lietuvos teismų praktikoje dėl nuosavybės teisinių santykių viešojo ir privačios nuosavybės savininko interesų pusiausvyra užtikrinama remiantis šalių lygiateisiškumo ir proporcingumo principais, siekiama nepažeisti šalių teisėtų lūkesčių principo, garantuoti teisingą ir greitą bylos nagrinėjimą.
2. Viešasis interesas ginčuose dėl nuosavybės teisinių santykių gali būti nustatomas bei ginamas ir tada, kai jis kyla tik tarp privačių asmenų, kurių teises ir pareigas reguliuoja privatinės teisės normos.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Teisės doktrinoje mokslinių darbų, kuriuose būtų analizuojamas viešojo intereso gynimas bylose dėl nuosavybės teisinių santykių, Lietuvoje iki šiol nėra. Nors Lietuvoje gausu mokslininkų, kurie siekė atskleisti viešojo intereso sampratą, turinį, kriterijus, tačiau jų darbuose viešojo intereso

santykis su nuosavybės teisiniais santykiais apžvelgiamas tik fragmentiškai, neanalizuojama ir neapibendrinama teismų praktika, kurioje sprendžiamas klausimas dėl viešojo intereso ir nuosavybės teisės kolizijos. Viešojo intereso atpažinimo kriterijus ir sampratą mėgino atskleisti E. Kūris[13], E. Krivka[14], V. Nekrošius[15], J. Gumbis[16], U. Trumpulis[17], V. Gečaitė[18], J. Lankelis ir E. Klimas[19] bei daugelis kitų autorių.

Šiame darbe, be minėtų autorių, taip pat remiamasi M. Feintucko[20], B. Bozemano[21], A. McHarg[22] ir kitų autorių darbais, kuriuose mėginama atskleisti viešojo intereso sampratą, pateikti jos aiškinimo ir taikymo teorijas bei kriterijus. Vertinant nuosavybės teisinių santykių specifiką remiamasi R. Ruškytės[23], R. Svetikaitės[24], R. Birštono[25] ir kitų Lietuvos bei užsienio mokslininkų darbais. Taip pat, magistro baigiamajame darbe analizuojama Lietuvos Respublikos Konstitucija, nagrinėjamos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso, Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo bei kitų norminių aktų nuostatos. Pasitelkiama naujausia ir didžiausią reikšmę šio darbo temos atskleidimui turinti 2013 – 2017 metų Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, Lietuvos apygardų teismų praktika bei nagrinėjant bylas dėl nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą atkūrimo ir dėl daiktinių teisių gynimo, analizuojama visos Lietuvos apylinkių teismų praktika, taip pat, apžvelgiama dalis su tema

---

[13] Egidijus Kūris. *Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija*, Notariatas, 2012, Nr. 13, p. 48-54.

[14] Egidijus Krivka. *Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje.* Jurisprudencija. 2007, t.10(100); p. 15-22; Egidijus Krivka. *Viešojo intereso gynimas Lietuvoje. Teisinis reglamentavimas: pasiekimai ir problemos.* Mokslinė praktinė konferencija „Teisinės galimybės sprendžiant vartotojų ginčus Lietuvoje“. Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2008 m. kovo 21 d.; Egidijus Krivka. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese*. Vilnius. Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009.

[15] Vytautas Nekrošius. *Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir konstitucinio teismo doktrina*. Jurisprudencija 2012, 19(3), p. 1101-1110.

[16] Jaunius Gumbis. *Public Interest: Problem of conceptualisation*. Socialiniai mokslai. 2006, Nr.1(51).

[17] Ugnius Trumpulis. *Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas*, Socialinių mokslų studijos, 2010, 4(8), p. 217-231.

[18] Vilma Gečaitė. *Viešojo intereso samprata civiliniame procese*. Justitia. 2006, Nr. 2(60).

[19] Evaldas Klimas ir Julius Lankelis. *Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai*. Jurisprudencija, 2014, 21(1), p. 115-140.

[20] Mike Feintuck. *The Public Interest' in Regulation*. 2004, Oxford: Oxford University Press.

[21] Barry Bozeman. *„Public Values Concepts and Criteria: The Case for „Progressive Opportunity“ as as Criteration. A commissioned background paper about Public Interest – Public Value as it relates to the creation of public value.* June, 2012. Žiūrėta 2017 m. vasario 4 d. http://www.leadership.umn.edu/documents/Bozeman6.4.12wtitlepage.pdf

[22] Aileen McHarg. *Reconciling Human Rights and the Public Interest: Conceptual Problems and Doctrinal Uncertainty in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights*. The Modern Law Review. September, 1999. Vol 62. Žiūrėta 2017 m. vasario 4 d. http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2230.00231/abstract

[23] Ramutė Ruškytė. *Nuosavybė ir nuosavybės apsauga Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje*. Konstitucinė jurisprudencija, 2009, Nr. 2(14).

[24] Rasa Svetikaitė. *Nuosavybės teisių atkūrimas kaip konstitucinė garantija*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai (teisė (01 S). Vilnius, Vilniaus universitetas, 2008; Rasa Svetikaitė. *Nuosavybės teisių atkūrimas – Konstitucijos garantuojama vertybė*. Teisė. 2006, t. 60; Rasa Svetikaitė. *Visuomenės poreikis kaip nekilnojamojo turto išpirkimo sąlyga*. Teisė. 2007, t. 63.

[25] Ramūnas Birštonas. *Dvi nuosavybės teisės istorijos: civilinio ir konstitucinio požiūrio susidūrimas*. Privatinės teisės doktrina ir praktika. Mykolo Romerio universitetas. 2014. P. 222-240.

tiesiogiai susijusių bylų, kurias nagrinėjo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ir Europos Žmogaus Teisių Teismas.

Kaip minėta, Lietuvos teisės doktrinoje nėra mokslinių darbų, kuriuose būtų nuosekliai nagrinėjamas viešojo intereso gynimas bylose dėl nuosavybės teisinių santykių. Nagrinėjant viešojo intereso sampratą užsimenama apie jo reikšmę nuosavybės teisiniams santykiams, tačiau didžiausias dėmesys skiriamas ne konkrečių bylų, kuriose nagrinėjami nuosavybės teisiniai santykiai, analizei, bet viešojo intereso, kaip sąvokos atskleidimui. Mokslo darbuose nenuosekliai nagrinėjama teismų praktika, kurioje viešasis interesas susiduria su privačiais nuosavybės teisiniais santykiais, neatskleidžiama kokius kriterijus taiko ir kuo remiasi teismai, siekdami užtikrinti šių vertybių pusiausvyrą ir apsaugą, taip pat, neapibendrinama kokias pasekmes toks teismų aiškinimas sukelia bylos šalims ir visam teisės aiškinimui.

Teisės doktrinoje galime rasti darbų, kuriuose nagrinėjamos nuosavybės teisės ribojimo galimybės ir pagrindai[26], tačiau nepateikiama išsami tokio ribojimo sąlygų analizė, ypatingai trūksta išsamaus tyrimo, kuomet privati nuosavybė būna suvaržoma dėl konstituciškai pagrįsto visuomenės poreikio – viešojo intereso. Todėl šiame magistro baigiamajame darbe siekiama analizuoti viešojo intereso kriterijus, jo gynimo ypatumus, sukeliamas pasekmes ir teismų aiškinimo tendencijas skiriant ypatingą dėmesį, būtent, Lietuvos teismų praktikai, kurioje nagrinėjamos bylos dėl nuosavybės teisinių santykių.

Darbo reikšmė. Šis magistro baigiamasis darbas gali būti reikšmingas teisės doktrinos tolimesniam vystymuisi, kompetentingoms valstybės institucijoms ir prokurorams, kurie įstatymu yra įpareigoti ginti ir saugoti viešąjį interesą konkrečioje srityje, taip pat, teismams, kurie nagrinės su nuosavybės teisėmis susijusius ginčus, ir teisininkams – praktikams svarstant klausimą dėl galimybės reikšti ieškinį dėl viešojo intereso gynimo nuosavybės teisiniuose santykiuose.

Darbo metodai. Siekiant užsibrėžto tikslo, tyrimo eigoje kompleksiškai buvo naudojami teoriniai bei empiriniai mokslinio tyrimo metodai. *Lingvistinis* metodas naudojamas aiškinantis sąvokų prasmę. *Dokumentų analizės* metodas taikomas nagrinėjant norminius teisės aktus, Lietuvos ir užsienio teisės doktriną, analizuojant 2013 – 2017 metų Lietuvos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, Lietuvos apygardų ir apylinkių teismų praktiką, kurioje sprendžiami ginčai dėl nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą atkūrimo, dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objekto statusą turinčių objektų apsaugos, dėl bendraturčių teisinių santykių sureguliavimo, dėl daiktinių savininko teisių gynimo (vindikacinis ir negatorinis ieškiniai) ir dėl servituto nustatymo. Taip pat, šis metodas naudojamas apžvelgiant su tema tiesiogiai susijusias bylas, kurias nagrinėjo Lietuvos

[26] Eglė Švilpaitė. *Konstitucija ir nuosavybės teisės apribojimo galimybės.* Jurisprudencija, 2002, t. 30(22); p. 66-74.

vyriausiasis administracinis teismas ir Europos Žmogaus Teisių Teismas. *Loginis ir apibendrinimo* metodai – apibendrinti darbe nagrinėjamą teorinę ir praktinę medžiagą bei pateikti išvadas.

Darbo struktūra. Magistro baigiamasis darbas sudarytas iš įvado, dviejų dėstymo dalių ir išvadų. Pirmoje dalyje analizuojama viešojo intereso samprata bei jo turinys (subjektas ir objektas). Antroje dalyje nagrinėjama Lietuvos teismų praktika, kurioje analizuojamas viešasis interesas ir jo gynimo aspektai bylose dėl nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą atkūrimo, dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objekto statusą turinčių objektų apsaugos, dėl bendraturčių teisinių santykių sureguliavimo, dėl daiktinių teisių gynimo (vindikacinis ir negatorinis ieškiniai) ir dėl servituto nustatymo. Šioje dalyje nagrinėjamos dažniausios, daugiausia ginčų ir diskusijų keliančios bylos, kuriose sprendžiamas viešojo intereso gynimo klausimas, vertinama viešojo intereso sąvoka ir jos taikymo galimybės. Taip pat, šioje dalyje atskleidžiama, kokiais kriterijais vadovaujasi teismai identifikuodami viešąjį interesą, kaip derina dvi konstitucines vertybes – teisę į privačią nuosavybę ir viešąjį interesą, kaip supranta ir aiškina šias kategorijas, ar kažkuriai iš jų teikia prioritetą. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

1. VIEŠOJO INTERESO SAMPRATA IR JO TURINYS

1.1. Viešasis interesas

Galima teigti, kad pirmieji bandymai atrasti tikslią ir universalią viešojo intereso sampratą siejami su teisinės valstybės ir teisės filosofijos formavimusi[27], šią sąvoką mėgino atskleisti Aristotelis, Tomas Akvinietis, Ž. Ž. Ruso, didelį postūmį jos aiškinimui padarė Deivido Hjumo, Džeimso Medisono, Glendono Šuberto, Emeto Redfordo bei kitų žinomų autorių, atstovaujančių įvairias istorijos epochas, samprotavimai.[28] Lietuvoje šios sąvokos aiškinimo pradžia siejama su vienu garsiausių tarpukario teisininku Petru Leonu, kuris viename savo darbų rašė: „Interesų turi tik atskiri asmenys, nes tik jie yra realios visuomenės dalys. Viešasis interesas yra privačių interesų sujungimas, todėl galima sakyti, kad teisė saugo tik atskirų žmonių interesus“[29]. Nepaisant to, kad šie bei daugelis kitų mokslininkų įdėjo pastangas siekiant atskleisti ir apibendrinti viešojo intereso sąvoką, šiuolaikinėje teisėje ji iki šiol yra viena sudėtingiausių ir daugiausiai diskusijų kelianti kategorija.

Tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslinėje literatūroje gausu darbų, kuriuose autoriai sprendžia ginčus kaip turėtų būti apibrėžiamas ir saugomas viešasis interesas – vieni autoriai pateikia kriterijus, kurių pagrindu skaido viešąjį interesą į atskiras kategorijas, taip patvirtindami, kad viešasis interesas negali būti vienareikšmė sąvoka, o priešingai – jis turi būti aiškinamas kompleksiškai, pagrindinį dėmesį skiriant ne turiniui, bet skirtingų individualių asmenų požiūrių ir prioritetų nustatymui bei jų sumos apskaičiavimui. Tokie autoriai mano, kad tik įvertinus, kuris interesas reikšmingiausias individualiems asmenims, reikia spręsti dėl tokio intereso gynimo, teigiant, kad jis yra vienodai svarbus visiems, todėl gali būti laikomas viešu.[30] Kiti autoriai viešąjį interesą aiškina priklausomai nuo esamos politinės[31], socialinės, kultūrinės padėties[32], laikydami, kad tai kintanti, besivystanti ir prie konkrečiu laikmečiu aktualių vertybių prisitaikanti sąvoka.[33] Tačiau yra ir tokių mokslininkų, kurie remdamiesi

---

[27] Gintautas Šapoka ir kt. Teisės raida. Retrospektyva ir perspektyva. Mokslo studija. Vilnius. Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 36.
[28] Jaunius Gumbis. *Public Interest: Problem of Conceptualisation*. Socialiniai mokslai, 2006, 1 (51), p. 7-8.
[29] Petras Leonas. *Teisės enciklopedija*. Vytauto Didžiojo universiteto teisių fakulteto leidinys. Kaunas, 1931. P. 157.
[30] Aileen McHarg. *Reconciling Human Rights and the Public Interest: Conceptual Problems and Doctrinal Uncertainty in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights*, The Modern Law Review. September, 1999. Vol 62. Žiūrėta 2017 m. vasario 5 d. http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2230.00231/abstract; Virginia Held. *The Public Interest and Individual Interests*. New York: Basic Books, 1970.
[31] Vonk G. J. *The public interest and the welfare state: a legal approach.* Groningen Centre for Law and Governance: conference manuscript, 2007. Žiūrėta 2017 m. vasario 6 d. http://www.rug.nl/research/portal/en/publications/the-public-interest-and-the-welfare-state(348aa02a-0095-45c9-be0a-5d0352835bcf).html P.70.
[32] Mike Feintuck. *The Public Interest' in Regulation*. 2004, Oxford: Oxford University Press. P.25.
[33] Adolfas Mackonis. *Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė*. Viešojo intereso veidai. Socialinė, teisinė ir ekonominė problematika. Rinktinė. Vilnius, 2012. P. 73-88, Žiūrėta 2017-02-07 http://files.lrinka.lt/Viesojo_intereso_veidai_2012/Viesojo_intereso_veidai.pdf; Barry Bozeman. „*Public Values*

objektyviomis prielaidomis, formuoja viešojo intereso sąvoką, manydami, kad tai turi būti aiški, apibrėžta, net norminiuose teisės aktuose įtvirtinta kategorija.[34] Akivaizdu, kad nepaisant įdėtų pastangų ir siekių atskleisti viešojo intereso reikšmę, jau šimtmečius nė vienas mokslininkas nesukūrė tokios teorijos ar universalaus paaiškinimo, kuris būtų visuotinai priimtinas ir taikomas tiek teismų praktikoje, tiek visuomeniniame gyvenime. Todėl reikėtų sutikti su tų autorių nuomone, kurie teigia, kad ši sąvoka ne tik nėra praradusi savo pažintinio potencialo ir praktinės reikšmės[35], bet priešingai – jos prigimtis yra reikalauti nuolatinio nagrinėjimo, kad ateityje, keičiantis kartoms, nebūtų dar didesnių interpretavimo problemų.[36]

Taigi, šiame darbe nesiekiama nurodyti konkrečių standartų, kuriais vadovaujamasi kalbant apie viešąjį interesą, kadangi tai būtų ne tik per daug abstraktu, bet ir netikslinga nagrinėjamos temos atžvilgiu. Tačiau siekiant darbe iškeltų tikslų, t. y. išnagrinėti teismų praktiką, kurioje nagrinėjamas viešojo intereso pasireiškimas nuosavybės teisiniuose santykiuose, būtina turėti gaires, kurių pagrindu būtų galima spręsti dėl teismų aiškinimo teisingumo ir racionalumo tam tikrų bylų aplinkybių kontekste.

Pažymėtina ir tai, kad Lietuvos Respublikos įstatymuose[37], teismų praktikoje[38] bei teisinėje literatūroje[39] interesai skirstomi į viešuosius ir privačiuosius. Kadangi šiame darbe norima išgryninti, kaip viešasis interesas pasireiškia privatinės teisės kontekste[40], dėmesį skiriant nuosavybės teisiniams santykiams, todėl pateikiama būtent sąvokos „viešasis interesas“ pažodinė prasmė, tuo tarpu, kas yra privatūs interesai ir kaip suprantamos individualių asmenų teisės, darbe siekiama atskleisti Lietuvos teismų praktikos dėka.

Siaurąja prasme, remiantis lietuvių kalbos žodynu, terminas „interesas“ įvardijamas nevienareikšmiškai – rūpimas dalykas, reikalas, nauda (pvz., asmens, visuomenės ar valstybės

---

Concepts and Criteria: The Case for „Progressive Opportunity“ as as Criteration. A commissioned background paper about Public Interest – Public Value as it relates to the creation of public value. June, 2012. Žiūrėta 2017 m. vasario 4 d. P. 11; Carol W. Lewis. *In Pursuit of the Public Interest*. Essays on Practical. University of Connecticut. Public Administration Review. 2006. P. 694-699, Žiūrėta 2017 m. vasario 7 d. http://ksuweb.kennesaw.edu/~uzimmerm/Notes/Lewis.pdf; Weisbrod B.A., Handler J. F., Komesar N.K. *Public Interest Law. An Economic and Institutional Analysis Berkeley*. Los Angeles, London University of California Press, 1978, P.4; Mitnick B. M. *A Typology of Conceptions of the Public Interest*. Administration and society, 1976, Vol. 8, Issue 1, P.587.

[34] Egidijus Krivka. *Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje*. Jurisprudencija, 2007, t. 10(100), p. 15-22.

[35] Ibid.

[36] Thomas J. Barth, Ph. D. *The Public Interest and Administrative Discretion*. Memphis State University. 1992. Vol. 22, No. 4. P.289.

[37] Lietuvos Respublikos civilio proceso kodeksas. Valstybės žinios 36, 1340 (2002). Galiojanti 2017-01-02 redakcija.; Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas. Valstybės žinios 67, 1659 (1997). Galiojanti 2016-01-01 redakcija.

[38] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2001 m. balandžio 2 d.; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-40/2013.

[39] Ugnius Trumpulis. *Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas*. Socialinių mokslų studijos. 2010, 2(6), p. 123.; Rafał Mańko. *We Do Not Recognise Anything 'Private': Public Interest and Private Law Under the Socialist Legal Tradition and Beyond*. University of Amsterdam - Centre for the Study of European Contract Law, February 3, 2015.

[40] Arnas Stonys. *Viešoji ir privatinė teisė: pamatinės klasifikacijos problemos*. Teisė. 2012. 82. P. 122.

interesas) arba susidomėjimas.[41] Tuo tarpu teisės doktrinoje galima rasti gerokai platesnių ir įvairesnių paaiškinimų, pavyzdžiui, tai veiksniai, kurie skatina žmones užmegzti ryšius ir taip išreikšti patį interesą[42]; tai įsisąmoninta būtinybė patenkinti poreikius[43], kurie leidžia asmenybei suprasti ko jam trūksta, kas yra būtina[44]; tai psichinis-emocinis subjekto ryšys su objektu, bet ne pats objektas ar ryšio tikslas, kuris skiriasi jo intensyvumu ir pobūdžiu[45]. Skirtingai nei dauguma autorių, E. Krivka intereso sąvoką sieja su dviem skirtingais reiškiniais: pirma – interesas kaip socialinės žmonių būties reiškinys (objektyvusis interesas) ir antra – interesas kaip žmonių sąmonės reiškinys (subjektyvusis interesas), autorius objektyvųjį interesą paaiškina taip: „Interesas kaip objektyvioji kategorija (objektyvusis interesas) išreiškia tai, kas objektyviai lemia visuomeninių santykių subjekto socialinės padėties įtvirtinimą ir pozityvius jos pokyčius. Objektyvusis interesas pažymi priemones, kuriomis naudojantis tenkinami subjekto poreikiai ir tuo pačiu įgyvendinamas objektyvusis būtinumas.“[46] Subjektyviuosius interesus autorius laiko sudėtingais, kadangi jie pasireiškia tada, kai objektyviųjų interesų suvokimą veikia teisė, etika, moralė, religija, politika, kultūra, papročiai ir kiti veiksniai.[47] Taigi, trumpai apibendrinant „intereso“ sąvoką, galima manyti, kad tai prigimtinis, psichologinis subjekto poreikis, kurį, priklausomai nuo jo intensyvumo, siekiama patenkinti įvairiomis priemonėmis.

Tuo tarpu terminas „viešas“ – gerokai paprastesnis ir aiškesnis, kuris lietuvių kalbos žodyne skamba taip: 1) visiems skirtas, visuomenės naudojamas; 2) atviras, neslaptas.[48] Teisinėje literatūroje jo aiškinimų nėra daug, tačiau autoriai, mėgindami apibrėžti kas tai yra, išsireiškia panašiomis frazėmis, pavyzdžiui, – skirtas visuomenei ir priimtinas visiems[49], bendrai vartojamas[50], tai, kas bendra visiems[51], taigi, galime teigti, kad teisės literatūroje vyrauja vieninga ir visiems aiški pozicija, kad „viešas“ – tai visiems skirtas ir bendrai vartojamas objektas. Tačiau vertinant Lietuvos teismų praktiką galima pastebėti, kad ta pati sąvoka išreiškiama ir aiškinama gerokai plačiau nei ją pateikia teisės doktrina.

---

[41] Lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Žiūrėta 2017 m. vasario 7 d. http://lkiis.lki.lt/dabartinis;jsessionid=229DB7A525770CBC563A6EF0D7352EA0

[42] Richard Swedberg. *Principles of Economics Sociology*. Princeton University Press. 2003. P. 4.

[43] Subochev, V. V. *Zakonnye interesy [Legitimate interests]*. Moskva: Norma, 2008, s. 8.

[44] Ugnius Trumpulis. *Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas.* Socialinių mokslų studijos, 2010, 2(6), p.125.

[45] Robert Uerpmann-Wittzack. *Das öffentliche Interesse: seine Bedeutung als Tatbestandsmerkmal und als dog - matischer Begriff.* Tübingen: Mohr Siebeck, 1999. P. 23.

[46] Egidijus Krivka. *Intereso problema civilinio proceso teisėje*. Jurisprudencija. 2007, 5(95); P. 27.

[47] Ibid.

[48] Lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Žiūrėta 2017 m. vasario 7 d. http://lkiis.lki.lt/dabartinis;jsessionid=229DB7A525770CBC563A6EF0D7352EA0

[49] Adolfo Mackonio straipsnis, „*Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė*“, „Viešojo intereso veidai: socialinė, teisinė ir ekonominė problematika“ Rinktinė. Vilnius, 2012. P.73.

[50] Egidijus Krivka. *Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje*. Jurisprudencija, Mokslo darbai, 2007, 10(100), P.17.

[51] Sorauf F. J. *The public interest reconsidered*. The Journal of Politics, 1957, 19(4), P. 616.

Teismai neretai vietoj žodžio „viešas“, kaip sinonimus, naudoja tokius terminus: „bendras“[52], „kolektyvinis“[53], „valstybinis“[54], „visuomeninis“[55], „socialiai reikšmingas – svarbus“[56], taigi, tokiu būdu teismai apibūdina, kad viešumas siejamas su masiškumu, pabrėžia, kad vieša yra tik tai, kas aktualu gausiam subjektų ratui ar jų grupei. Tačiau teismų praktikoje pasigendama informacijos apie tai, kokio dydžio asmenų grupė gali būti pripažįstama, kaip turinti teisę vadinti save vieša. Pavyzdžiui, vienoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė, kad mokyklos stadionas laikytinas specifiniu ginčo objektu, kadangi jo praradimas pažeistų mokyklos ir mikrorajono bendruomenių interesus, kas reiškia, kad nebūtų patenkinamas viešasis interesas.[57] Kitoje byloje Lietuvos Aukščiausias Teismas, nagrinėdamas bylą dėl galimybės perimti nuosavybės teisę į privataus subjekto įrengto kotedžų kvartalo (65 sklypų) inžinerines sistemas bei susisiekimo komunikacijas, pasisakė, kad nepaisant to, kad kvartalo gyventojų interesas laikytinas viešu, atsižvelgiant į privataus statytojo komercinius tikslus bei statybą reglamentuojančių įstatymų nuostatas, neperims nuosavybėn ginčytinų ir viešajam interesui tenkinti skirtų objektų.[58] Taigi, teismas mokyklos ir mikrorajono bendruomenes, 65 individualių namų kvartalo bendruomenę, valstybės ir visuomeninius interesus traktuoja viešais, todėl natūraliai kyla klausimas, ar toks aiškinimas nepriartės prie privačiųjų interesų taip, kad mažų grupių ar pavienių interesų gynimas bus užtikrinamas viešojo intereso pagrindu, taip apribojant kitų privačių asmenų teises. Tačiau į šį klausimą galima atsakyti tik išanalizavus teismų praktiką, įvertinus jos vystymosi perspektyvas ir teismų aiškinimo ribas.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, sąvoka „viešas interesas“ gali būti suprantama, kaip reikšmingos sumos asmenų, kurių prigimtiniai, psichologiniai poreikiai sutampa, ir juos siekiama patenkinti bendru veikimu. Tačiau norint pateikti išsamesnį ir tikslesnį viešojo

[52] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. sausio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2237-525/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014; Europos Žmogaus Teisių Teismo 2014 m. spalio 14 d. byla *Paplauskienė prieš Lietuvą*, Nr. 31102/06.

[53] Egidijus Krivka *Viešojo intereso gynimas grupės ieškiniu: iššūkiai ir galimybės.* Pranešimo tezės Tarptautinė konferencija „*Viešasis interesas versus teisėti lūkesčiai*“. Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2014 m. rugsėjo 12 d. Teisės problemos. 2015. Nr. 1(87), p. 94.

[54] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 22 d nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 14 d. civilinėje nutartis byloje Nr. 3K-3-28/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-55-378/2015, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. lapkričio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1856-492/2016.

[55] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas byloje Nr. 10/02; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas byloje Nr. 30/03, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 2 d. nutarimas byloje Nr. 24/2008; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 7 d. nutarimas byloje Nr. 5/2014, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-353-415/2016.

[56] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas byloje Nr. 27/01-5/02-01/03; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. lapkričio 5 d. nutarimas; Vilniaus apygardos teismo 2013 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2SA-98-302/2013.

[57] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-238-915/2015.

[58] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2014.

intereso apibūdinimą bei nustatyti konkretesnius jo atpažinimo kriterijus, tikslinga atskirai įvertinti jo struktūrinius požymius, t.y. subjektą ir objektą.

1.2. Viešojo intereso subjektas

Prieš pradedant nagrinėti viešojo intereso subjektą svarbu pažymėti, kad viešojo intereso subjektas ir viešojo intereso gynimo subjektas nėra tą pačią reikšmę turinčios kategorijos – viešojo intereso subjektai yra asmenys, kurių atitinkami interesai gali būti pripažinti viešuoju.[59] Tuo tarpu viešojo intereso gynimo subjektais laikytini asmenys, kurie turi įstatymiškai pagrįstą pareigą ginti viešąjį interesą teisme, pavyzdžiui, – prokuroras[60], kompetentingos administravimo institucijos, valstybės kontrolės pareigūnai, kitos valstybės institucijos, įstaigos, tarnybos, organizacijos ir pan.[61]

Teisės doktrinoje laikomasi vieningos pozicijos, kad viešojo intereso subjektas visais atvejais turi būti siejamas su visos visuomenės ar reikšmingos jos dalies interesais[62], tačiau kas laikytina reikšminga dalimi nekonkretizuojama. Šiuo klausimu pasisakė Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, kuris aiškindamas viešojo intereso sampratą nurodė, kad: „viešasis interesas atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija“[63], „viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena iš svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų“[64], todėl sprendžiant ar pažeistas viešasis interesas, turi būti įmanoma pagrįsti, kad nepatenkinus tam tikro asmens ar grupės asmenų intereso, būtų pažeistos ir tam tikros Konstitucijoje įtvirtintos, jos saugomos ir ginamos vertybės.[65] Taigi, teismas neapsiribojo

[59] Evaldo Klimo straipsnis, „*Ar viešojo intereso gynimas ir nuosavybės teisių apsauga gali harmoningai derėti?*“, „Viešojo intereso veidai: socialinė, teisinė ir ekonominė problematika“ Rinktinė. Vilnius, 2012. P.9.

[60] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, 49 straipsnis, Valstybės žinios, 36, 1340 (2002). Galiojanti 2017-01-02 redakcija.

[61] Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas, 30 straipsnis, Valstybės žinios, 1994-12-07, Nr. 94-1833. Galiojanti 2016-11-18 redakcija.; Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, 54 straipsnis, Valstybės žinios, 1999-02-03, Nr. 13-308. Galiojanti 2017-01-01 redakcija.

[62] Egidijus Kūris. *Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija*. Notariatas. 2012, Nr. 13. P. 50.; Diana Korsakaitė. *Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas*. Kauno technologijos universitetas, Ekonomika. 2006 (76), P. 46.

[63] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas byloje Nr. 14/02; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas byloje Nr. 35/03-11/06; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas byloje Nr. 30/03.

[64] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas byloje Nr. 7/04-8/04; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. birželio 30 d. nutarimas byloje Nr. 38/06; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 6 d. nutarimas byloje Nr. 13/2008; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. balandžio 2 d. nuarimas byloje Nr. 2/2010; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. gruodžio 16 d. nutarimas byloje Nr. 23/2013.

[65] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas byloje Nr. 7/04-8/04; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas byloje Nr. 35/03-11/06.

grupių masiškumu, priešingai, – vadovavosi konstitucinėmis vertybėmis, kurių užtikrinimas svarbus vieno, kelių asmenų ar visos visuomenės atžvilgiu. Kitoje byloje tas pats teismas, vertindamas veikimą viešojo intereso vardu, pateikė išlygą, kad viešojo intereso nėra, kai tenkinami tik vienos socialinės grupės ar atskirų asmenų interesai ar poreikiai, jeigu tai neatitinka viešojo intereso, visuomenės poreikių, netarnauja tautos gerovei.[66] Taip teismas įtvirtino šiuolaikinėje konstitucinėje praktikoje vyraujančią nuostatą, kad individualūs, pavieniai interesai negali būti laikomi viešais, kadangi tai nėra visai visuomenei ar jos daliai būtini poreikiai, todėl jie gali būti ginami ir saugomi kitais teisėtais pagrindais.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, akivaizdu, kad konstitucinėje praktikoje viešojo intereso subjektas siejamas išimtinai su visuomenės ir valstybės interesais, jis aiškinamas taip, lyg viešasis interesas būtų mechanizmas, kurio pagrindu užtikrinami visuomenės, kaip valstybės veikimo priežasties[67], interesai. Tai patvirtina ir daugelį kartų Konstitucinio Teismo pakartotas išsireiškimas, kad sąvokos „visuomenės poreikiai (reikmės)“, „valstybės poreikiai (reikmės)“, „savivaldybės poreikiai (reikmės)“ žymi viešąjį interesą ir yra sietinos su Konstitucijoje įtvirtintais gėriais.[68]

Analizuojant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką galima matyti, jog vyrauja tendencija cituoti aukščiau nurodytus Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pasisakymus tiek apibūdinant viešojo intereso sąvoką, tiek nagrinėjant jo sudėtį – subjektą bei objektą.[69] Tai nėra neigiamas reiškinys, tačiau baiminamasi, kad Konstitucinio Teismo pateikti išaiškinimai netaptų barjeru bendrosios kompetencijos teismams toliau vystyti viešojo intereso sampratą civilinėse bylose, plėtoti ir aiškinti šią kategoriją taip, kaip tai būtų teisingiausia konkrečios bylos šalims, todėl rekomenduotina Konstitucinio Teismo praktiką naudoti tik išimtiniais, palyginimui ir papildomam argumentavimui skirtais tikslais.

Tačiau, nepaisant Konstitucinio Teismo įtakos bendrosios kompetencijos teismų praktikai, galima atrasti bylų, kuriose teismas analizuodamas viešojo intereso subjektą pasisako, kad jis matomas tada, kai visuomeninis reikšmingumas yra didesnis lyginant su kitais interesais[70], teigia, kad tai nauda visuomenei ar jos daliai bei žmonių gerovei[71].

---

[66] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimas byloje Nr. 03/04-15/04-05/06.
[67] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas byloje Nr. 35/03-11/06.
[68] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 23 d. nutarimas byloje Nr. 13/05; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 20 d. nutarimas byloje Nr. 05/07, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. gruodžio 16 d. nutarimas byloje Nr. 23/2013.
[69] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516-686/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-311-415/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-180-684/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-675-219/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014.
[70] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342-686/2016.
[71] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-36-706/2016; Vilniaus apygardos teismo 2015 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1626-565/2015; Kauno apygardos teismo

Bendrosios kompetencijos teismai vieningai mano, kad viešojo intereso užtikrinimas yra neatsiejama visuomenės ir pilietinės tautos egzistavimo dalis, kurio gynimą ir apsaugą turi užtikrinti valstybės institucijos. Todėl, viešojo intereso subjektą gretina išimtinai su visuomene ir jos lūkesčių patenkinimu.

Taigi, tiek Konstitucinis Teismas, tiek bendrosios kompetencijos teismai sutinka, kad viešojo intereso subjektas glaudžiai susijęs su visuomene, valstybine bendruomene, piliečių visuma, kurių interesus ir poreikius užtikrina valstybė. Tačiau atsakymo į klausimą, kokio dydžio turi būti visuomenės dalis, kad jos interesus būtų galima pripažinti viešaisiais, teismų praktika nepateikia, todėl manytina, kad teisinga E. Kūrio suformuluota „lanksčioji“ teorija[72], kuria grindžiama teismų laisvė aiškinti viešąjį interesą remiantis bendraisiais teisės principais, taip *ex officio*[73] nustatyti, kurie bendruomenės dalies interesai gali būti pripažinti visuotinai reikšmingais. Tikimasi, kad augant civilinių bylų skaičiui, teismai apibrėš konkrečias visuomenės dalies ribas, kurių pagrindu tam tikros grupės pagrįstai galės vadintis turinčiomis viešojo intereso subjektų teises.

1.3. Viešojo intereso objektas

Viešasis interesas gali būti apibūdinamas ne tik pagal subjektus, bet ir pagal objektą (dalyką). Kiekvienas interesas turi savo objektą. Teisės mokslinėje literatūroje viešojo intereso objektas apibūdinamas kaip vertybė, kuri svarbi viešojo intereso subjektui – visuomenei, valstybinei bendruomenei, piliečių visumai ar jos daliai, jos nariams.[74] Objektas nurodo kurios vertybės turi būti saugomos remiantis viešojo intereso institutu, paaiškina kas tie visuomenės ar jos dalies gėriai, kuriuos turi užtikrinti valstybė, bei nurodo kuo jie reikšmingi teisinėje ir demokratinėje valstybėje.

Nustatyti vertybę, kuri objektyviai reikšminga visai visuomenei ar jos daliai, yra pakankamai sudėtingas procesas, kadangi ypatingai sunku identifikuoti bendrą gėrį, kurį visa visuomenė, visi žmonės vienodai vertintų ir dėl jos sutartų. Todėl įstatymų leidėjai teisės aktais teisminės valdžios subjektams suteikia diskrecinę galią tokias vertybes nustatyti tik įvertinus konkrečias bylos aplinkybes bei bendrųjų teisės principų pagrindu.

2014 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2115-527/2014; Vilniaus apygardos teismo 2013 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-179-262/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-523/2011; ž Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. kovo 23 d. sprendimas civilinėje byloje 2A-46/2011.

[72] Egidijus Kūris. *Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija*. Notariatas. 2012, Nr. 13. P. 49.

[73] Iš lotynų kalbos *ex officio* reiškia – pagal pareigas; savo iniciatyva; savo nuožiūra.

[74] Laima Beliūnienė ir kt. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2015, P. 101.

Viešojo intereso objektą ir jo ryšį su vertybėmis apibūdina ankstesniame skyriuje (1.2. Viešojo intereso subjektas) minėta Konstitucinio Teismo nutartis, kurioje buvo pasisakyta, kad: „viešasis interesas atspindi ir išreiškia pamatines visuomenės vertybes, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija“[75], todėl, darytina išvada, kad viešojo intereso objektas siejamas išimtinai su Konstitucija ir joje saugomomis vertybėmis. Šiuo teiginiu konstatuojama, kad teismai, svarstydami ar yra pažeistas viešasis interesas, turi įvertinti ginčo objektą konstituciniu lygmeniu, t. y. nustatyti, ar jis yra laikomas tokia vertybe, kurios neapsaugojus būtų pažeisti ne tik visuomenės ar jos dalies interesai, bet ir pati Konstitucija.

Toks sprendimų priėmimas grindžiamas pastovaus teisės akto – Konstitucijos nuostatomis iš pažiūros atrodo paprastas, tačiau teismų praktikoje gausu situacijų, kuomet susiduria keli interesai, pavyzdžiui, du viešieji interesai[76], iš kurių vienas susijęs su žmogaus teisėmis, todėl teismai turi spręsti problemą, kuriam interesui turi būti teikiama pirmenybė. Tokiose bylose keliamas klausimas kaip nustatyti interesų pusiausvyrą, kad nė viena konstitucinė vertybė nebūtų pažeista, tačiau daugeliu atvejų šis klausimas nulemia ne atsakymų suformavimą, bet dar rimtesnes diskusijas ir ginčus. Teismų praktikoje, susidūrus su dviejų interesų kolizija, teismai vadovaujasi proporcingumo principu[77], kuriuo siekia užtikrinti, kad individualūs interesai ir viešasis interesas nebūtų priešinami, kadangi vieno intereso pažeidimas savaime nulemtų ir konstitucinių vertybių pažeidimą. Tačiau manytina, kad šis kolizijų sprendimo klausimas turi būti vertinamas tik išsamios, aiškios ir nešališkos teismų argumentacijos pagalba, remiantis ne tik Konstitucijoje įtvirtintais pradais, bet ir visomis, teisiškai reikšmingomis, aplinkybėmis, t.y. svarbu įvertinti bylos šalių teisinę padėtį, vertybių reikšmingumą kiekvienos iš šalių ir visuomenės (ar jos dalies) atžvilgiu, pasekmes, kurios gali kilti neapsaugojus tam tikros vertybės, bei įtaką tolimesniam teisės vystymuisi, kadangi kiekvienas teismo priimtas sprendimas tampa precedentu, kuris vertinamas kaip pagrįstas ir aiškus teisės taikymas. Problema, kuomet susiduria kelios vertybės dar bus nagrinėjama šio darbo eigoje, todėl ji detaliai neanalizuojama šiame skyriuje.

Apibendrinant viešojo intereso objektą galima pasakyti, kad jis siejamas su konkrečiais visuomeniniais gėriais, vertybėmis, kurias valstybės pagalba siekiama saugoti ir ginti.

[75] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas; 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas byloje Nr. 14/02; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas byloje Nr. 35/03-11/06; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas byloje Nr. 30/03.

[76] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-417-701/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-397/2009.

[77] Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. vasario 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2444-492/2017; Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1740-552/2016; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-741-450/2016; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1635-560/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-385-313-2016.

Taigi, įvertinus viešąjį interesą ir jo struktūrines dalis, galima daryti išvadą, kad ***viešasis interesas*** yra visuomenės ar jos dalies objektyviai egzistuojantys, vieningi pamatiniai (vertybiniai) interesai, kuriuos valstybė per savo institucijas įsipareigoja saugoti ir ginti. ***Viešojo intereso subjektas*** – visuomenė ar jos dalis. ***Viešojo intereso objektas*** – visuomeniniai gėriai (vertybės), kuriuos vieningai pripažįsta visuomenė ar jos dalis. Nepaisant to, kad teisinės doktrinos ir teismų praktikos dėka pavyko apibrėžti sąvoką „viešasis interesas“, tačiau jos turinys vis dar kelia daug klausimų į kuriuos privalo atsakyti teismai, kaip šią pareigą ir diskrecinę galią turintys subjektai. Įvertinti, kaip teismams sekasi vykdyti šią pareigą bei priartėti prie šio darbo tikslo, viešojo intereso samprata ir toliau bus konkretinama tiriamose teisinių santykių srityse.

2. VEŠASIS INTERESAS TEISMŲ PRAKTIKOJE VERTINANT ATSKIRAS NUOSAVYBĖS TEISINIŲ SANTYKIŲ SRITIS

2.1. Viešojo intereso samprata teismų praktikoje dėl nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą atkūrimo

Neabejojama, kad nuosavybės teisinių santykių stabilumui ir saugumui reikšmingą ir vis dar jaučiamą įtaką padarė 1940 metais okupacinės valdžios įvykdyta visuotinė nacionalizacija, kurios pagrindu buvo likviduota nemažos grupės asmenų ne tik privati nuosavybė, bet ir paneigtos prigimtinės konstitucinės vertybės. Šis įvykis paliko gilius randus valstybės politiniame, ekonominiame, socialiniame, kultūriniame bei, žinoma, teisiniame gyvenime. Todėl, siekiant stabilizuoti santykius tarp valstybės ir visuomenės, į šį procesą ypatingai įsitraukė įstatymų leidžiamoji valdžia, kuri priėmė specialų Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą[78] (toliau – Atkūrimo įstatymas), skirtą efektyviam nuosavybės atkūrimo procedūrų įgyvendinimui, bei teismai, kurie turėjo suformuoti tokį teisės aiškinimą, kad būtų užtikrinta šalių interesų pusiausvyra ir atkurtos pažeistos teisės.

Nepaisant to, kad Atkūrimo įstatyme nėra minimas viešojo intereso terminas, išskyrus visuomenės poreikių sąvoką, teisės doktrinoje ir teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas šiuos santykius, turėjo tikslą užtikrinti viešuosius ir privačiuosius interesus.[79] Todėl šioje darbo dalyje siekiama apžvelgti Lietuvos bendrosios kompetencijos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, Vilniaus apygardos teismo ir Lietuvos apylinkių teismų) teismų praktiką, kurioje nagrinėjami nuosavybės teisių atkūrimo klausimai, identifikuoti kaip teismai jį supranta ir taiko, su kokiomis problemomis susiduriama tokiuose ginčuose.

Šiam tikslui pasiekti buvo analizuojamas didelis skaičius 2013 – 2017 metais nagrinėtų bylų[80], kuriose aiškinami nuosavybės teisių atkūrimo santykiai, tačiau, siekiant objektyviai įvertinti nagrinėjamus klausimus, šiame skyriuje minimos tik tos bylos, kuriose įžvelgiamos problemos bei matomos galimos teismų daromos klaidos. Apibendrinus visas analizuotas bylas buvo pastebėta, jog žemesniųjų instancijų teismai skiria nepakankamai dėmesio viešojo intereso ir nuosavybės teisinių santykių detaliai analizei, kadangi gan dažnai dėl netinkamos viešojo intereso interpretacijos ir nepagrįsto interesų pusiausvyros nustatymo, daug bylų,

[78] Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas, Valstybės žinios, 1997-07-09, Nr. 65-1558.
[79] Rasa Svetikaitė. „Nuosavybės teisių atkūrimas kaip konstitucinė garantija.“ Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. Teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008, p. 65.
[80] Išnagrinėta daugiau nei 130 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bylų, daugiau nei 100 Lietuvos apeliacinio teismo bylų, daugiau nei 150 Vilniaus apygardos teismo bylų bei peržvelgta apie 50 apylinkių teismų nagrinėtų bylų.

kurias nagrinėja Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ir Lietuvos apeliacinis teismas, yra grąžinamos atgal į pirmąsias instancijas pakartotiniam nagrinėjimui. Pagrindinės ir dažniausiai pasikartojančios priežastys, kurias nurodo aukštesnės instancijos teismai yra: netinkamai taikomi norminiai teisės aktai (Atkūrimo įstatymas, Miškų įstatymas ir kt.)[81], nenustatomos visos, tinkamam bylos išnagrinėjimui, reikšmingos aplinkybės (atkuriamos nuosavybės plotų ribos[82], teisinės sąsajos su nacionalizuota nuosavybe[83], netinkamas įrodymų vertinimas[84], netinkamai identifikuoti šalių ginami interesai[85], neteisingai nustatoma šalių interesų pusiausvyra[86]) ir kt.

Neabejojama, kad nacionalizuotos nuosavybės teisių restitucija ypatingai sudėtinga teisėkūros problema, kadangi teismai turi pareigą savo priimamais sprendimais užtikrinti ne tik taiką tarp įvairių socialinių grupių[87], bet ir nepažeisti bendrųjų teisės principų, tarp kurių yra ir šalių teisė į greitą ir efektyvų bylų nagrinėjimą. Įvertinus šiam skyriui aktualią teismų praktiką, pastebėta, jog nuo 2013 metų iki šių dienų teismų išaiškinimuose vyrauja pasikartojantys arba nedaug besiskiriantys argumentai vertinant viešąjį interesą ir jo santykį su privačios nuosavybės teisėmis (naudojami tie patys precedentai, pasisakymai, citatos), todėl sprendžiama, kad teismų nuomone, viešasis interesas yra statiškas reiškinys, kas prieštarauja jo dinamiškai prigimčiai, o nesiėmus atitinkamų veiksmų, ši aiškinimo tendencija gali tęstis gerokai ilgiau, kas nulemtų dabartinėje praktikoje vyraujančių problemų tęstinumą.

Pažymėtina, kad apylinkių ir apygardų teismai, spręsdami viešųjų ir privačiųjų interesų sankirtos klausimus bei siekdami užtikrinti jų pusiausvyrą, dažniausiai vadovaujasi Lietuvos Respublikos teisės aktais, Konstitucinio Teismo nutarimais, neretai cituoja Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bei Lietuvos apeliacinio teismo praktiką ir tik retais, išimtiniais, atvejais pasikliauja tarptautinių teismų precedentais.

---

[81] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-423/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-265-611/2015.

[82] Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 7 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1155/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-287-516/2015.

[83] Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1303/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-740/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1384/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-479/2014.

[84] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-307/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-620/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-151/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-287-516/2015.

[85] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-36-706/2016; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-582-157/2016.

[86] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1031/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-480/2014.

[87] Katerina Koleva. *Restitution of Expropriated Property in Eastern Europe. The Restrictive Approach and Available Remedies with a Special Emphasis on the Case Law of the European Court of Human Rights Related to Restitution. Movements, Migrants, Marginalisation. Challenges of societal and political participation in Eatern Europe and the enlarged EU.* Fisher S., Pleines H., Schroder H.H. Stuttgart: Heiko Pleine, 2007, P. 159.

Bylų, kuriose teismai *ex officio* (pasikliaudami savo nuožiūra) išsamiai aiškina viešojo intereso sąvoką ir jos santykį su privačiais interesais nėra daug, tačiau kiekvienoje nagrinėjamoje byloje pabrėžiama: „turi būti užtikrinama interesų pusiausvyra“[88], „turi būti siekiama interesų pusiausvyros“[89], „turi būti užtikrinamas interesų apsaugos proporcingumas“[90], o kaip iš tiesų nustatoma interesų pusiausvyra ir kokiais kriterijais vadovaujamasi – nepasakoma. Viena viešojo intereso aiškinimo išsamumu ir detalumu išsiskirianti byla yra nagrinėta 2013 metais Šiaulių apylinkės teisme[91], kurioje teismas pasisakė ne tik apie viešojo intereso sampratą, reikšmę, jo vartojimą kitų teismų praktikoje, bet ir nuosekliai įvertino jo įtaką bylos šalių santykiams ir interesų pusiausvyrai. Teismas aiškindamas viešojo intereso santykį su privačių asmenų santykiais pasisakė: „Visuomenė yra teorinė sąvoka. Ši sąvoka leidžia paaiškinti tam tikrus žmonių tarpusavio santykių reguliarumus ar ypatumus, tačiau visuomenės, bendrąja prasme, niekas nėra stebėjęs. Viskas, kas buvo stebėta – atskiri žmonės. Išvados apie visuomenę yra daromos niekaip kitaip, kaip tik stebint, matuojant ir aiškinant atskirus ar sugrupuotus individus ir jų veiksmus. Neįmanoma nieko apie visuomenę pasakyti, kas nebūtų išvesta iš šio individų stebėjimo, matavimo ir aiškinimo. Dėl šios priežasties teigtina, kad ir viešasis interesas, net jei jį norėtumėme tapatinti su visuomenės interesu, negali nekilti iš atskirų visuomenę sudarančių asmenų interesų. Koks bebūtų pasirinkimas tarp šių alternatyvų, vienas dalykas vertintinas kaip daugiau ar mažiau aiškus ir pagrįstas: tam, kad viešasis interesas būtų iš tikrųjų viešas ar bent labiausiai išpildytų šioje sąvokoje slypinčias intuicijas, jis ne tik neturi prieštarauti visų be išimties visuomenės narių interesams, bet turi sutapti su visų be išimties visuomenės narių interesais. Todėl teigtina, jog viešasis interesas negali prieštarauti atskirų asmenų individualiems interesams, turi būti tapatinamas su tam tikrų konkrečių pamatinių bendrabūvio principų įtvirtinimu ir, kad išliktų tikrai viešas, negali būti tapatinamas su niekuo platesniu, nei šie principai.“[92]

Taigi, teismas viešąjį interesą sutapatino su privačiu interesu ir, remdamasis teisės normomis, Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimais, *ex officio* nustatė kas yra viešasis interesas, kaip ir kokiais kriterijais vadovaujantis jis turi būti taikomas

[88] Trakų rajono apylinkės teismo 2013 m. balandžio 3 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-22-231/2013; Kauno apylinkės teismo 2014 m. spalio 13 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1394-587/2014; Vilniaus rajono apylinkės teismo 2015 m. spalio 14 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-42-494/2015; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. birželio 8 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1069-881/2016.

[89] Biržų rajono apylinkės teismo 2014 m. sausio 22 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-3-857/2014; Vilniaus apygardos teismo 2015 m. balandžio 7 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-87-232/15; Šiaulių apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 5 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-7289-772/2016; Kauno apylinkės teismo 2016 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-6744-775/2016.

[90] Alytaus rajono apylinkės teismo 2014 m. spalio 31 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-2095-297/2014; Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. kovo 14 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-3263-131/2014; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. *e2S-1203-661/2016;* Vilniaus apygardos teismo 2016 m. birželio 8 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1069-881/2016.

[91] Šiaulių apylinkės teismo 2013 m. rugpjūčio 16 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-4031-772/2013.

[92] Ibid.

konkrečių bylos aplinkybių atžvilgiu. Pavienių bylų, kuriose būtų siekiama atskleisti viešąjį interesą ir jo santykį su privačiais interesais, galima rasti, tačiau dauguma jų – tik nežymiai susiję su šiame skyriuje nagrinėjamais teisiniais santykiais.

Pareiga teisingai ir aiškiai nustatyti viešųjų ir privačiųjų interesų pusiausvyrą nuosavybės teisių atkūrimo santykiuose aiškiai ir nedviprasmiškai įtvirtinta Konstitucinio Teismo praktikoje[93] bei Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimuose, kuriuose pasisakoma, kad: „Teisės netrukdomai naudotis nuosavybe ribojimas turi nustatyti teisingą bendrojo visuomenės intereso poreikių ir reikalavimų, keliamų pagrindinių asmens teisių apsaugai, pusiausvyrą. Turi egzistuoti pagrįstas naudojamų priemonių ir priemone siekiamo tikslo proporcingumo ryšys“[94], taip pat, šios pareigos įgyvendinimą, kaip imperatyvų ir nuo nuosavybės teisių atkūrimo tikslų neatskiriamą veiksmą, pripažįsta Lietuvos[95] bei užsienio teisės doktrina[96]. Todėl netinkamai įgyvendinant šią pareigą būtų pažeistos principinės, visoje teisinėje sistemoje vyraujančios nuostatos, tai pažeistų bylos šalių interesus, sukeltų nepasitenkinimą ir nepasitikėjimą teismais, be to, teisės formavimasis ir aiškinimas taptų nestabilus ir prieštaringas.

Įvertinus apžvelgtą teismų praktiką akivaizdu, kad žemesniųjų instancijų teismai netinkamai arba ne visiškai atlieka minėtą pareigą, kadangi neanalizuoja, kaip konkretus interesas pasireiškia nuosavybės teisių atkūrimo santykiuose, nenustato, kokia jų reikšmė bylos aplinkybių kontekste, neįvardija kriterijų, kuriais remiasi teikdami pirmenybę vienam iš

---

[93] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. gegužės 27 d. nutarimas byloje Nr. 12/93; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimas; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas byloje Nr. 27/01-5/02-01/03; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 6 d. nutarimas; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 19 d. nutarimas byloje Nr. 15/2009; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. spalio 9 d. nutarimas byloje Nr. 28/2010; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. spalio 30 d. nutarimas byloje Nr. 7/2012.

[94] *Gashi v. Croatia*, no. 32457/05, § 27-34, 13 December 2007; *Gladysheva v. Russia*, no. 7097/10, § 79, 6 December 2011 *Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [GC], no. 71243/01, § 121, 25 October 2012; *Nekvedavičius v. Lithuania*, no. 1471/05, § 88, 10 December 2013; *Pyrantienė v. Lithuania*, no. 45092/07, § 51, 12 November 2013.

[95] A. Aleknavičius, J. Liaskovskaja. *Priorities of the Public Interest While Executing the Land Reform During 1991–2008 in Lithuania.* Core-Themes of Land Use Politics: Sustainability and Balance of Interests. Hepperle E. et. al. (eds.). vdf Hochschulverlag AG an der ETH Zürich, 2011, p. 122.; Ugnius Trumpulis. *Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas*. Socialinių mokslų studijos, 2010, 2(6), P. 130; Diana Korsakaitė. *Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas*. Kauno technologijos universitetas, Ekonomika, 2006 (76), P. 42-44; Evaldas Klimas. *Ar viešojo intereso gynimas ir nuosavybės teisių apsauga gali harmoningai derėti?*. Viešojo intereso veidai. Socialinė, teisinė ir ekonominė problematika. Rinktinė. Vilnius, 2012. P. 23, Žiūrėta 2017-02-10 http://files.lrinka.lt/Viesojo_intereso_veidai_2012/Viesojo_intereso_veidai.pdf.

[96] Ronald Coase. *The Problem of Social Cost. The Journal of Law and Economics*. 1960, 3, P. 17–18; Donald P. Kommers. *The Basic Law under strain: constitutional dilemmas and challenges. The Domestic Politics of German Unification.* Anderson, Kartenthaler, Luthardt (eds.). Rienner, 1993, P. 145; Katerina Koleva. *Restitution of Expropriated Property in Eastern Europe. The Restrictive Approach and Available Remedies with a Special Emphasis on the Case Law of the European Court of Human Rights Related to Restitution. Movements, Migrants, Marginalisation. Challenges of societal and political participation in Eastern Europe and the enlarged EU*. Fischer S., Pleines H., Schröder H-H (eds.). Stuttgart: Heiko Pleine, 2007, p. 158-160.

interesų. Toks teismų neveikimas pažeidžia teisėtus šalių lūkesčius[97], kurie grindžiami greitu, ekonomišku, aiškiu ir teisingu teismo procesu, užtikrinant nuosavybės teisių atkūrimą ir pažeistų prigimtinių teisių atstatymą.

Tuo tarpu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ir Lietuvos apeliacinis teismas, vertindami žemesniųjų instancijų teismų sprendimų pagrįstumą ir teisėtumą, vadovaujasi „interesų pusiausvyros užtikrinimo“ kriterijumi, kurio pagrindu daug bylų įpareigoja nagrinėti iš naujo. Tačiau į klausimus kas yra viešasis interesas, kaip turi būti nustatoma interesų pusiausvyra, kuriam iš jų turi būti teikiama pirmumo teisė, atsako lakoniškai, palikdamas šią pareigą žemesnių instancijos teismams.[98]

Todėl, galima daryti išvadą, kad konkrečių kriterijų, atspirties taškų, kuriais būtų galima vadovautis nustatant interesų pusiausvyrą ir jų proporcingumą, teismai vis dar nėra apsibrėžę, išskyrus tikslus (pvz. siekis apsaugoti išimtinę valstybės nuosavybę – miškus, kultūros paveldo objektus ir kt., užtikrinti aplinkosaugą, garantuoti šalių santykių stabilumą ir proporcingumą, bendrųjų teisės principų įgyvendinimą ir pan.), kurių siekiama kiekvieno, su nagrinėjama tema susijusio, ginčo atveju. Priešingai, apylinkių ir apygardų teismai, siekdami nurodytų tikslų ir pažodžiui vadovaudamiesi pakankamai detaliu Atkūrimo įstatymu, kuriame pateiktos nuosavybės teisių atkūrimo sąlygos, taip pat remdamiesi gausia Lietuvos Respublikos Konstitucinio ir kitų teismų praktika, formuoja klaidingą ir nepagrįstą požiūrį, jog viešasis interesas ir jo įtaka šalių santykiams yra apibrėžta ankstesnėje teismų praktikoje bei teisės šaltiniuose, todėl nesiima iniciatyvos jo papildomai aiškinti, taip netiesiogiai įtvirtina nuostatą, kad viešasis interesas yra statiškas ir jo egzistavimas patvirtinamas tik tuomet, jeigu jį įtvirtina atitinkamas norminis aktas arba jau yra pateiktas jo išaiškinimas kitų teismų praktikoje. Toks aiškinimas paneigia ne tik teoriją, jog viešasis interesas yra dinamiška kategorija[99], bet užkerta kelią tolimesniam šios sąvokos interpretavimui bei teisės vystymuisi.

Žinant, kad viešasis interesas šios kategorijos bylose laikomas neatskiriamu – vertybiniu elementu, kyla klausimas kodėl teismai neskiria pakankamai dėmesio jo analizei,

---

[97] Skirmantė Gadeikytė. *Asmenų teisėtų lūkesčių problema ginant viešąjį interesą*. Teisės problemos, 2015, Nr. 1(87), P. 117-118; Audronė Gedmintaitė. *Teisėtų lūkesčių apsauga Contra legem*. Teisė, 2014 (93), P.159-162.

[98] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-423/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-328/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-142/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-151/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-232/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-620/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-848/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1384/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-50-943/2015; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-287-516/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-265-611/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-36-706/2016.

[99] Barry Bozeman. *Public Values and Public Interest: Counterbalancing Economic Individualism*. United States: Georgetown University Press, 2007, P. 11.

kas nulemia, kad sąvoka „viešasis interesas“ yra savaime suprantama – aksioma? Manoma, kad priežastys, kodėl teismai nesiima iniciatyvos savarankiškai aiškinti viešojo intereso sampratos ir nustatyti jo įtakos šalių interesų pusiausvyrai, gali būti įvairios: nenoras prisiimti atsakomybės dėl skirtingo požiūrio į šią kategoriją, teisinės sąmonės stoka, netinkamas teisinis reguliavimas[100], netinkamai įgyvendinamos šalių procesinės teisės (pvz. neaktyvus teismas byloje, nepakankamas įrodymų rinkimas, netinkamai įgyvendinama pasisakymo bei išklausymo teisė ir kt.)[101], laiko sąnaudos ir pan. Pagrindinė priežastis, kurią galima nustatyti įvertinus nagrinėtą teismų praktiką yra ta, kad apie šios kategorijos bylose egzistuojantį viešąjį interesą iš tiesų yra daug kur pasisakyta, pateikta daug išaiškinimų, samprotavimų, galiausiai, šių santykių svarbą valstybei ir visai visuomenei įtvirtino Atkūrimo įstatymas, todėl teismams papildomai jį aiškinti atrodo beprasmiška, tai apsunkintų ne tik jų darbą, bet ir sukeltų papildomų klausimų. Todėl vertinant, kad sąvoka „viešasis interesas“ yra gan aiški ir reglamentuota, nesiimama papildomų veiksmų ją detalizuoti atskirų bylų aplinkybių kontekste, nevertinama, kad ji gali įgyti visai kitą prasmę skirtingai susiklosčiusiuose šalių santykiuose, todėl būtent toks požiūris nulemia, kad interesų pusiausvyra daugeliu atvejų netinkamai nustatoma ar net išvis nenustatinėjama. Manoma, kad šių santykių įstatyminis reglamentavimas ir netiesioginis viešojo intereso įtvirtinimas nulėmė, jog šios sąvokos aiškinimas įgavo pakankamai statišką ir mažai besikeičiančią reikšmę, todėl teismai, mėgindami ją interpretuoti baiminasi, kad pakeitus ar išplėtus šios sąvokos prasmę, nuosavybės teisės atkūrimo santykiai taps nestabilūs ir reikalaujantys dar didesnio teismų dėmesio. Tačiau pabrėžtina, kad nepaisant šių baimių, šios pareigos tinkamas atlikimas yra esminis nuosavybės teisių atkūrimo srityje, kadangi neesant aiškios argumentacijos, gali būti pažeista šalių teisė į privačią nuosavybę, teisė į tinkamą bylos nagrinėjimą ir procesą, neužtikrinta šalių interesų pusiausvyra, negarantuotas greitas ir efektyvus nuosavybės teisių atkūrimo procesas, neužtikrintas teisinių santykių stabilumas ir teisėtumas. Toks teismų neveikimas pažeidžia ne tik konstitucines vertybes, bet ir teisėtos – demokratinės valstybės principus.

Nėra abejonių, kad jeigu ir toliau žemesniųjų instancijų teismai laikysis pozicijos, kad sąvoka „viešasis interesas“ yra apibrėžta ir aiškiai reglamentuota kategorija, aukštesniųjų instancijų teismams kils daug problemų keičiant šį ilgainiui įsitvirtinusį požiūrį. Šią procedūrą apsunkins tai, kad ne visų žemesniųjų instancijų teismų sprendimai būna skundžiami aukštesnėms instancijoms, todėl tam tikrame teisme įsitvirtinusią teismų praktiką pakeisti bus

[100] Ambrazevičiūtė Kristina; Baltrimas Johanas; Mauricė – Mackuvienė Eglė. T*eisės į nuosavybę, teisės į ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą, vartotojų teisių užtikrinimo problemos*. Mokslo studija, Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai, 2012, P. 24.

[101] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-36-706/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-549-415/2016.

tikrai nelengva. Be to, problemų kelia ir tai, kad žemesniųjų instancijų teismams trūksta išsamių pavyzdžių, kuriais vadovaujantis būtų galima tinkamai nustatyti ne tik viešojo intereso požymius, bet ir pusiausvyrą tarp viešų ir privačių interesų. Todėl siekiant užtikrinti privačių asmenų interesus ir jų teisėtus lūkesčius prireiks daug laiko ir pastangų norint garantuoti teisingą ir pagrįstą nuosavybės teisių atkūrimo procesą. Manoma, kad tai bus vienu sudėtingiausių ir daugiausia ginčų keliančiu teisiniu veiksmu. Norint esminių pokyčių šioje srityje būtina imtis priemonių jau dabar: skatinti apylinkių ir apygardų teismus nebijoti interpretuoti viešojo intereso sąvoką, argumentuotai ir išsamiai nustatyti viešųjų ir privačiųjų interesų pusiausvyrą, detaliai vertinti ir lyginti, kuriam interesui – viešajam, ar privačiajam turi būti teikiamas prioritetas, kokią žalą patirtų asmuo jeigu jo atžvilgiu būtų priimtas nepalankus sprendimas.

2.2. Viešojo intereso samprata teismų praktikoje dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objekto statusą turinčių objektų apsaugos

Pasirinkimas atlikti viešojo intereso aiškinimo analizę Lietuvos teismų praktikoje, kurioje sprendžiami klausimai dėl kultūros paveldo apsaugos, atliktas neatsitiktinai. Teisės doktrinoje laikomasi nuomonės, kad tai viena aštriausių problemų nuo sovietmečio laikų iki šių dienų[102], kadangi privačios nuosavybės apribojimai, grindžiami visuotinai reikšmingu tikslu – apsaugoti paveldo statusą turinčius objektus, laikytini savaime suprantamais, tačiau apie tai ar šis tikslas nepažeidžia privačių interesų detaliau nepasisakoma. Todėl šiame skyriuje, siekiant baigiamajame darbe įtvirtintų tikslų, vertinama Lietuvos bendrosios kompetencijos teismų praktika, kurios dėka atskleidžiama, kaip visuotinai reikšmingas interesas apsaugoti kultūros paveldo objektus derinamas su privačiaisiais interesais, kaip nustatoma jų pusiausvyra ir priimamas abiejų šalių atžvilgiu teisingas sprendimas.

Kadangi šiai temai skirtos teismų praktikos nėra daug, šio tikslo pasiekimui buvo pasitelkta 2013 – 2017 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo ir visos Lietuvos apygardų teismų praktika. Viešojo intereso sampratos tikslesniam atskleidimui ir palyginimui naudojami Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išaiškinimai.

[102] Audronė Dziegoraitienė. *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos problemos Lietuvos valstybinio administravimo sistemoje*. Mykolo Romerio universitetas, Jurisprudencija, 2005, t. 78(70), P. 15-16.; Arūnas Umbrasas. *Nekilnojamųjų kultūros vertybių paėmimas – teisinė sankcija ar valstybės ir visuomenės poreikio tenkinimas?*, Vilniaus universitetas, Teisė. 2012 (82), P. 138-142.; Bagočius Mantas; Domarkas Vladislavas; Sinkienė Jolita. *Lietuvos Respublikos paveldo apsaugos sistemos valdymo ypatumai: Kuršių nerijos atvejis*. Viešoji politika ir administravimas, 2011, T.10, Nr. 3/2011, Vol. 10, No. 3. P. 357-358.

Pažymėtina, kad nekilnojamojo kultūros paveldo objektai laikytini konstitucine vertybe[103], todėl jų ypatinga apsauga užtikrinama Lietuvos Respublikos įstatymuose[104] bei poįstatyminiuose[105] teisės aktuose[106], taip pat, jų svarba ir reikšmė pripažįstama tarptautinės teisės reglamentavime[107]. Tačiau nė viename norminiame ar kitame oficialiame dokumente tiesiogiai neužsimenama, kad nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų apsauga yra susijusi su viešojo intereso patenkinimu, neaiškinama sąvoka „viešasis interesas“, todėl teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, kad įstatymų leidėjas viešąjį interesą traktuoja kaip savaimę suprantamą, visuotinai priimtiną (aksiomą) ir visuomet ginamą interesą[108]. Neretai teisės literatūroje ir teismų praktikoje pabrėžiama, kad konstitucinės valstybės priedermė yra saugoti ir remti kultūrą, kultūros paminklus ir vertybes, nurodoma, kad kultūros vertybė yra ne tik privačios nuosavybės objektas, bet ir visuomeninė vertybė, kuriai turi būti skiriamas ypatingas dėmesys ir apsauga.[109] Atsižvelgiant į tai, traktuojama, kad kiekvienas ginčas susijęs su nekilnojamųjų kultūros vertybių apsauga priskiriamas viešojo intereso gynimo sričiai.

Nepaisant to, kad pasikartosime, tačiau labai svarbu priminti, kad teismai spręsdami kiekvieną bylą turi pareigą užtikrinti šalių interesų pusiausvyrą, teisingai nustatyti ribas, kuriomis vadovaujantis būtų priimtas teisingas ir šalių teisėtų lūkesčių nepažeidžiantis

[103] Lietuvos Respublikos Konstitucija, Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30), 42 str. 2 d.

[104] Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, Valstybės žinios, 1995-01-06, Nr. 3-37.; Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo pakeitimo įstatymas, Valstybės žinios, 2013-07-16, Nr. 76-3824.; Lietuvos Respublikos statybos įstatymas, Valstybės žinios, 1996-04-10, Nr. 32-788.

[105] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 1053 „Dėl Kultūros vertybių registro įsteigimo ir Kultūros vertybių registro nuostatų patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2005-10-01, Nr. 117-4238.; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. lapkričio 5 d. nutarimas Nr. 1025 „Dėl Kultūros paveldo objektų ir vietovių apsaugos zonų nustatymo taisyklių patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2013-11-16, Nr. 118-5942.; Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. gruodžio 18 d. įsakymas Nr. ĮV-974 „Dėl Kultūros paveldo objektų individualių apsaugos reglamentų rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, Nr. ĮV-974, TAR, 2014-12-19, Nr. 20036.; Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2016 m. gegužės 2 d. įsakymas ĮV-354 „Dėl užsienio valstybėms reikšmingo nekilnojamojo kultūros paveldo, esančio Lietuvos Respublikoje, tvarkymo taisyklių patvirtinimo“, Nr. ĮV-354, TAR, 2014-12-19, Nr. 20036.

[106] Išvardyti bei kiti teisės aktai prieinami internetu Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos puslapyje: http://www.kpd.lt/ Žiūrėta 2017 m. vasario 18 d.

[107] Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija. 1972 m. lapkričio 16 d., Valstybės žinios, 2006-06-30, Nr. 73-2766; Europos Tarybos Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija. 1972 m. lapkričio 16 d., Valstybės žinios. 1999, Nr. 100-2896.; Europos Tarybos Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija. 2005 m. spalio 27d. http://www.kpd.lt/uploads/Teises%20aktai/Konvencijos/Konvencija%20d%C4%97l%20kulturos%20paveldo%20vert%C4%97s%20visuomenei.pdf Žiūrėta 2017 m. vasario 18 d.

[108] Arūnas Umbrasas. *Nekilnojamųjų kultūros vertybių paėmimas – teisinė sankcija ar valstybės ir visuomenės poreikio tenkinimas?* Vilniaus universitetas, Teisė. 2012 (82), P. 138-142.; Francesco Francioni, James Gordley. *Enforcing international cultural heritage law*. Oxford University Press, 2013, P. 17-18.; Francesco Francioni, Fr. Lenzerini leidinyje Barbara T. Hoffman (edt.). *Art and Cultural Heritage: Law, Policy, and Practise*. Cambridge University Press, 2009, P. 35.
http://assets.cambridge.org/97805218/57642/frontmatter/9780521857642_frontmatter.pdf Žiūrėta 2017 m. vasario 18 d.

[109] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas byloje Nr. 10/02; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 2 d. nutarimas byloje Nr. 24/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-8/2013; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-174-556/2015; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-404-180/2016.

sprendimas. Todėl nagrinėjamoje teismų praktikoje ieškoma pavyzdžių, kuriuose būtų nurodomi teismų metodai ir sprendiniai, nustatant pusiausvyrą tarp viešojo intereso išsaugoti nekilnojamąjį kultūros paveldo objektą ir teisės nevaržomai naudotis privačia (asmenine ir vieša) nuosavybe.

Nustebino tai, kad tik labai mažoje, šiame skyriuje nagrinėtų civilinių bylų, dalyje vartojama sąvoka „viešasis interesas“, o bylose, kuriose ją mėginama atskleisti, pasitelkiama Konstitucinio[110] arba, išimtiniais atvejais, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo[111] praktika, kurioje pateikiami lakoniški viešojo intereso apibrėžimai ir išaiškinimai. Tuo tarpu, siekiant palyginti šios sąvokos aiškinimo tendencijas, buvo išanalizuota dalis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtų bylų, kuriose pastebėta, kad vyrauja platesnis viešojo intereso kategorijos suvokimas, jos svarbą administracinis teismas pabrėžia pasiremdamas istorine, nacionaline nekilnojamojo kultūros paveldo objekto reikšme (pvz. Kuršių nerijos byloje teismas viešąjį interesą grindžia siekiant išsaugoti senovines žvejų gyvenvietes, žmogaus ir gamtos veiklos paminklus, tradicijas, netradicinius – autentiškus pastatus ir pan.)[112], be to, neretais atvejais, siekdamas užtikrinti šalių interesų pusiausvyrą, remiasi tarptautine teismų praktika ir norminiais teisės aktais, taip *ex officio* priima pagrįstą ir išsamiai motyvuotą sprendimą. Tokios pozicijos laikosi ir Konstitucinis Teismas, kuris remdamasis tuo, kad nekilnojamojo kultūros paveldo objektai yra konstitucinės vertybės, plečiamai aiškina viešojo intereso sampratą, pabrėždamas, kad svarbu išlaikyti interesų pusiausvyrą ir įvertinti privačių interesų lūkesčius ir galimą žalą.[113] Todėl iš to kyla klausimas, kodėl nuoseklaus viešųjų ir privačiųjų interesų santykių nagrinėjimo vengiama bendrosios kompetencijos civilinių teismų praktikoje? Neabejotina, kad konfliktuojančių interesų derinimas yra sudėtingas, daug laiko ir pastangų reikalaujantis darbas, tačiau būtent šios pareigos tinkamas įgyvendinimas laikytinas teisingumo užtikrinimu, todėl jos atlikimas svarbus ne tik bylos šalims, bet ir teisinės valstybės egzistavimui.

[110] Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1089/2014; Kauno apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1824-658/2015; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-522-196/2015; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje 2A-404-180/2016; Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 m. balandžio 11 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-2760-789/2016.

[111] Kauno apygardos teismo 2013 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2144-343/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-522-196/2015.

[112] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gruodžio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1149-602/2016; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. sausio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2-492/2016; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. sausio 30 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-789-602/2016.

[113] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimas byloje Nr. 14/06-22/06-27/06-29/06-34/06-35/06-42/06-46/06-52/06-54/06-03/07-11/07; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas byloje Nr. 3/2009-24/2009-37/2009-1/2010-3/2010-4/2010-5/2010-11/2010-17/2010-26/2010-45/2010-57/2010-58/2010-59/2010-60/2010-61/2010; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 2 d. nutarimas byloje Nr. 24/2008; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. rugsėjo 2 d. sprendimas, Nr. KT40-S29/2014.

Galima sutikti, kad kultūros paminklų ir vertybių apsauga yra viešosios teisės dalis ir turi būti užtikrinama viešosios teisės normomis, tačiau šiuose santykiuose įžvelgiama problema, kai juose vyrauja privatus interesas, kuris siekia apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintą ir visuotinai pripažintą teisę į privačią nuosavybę, tačiau šios vertybės apsaugai ir privačiam subjektui nėra skiriama pakankamai dėmesio. Priešingai – pastebima, kad civilinėse bylose, kuriose nagrinėjami ginčai dėl privačios nuosavybės nusavinimo, kadangi ji yra kultūros paveldo statusą turintis objektas, privatūs interesai nustumiami į antrąjį planą nepateikiant jokių argumentų kodėl viešasis interesas yra svarbesnis už privatųjį. Be to, išnagrinėjus daug šios kategorijos bylų, matoma, kad daugelyje jų teismai apskritai nenustato konflikto tarp viešųjų ir privačiųjų interesų, remiasi statiškais, pakankamai retai besikeičiančiais nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais, ir jeigu nustato, kad konkrečios normos yra pažeistos, vienareikšmiškai priima sprendimą, kad esant viešajam interesui privati nuosavybė gali būti ribojama.[114] Tokiose bylose dėmesį patraukia ir tai, kad teismai visiškai nevertina ar privatus asmuo praradęs privačią nuosavybę patirs nuostolius, nenustatinėja kokio mąsto jie gali būti[115], nepasisako apie teisėtų lūkesčių, interesų pusiausvyros ir proporcingumo principų įgyvendinimą. Tačiau, žinant nagrinėtų bylų turinį, gan paradoksaliai atrodo kiekvienoje jų keliami ir akcentuojami tikslai: „turi būti nustatoma interesų pusiausvyra“[116], „užtikrinamas teisinių santykių stabilumas“[117], „užtikrinamas proporcingumo principas“[118], „užtikrinami kiti bendrieji teisės principai“[119], o kokiais kriterijais remiantis šie tikslai pasiekiami nėra atskleidžiama. Todėl nekyla abejonių, kad toks šalių interesų pusiausvyros vertinimas pažeidžia ne tik viešosios teisės principus ir tikslus, bet ir neužtikrina privačia teise saugomų interesų, negarantuoja konstitucinių vertybių apsaugos ir kelia visuomenės nepasitikėjimą teisėkūros institucijomis.

Pritariant B. Bozemann ir kitų autorių nuomonei, kad viešasis interesas yra kintanti, dinamiška kategorija, galima manyti, kad teismai nagrinėdami bylas dėl nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų apsaugos, jį supranta kaip pastovų ir pakankamai aiškiai reglamentuotą apibrėžimą, todėl nesiima iniciatyvos atskirai jo aiškinti pagal konkrečios bylos

[114] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-112/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-157/2014; Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-128-538/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-43-183/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-377-611/2015; Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1471-826/2016; Šiaulių apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A–1–372/2016.

[115] Laima Beliūnienė ir kt. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2015, P. 162-166.

[116] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-43/2015.

[117] Vilniaus apygardos teismo 2013 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. *2A-556-560/2013*.

[118] Kauno apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1824-658/2015.

[119] Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-741-450/2016.

aplinkybes. Jeigu bendrosios kompetencijos teismai iš tiesų laikosi tokio požiūrio, tai yra pagrindas nerimauti, kad viešojo intereso samprata įsitvirtins kaip „savaime suprantama“ kategorija, jog tikslas užtikrinti interesų pusiausvyrą ir apsaugoti privačius interesus taps nebepasiekiamu.

Taigi nepaisant to, kad nagrinėjama tema savaime suprantama kaip tiesiogiai susijusi su viešuoju interesu, šios sąvokos apibrėžimo ir jos santykio su privačiaisiais interesais nepavyko atrasti nei teisės doktrinoje, nei teismų praktikoje. Kritikuotinas teismų požiūris, kad precedentai, kuriais remiamasi argumentuojant viešojo intereso pirmumą privataus intereso (privačios nuosavybės) atžvilgiu, laikomi tinkamu pasirinkimu, privalu prisiminti, kad viešasis interesas yra neapibrėžta ir kintanti kategorija (tą pabrėžia ir aukščiausiųjų instancijų teismai), kurią svarbu kaskart atskleisti naujų aplinkybių kontekste. Tuo tarpu vertinant privačios nuosavybės teisinius santykius būtina juos atriboti nuo sampratos pateikiamos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ir civilinėje teismų praktikoje, atskirti subjektinę teisę, kaip konkrečiam individualiam asmeniui priklausančią ir kaip bendrą, nedalomą visuomeninį gėrį[120]. Tik išsamios analizės dėka teismai įgyvendins teisingumą valstybėje ir užtikrins teisingos ir pagrįstos teismų praktikos formavimą, kurią ateities kartos galės naudoti, kaip pavyzdinius precedentus. Šiuo metu tokia praktika dar nėra susiformavusi bylose dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objekto statusą turinčių objektų apsaugos, todėl tikimasi, kad šiame skyriuje iškeltos teismų daromos klaidos padės pagerinti situaciją ir atkurti teisingumą šioje srityje.

2.3. Viešojo intereso samprata teismų praktikoje dėl bendraturčių teisinių santykių

Nuosavybės valdymo ypatumai, kai ji priklauso keliems asmenims, pradėti aiškinti klasikinės Romos laikais. To laikotarpio mokslininkai sprendė dilemą, kaip suderinti bendraturčių interesus, užtikrinti privačios nuosavybės apsaugą ir darną tarp jos savininkų,[121] tačiau šis klausimas vis dar yra ir tikėtina, kad išliks atviras visą teisinės sistemos egzistavimo

[120] Ramūnas Birštonas. *Dvi nuosavybės teisės istorijos: civilinio ir konstitucinio požiūrio susidūrimas*. Privatinės teisės doktrina ir praktika. Mykolo Romerio universitetas. 2014. P. 227-228.

[121] Vytautas Pakalniškis, Solveiga Cirtautienė. A*tidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės įgyvendinimo problemos Lietuvos teismų praktikoje*. Mykolo Romerio universitetas, Jurisprudencija, 2009, 2(116), P. 279; I. Nekrošius, V. Nekrošius, S. Vėlyvis. *Romėnų teisė*. Justitia, 1999, P. 223-224; Marius Jonaitis. „Romėnų privatinės teisės įtaka šiuolaikinei civilinei ir civilinio proceso teisei“, daktaro disertacija. Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2005, P. 45-45; Fritz Schulz. *Classical Roman Law*. Oxford, Clarendon, 1951; repr. Aalen, Scientia Verlag, 1992. P. 24.

laikotarpį. Tai patvirtina ir šiandieninė Lietuvos teismų praktika, kurioje teismai gan dažnai privalo spręsti bendraturčių ginčus ir atkurti jų interesų pusiausvyrą.[122]

Lietuvoje bendrosios nuosavybės teisinius santykius reguliuoja privatinės teisės normos, kurias įtvirtina Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas.[123] Kodekse nustatyti esminiai bendrosios nuosavybės įgyvendinimo principai, kurių pagrindu teismai turi pareigą teisingai išspręsti bendraturčių ginčą ir nustatyti jų interesų pusiausvyrą. Pastebėtina, kad teismų praktikoje bendrosios dalinės nuosavybės savininkų interesai ne visada laikytini privačiais, neretai pasisakoma, kad tinkamas jų santykių įgyvendinimas yra laikomas viešojo intereso užtikrinimu, todėl asmuo, kuris dalinasi nuosavybę su kitais, traktuojamas viešojo intereso subjektu ir jam turėtų būti keliami aukštesni, su nuosavybės tinkamu įgyvendinimu susiję, reikalavimai. Tokiai pozicijai pritaria ir dalis užsienio teisininkų, kurie teigia, kad asmenys, kurie dalinasi nuosavybe, priklauso tam tikrai bendruomenei, todėl tinkamas nuosavybės įgyvendinimas užtikrina ne tik individualaus asmens, bet ir visos bendruomenės interesus. Todėl manoma, kad tokia nuosavybė turėtų būti ginama visos bendruomenės atžvilgiu, t.y. ginant ne privatų, o viešąjį interesą.[124] Tačiau, kokiu pagrindu teismai bendrosios dalinės nuosavybės savininkų apsaugą vertina kaip turintį viešojo intereso požymių, Lietuvos teisės literatūroje nepavyko atrasti. Todėl, siekiant atsakyti į šį klausimą buvo peržiūrėta visa 2013 – 2017 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo ir Vilniaus apygardos teismo praktika, kurioje sprendžiami bendraturčių ginčai.

Pažymėtina, kad LR civilinio kodekso 4.73 straipsnyje, 1 dalyje yra išskirtos dvi bendrosios nuosavybės rūšys – bendroji jungtinė ir bendroji dalinė nuosavybė. Bendroji jungtinė nuosavybė yra tada, kai nuosavybės teisės dalys nėra nustatytos, tuo tarpu bendroji dalinė nuosavybė – kai bendrosios nuosavybės teisėje yra nustatytos kiekvieno savininko nuosavybės teisės dalys. Žinant, kad bendroji jungtinė nuosavybė sieja bendraturčius, kurie turi ne tik bendras turtines teises ir interesus, bet yra susiję ir asmeniniais ryšiais (sutuoktinių bendroji jungtinė nuosavybė), todėl, norint nustatyti ar teismas įžvelgia viešąjį interesą šioje bendrojoje nuosavybėje, buvo išnagrinėtos šeimos teisės bylos, kuriose keliamas klausimas dėl nuosavybės atidalijimo.

Įvertinus teismų praktiką dėl sutuoktinių bendrosios jungtinės nuosavybės atidalijimo, vienareikšmiškai galime teigti, kad teismai nuosavybės teisiniuose santykiuose viešojo intereso

[122] Lietuvos teismų skelbiamoje ir viešai prieinamoje civilinių bylų nagrinėjimo ataskaitoje, kurioje pateikiama statistika apie 2003 – 2016 metais išnagrinėtas bylas, nurodoma, kad bylų dėl jungtinės nuosavybės padalijimo per buvo 2013-2016 m. buvo iškelta daugiau nei 9 tūkst. http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106 Žiūrėta 2017 m. vasario 20 d.

[123] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, ketvirtoji knyga, II dalis , V skyrius, IV skirsnis. Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262.

[124] B. Akkermans. „The Principle of *Numerus Clausus* in European Property Law“. Dissertation, Maastricht Uiversity, Netherlands 2006, P. 99.

neįžvelgia, išskyrus atvejus, kai egzistuoja su vaiko teisėmis ir interesais susijęs elementas, tokiu atveju šių asmenų apsauga laikoma ir viešojo intereso apsauga[125]. Atsižvelgiant į tai, kad teismų praktika dėl bendrosios jungtinės nuosavybės teisinių santykių yra vieninga, todėl šiame darbe daugiau ji nenagrinėjama. Tuo tarpu bendraturčių teisiniai santykiai, kai jie valdo apibrėžtų ribų teritorijas (žemės sklypus, patalpas), teismų praktikoje aiškinami nevienareikšmiškai, todėl šiame skyriuje keliamas tikslas pateikti būtent šių bylų analizę ir atsakyti į klausimus kodėl teismų praktika nėra vieninga aiškinant viešąjį interesą, kokiais kriterijais remiamasi nustatant viešojo intereso egzistavimą ir taikymą.

Neabejojama, kad kuo didesnis bendrasavininkų skaičius, tuo sunkiau jų interesus suderinti ir priimti visiems teisingą sprendimą, pavyzdžiui, daugeliui žinomi ginčai kylantys tarp daugiabučių namų gyventojų. Mažiau ginčų kyla daugiabučiuose, jeigu juose gyvena tik kelios šeimos, kadangi jie dažniausiai būna sprendžiami uždarame rate, priimant visoms pusėms tinkantį sprendimą, tačiau, jeigu daugiabučio namo bendruomenė yra didesnė, neretai jos interesus tenka derinti teismams. Tai atsispindi ir gausioje teismų praktikoje, kurioje analizuojami ginčai, kylantys tarp pavienių butų savininkų ar visos namo bendrijos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėdamas tokio pobūdžio ginčus ne kartą yra pasisakęs, kad daugiabučiuose gyvenančių asmenų privačios nuosavybės tinkamas įgyvendinimas yra viešasis interesas, argumentuodamas: „Viešojo intereso buvimą nagrinėjamoje byloje patvirtina ne tik pirmiau nurodytos aplinkybės, bet ir tai, jog ginčas yra kilęs iš santykių, susijusių su daugiabučių namų butų ar kitų patalpų savininkų nuosavybės teisių įgyvendinimu. Daugiabučio namo butų ir kitų patalpų, bendrojo naudojimo objektų, jam priskirto žemės sklypo nuosavybės teisių apimtis bei pasiskirstymas tarp subjektų tiesiogiai lemia namo, kaip turtinio vieneto, susijusio su daugelio asmenų teisėmis bei teisėtais interesais, eksploatavimo tinkamumą ir atitinkamai – visos visuomenės, o ne tik namo bendraturčių teisėtų interesų apsaugą.“[126], tokiu išaiškinimu teismas konstatavo, kad tinkamas daugiabučiams priskiriamos nuosavybės įgyvendinimas yra viešojo intereso objektas, kuris užtikrina tiek daugiabučio bendruomenės, tiek visos visuomenės interesus. Tokia pozicija neretai matoma ir kitų bendrosios kompetencijos teismų išaiškinimuose[127], taip pat, ją palaiko ir Lietuvos

[125] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilin4je byloje Nr. 3K-3-231/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. birželio 3 d. nutartis civilin4je byloje Nr. 2A-325-241/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-611-687/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-398-421/2015; Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2016 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-367-701/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49-969/2017.

[126] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-221/2013.

[127] Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-552-196/2015; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1878-450/2016.

Respublikos Konstitucinio Teismo praktika[128], kurioje pasisakoma kaip turėtų būti vertinami ginčai, susiję su bendraturčių nuosavybės tinkamu įgyvendinimu.

Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad bylose, kuriose derinami daugiabučiuose namuose gyvenančių asmenų interesai, ne visada įžvelgiamas viešasis interesas, priešingai, nemažoje dalyje ginčų teismai pasisako, kad viešojo intereso nėra[129]. Pastebima, kad minėtose nutartyse teismas laikosi pozicijos, kad kiekvieną interesą, kiekvieną privačią nuosavybę reikia vertinti individualiai, t.y. jos nesulieti į bendrą visumą ir remiantis viešojo intereso principu nepriimti į daugumą nukreipto sprendimo. Tokiais atvejais teismas nuosekliai vertina ar bendraturčiai tinkamai įgyvendina savo teises ir pareigas nustatytas LR civiliniame kodekse, sprendžia ar kils (kilo) ir kokia bus (buvo) padaryta žala jei vienas iš bendraturčių netinkamai vykdys (vykdė) savo įsipareigojimus.[130] Pareigą tinkamai prižiūrėti ir eksploatuoti bendrąją nuosavybę teismai kildina tiesiogiai iš įstatymo[131], to nesusiedami su viešojo intereso įgyvendinimu ir neišeidami iš privačių savininkų interesų ribų[132]. Paminėtina ir tai, kad šiose bylose teismas nevartoja sąvokos „viešasis interesas“, nesiima jos aiškinti ir net nepateikia jokių nuorodų, kad ji gali egzistuoti.

Iš teismų aiškinimo taip pat suprantama, kad ne kiekvienas daugiabutis ir jame gyvenantys asmenys gali būti saugomi viešojo intereso pagrindu, pavyzdžiui, jeigu pastate yra du butai, kuriuose gyvena dvi šeimos – tinkamas nuosavybės įgyvendinimas ir šių asmenų interesai nepripažįstami kaip turintys viešojo intereso požymių[133]. Tačiau jeigu dvibučiai namai sudaro mikrorajoną, pavyzdžiui, jų yra 65 vienetai ir stovi vienas šalia kito, laikoma, kad jų visuma gali būti ginama siekiant užtikrinti viešąjį interesą[134]. Taigi, teismas netiesiogiai įtvirtina, kad tik didelės bendruomenės interesai gali būti pripažįstami tinkamu pagrindu konstatuoti, kad egzistuoja viešojo intereso požymiai. Tokiose bylose teismai pasisako, kad šių namų tinkamas eksploatavimas užtikrina ne tik tam tikros bendruomenės, bet ir visos

[128] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. spalio 5 d. nutarimas byloje Nr. 36/2014-37/2014; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 7 d. nutarimas byloje Nr. 5/2014.

[129] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-101/2014; Vilniaus apygardos teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-491-881/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-452/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-558-381/2015; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-930-186/2015; Vilniaus apygardos teismo 2014 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-29-345/2014; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-413-881/2016.

[130] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-101/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-616/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-48/2014.

[131] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, ketvirtoji knyga, II dalis , V skyrius, IV skirsnis, 4.76 str. Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262.

[132] Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 21 d nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-646/2014.

[133] Vilniaus apygardos teismo 2013 m. spalio 9 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1860-881/2013; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1760-450/2016; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1789-614/2016.

[134] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2014.

visuomenės interesus, todėl jų apsauga laikytina svarbia demokratinėje valstybėje. Tačiau kaip ir buvo minėta, tokia pozicija vyrauja ne visoje teismų praktikoje. Taigi, vertinant tokius skirtingus išaiškinimus kyla klausimas kodėl vienose bylose teismas daugiabutyje gyvenančių bendraturčių interesus sugretina su viešuoju interesu, o kitose atsiriboja nuo jo? Pirmasis atsakymas į šį klausimą, kurį galima įžvelgti iš teismų argumentacijos, susijęs su tuo, kad teismai daugeliu atvejų nepasisako kaip supranta viešąjį interesą, nedetalizuoja jo taikymo kriterijų, neretai nevertina šalių interesų proporcingumo principo, todėl priima atitinkamus sprendimus remdamiesi precedentais, kurie ne visada būna išsamūs, argumentuoti ir teisingi teisės aiškinimo prasme. Neįvertinama, kad teisė ir jos interpretavimas priklauso nuo konkrečių bylos aplinkybių, todėl precedentai tik padeda nustatyti problemą ir parodo gaires, kaip ji gali būti sprendžiama, tačiau jokiais būdais neįpareigoja jų taikyti pažodžiui, tuo labiau tada, kai jose nagrinėjama sudėtinga viešojo intereso samprata. Manoma, kad šiose bylose didelę įtaką turi ankstesni teismų praktikos pavyzdžiai, kuriuose buvo mėginama nagrinėti viešojo intereso sąvoką, pateikti požymius, kuriais vadovaujantis būtų galima priimti sprendimą, kad viešasis interesas iš tiesų egzistuoja, tačiau pažymėtina, kad nė vienoje tokioje byloje nepavyko rasti išsamių argumentų, kodėl turi būti ginamas viešasis interesas. Daugeliu atvejų teismai cituoja Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktiką, pasisako, kad viešasis interesas yra neapibrėžta kategorija, todėl žinodami, kad daugiabučio namo bendrija vienija reikšmingos grupės nuosavybės savininkų interesus, traktuoja, kad ji pakankamai svarbi visuomeniniams interesams ginti. Vertindami privačios nuosavybės, kaip konstitucinės vertybės svarbą, lakoniškai prasitaria, kad viešojo intereso (visuomenės) apsauga yra pakankamas pagrindas riboti privačią nuosavybę. Taip pat pastebėta, kad visose tokiose bylose teismai akcentuoja interesų pusiausvyros principą, pabrėžia, kad turi būti užtikrinamas šalių proporcingumas, lygiateisiškumas, tačiau metodus, kuriais remiantis šis tikslas pasiekiamas, nurodo ne visi. O tie, kurie nurodo, t.y. nuosekliai vertina kiekvieno privačios nuosavybės savininko interesus, galiausiai neįžvelgia viešojo intereso, todėl nuo jo atsiriboja ir stengiasi išvis neminėti motyvuojamoje dalyje.

Panaši situacija pastebėta ir bylose, kuriose nagrinėjami sodų bendrijai priklausančių ir nepriklausančių asmenų santykiai dėl privačios nuosavybės tinkamo įgyvendinimo. Daugelyje bylų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisako kad: „Sodo teritorijos ir joje esančių bendrojo naudojimo objektų tinkamas valdymas, priežiūra ir naudojimas yra ne tik privatus sodo sklypų savininkų, bet ir viešasis interesas, todėl tokie santykiai turi būti reguliuojami efektyviais būdais, užtikrinančiais maksimalų įmanomą visų teisėtų interesų (tiek skirtingų privačių, tiek privataus ir viešojo interesų) suderinimą. Sodininkas, tapdamas bendrijos nariu, sutinka tam tikra apimtimi apriboti sprendimų priėmimo laisvę tvarkant savo nuosavybę ir paklusti

teisėtiems daugumos sprendimams. Kartu pabrėžtina, kad narystės bendrijoje savanoriškumo principas reiškia, jog žemės sklypo savininkas gali nestoti į bendriją, t. y. nesusieti savęs narystės bendrijoje ryšiais, tačiau ir tokiu atveju jis yra teisinių santykių, susijusių su bendrosios dalinės nuosavybės teisių įgyvendinimu, subjektas.“[135] Paminėtina, kad sodų bendrijų teisinius santykius reguliuoja ne tik LR civilinis kodeksas ir kiti bendrieji teisės aktai, bet ir specialus Lietuvos Respublikos sodininkų bendrijų įstatymas[136], kuriame nustatomos bendrijos narių teisės ir pareigos. Daugumoje ginčų teismas vieningai pasisako, kad jeigu asmuo turi privačią nuosavybę sodams skirtoje teritorijoje ir priklauso sodų bendrijai, jo veikla laikoma viešojo intereso įgyvendinimu. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėdamas bylą, kurioje kilo ginčas dėl vieno privačios nuosavybės savininko pareigų prieš kitus bendrasavininkus, pasisakė, kad nors asmuo nepriklauso sodų bendrijai, tačiau turi žemės sklypą sodų teritorijoje (naudojasi bendra nuosavybe), jo privati nuosavybė susijusi su viešojo intereso (bendrijos ir visuomenės) įgyvendinimu[137], kas reiškia, jog šiuo pagrindu ji gali būti ribojama. Abejotina, kad toks teismo požiūris laikytinas teisingu, kadangi visose nagrinėtose bylose (įskaitant ir šioje), akcentuojami interesų proporcingumo ir interesų pusiausvyros principai, kurių tinkamas įgyvendinimas reikalauja išsamios visų suinteresuotų asmenų interesų analizės, šiuo atveju ne tik bendrijos, kaip visumos, bet ir pavienių asmenų. Todėl manytina, kad šioje byloje teismas nesiėmė pakankamai priemonių įvertinti ar toks aiškinimas ne per daug varžo privačios nuosavybės savininko interesus, dėl šios priežasties priėmė sprendimą, kuriuo neteisingai ir nepagrįstai pripažino, kad viešasis interesas turi būti laikomas prioritetiniu prieš privačią nuosavybę, tokiu būdu neproporcingai ją apribojo. Pastebėta, kad bylose, kuriose nagrinėjami ginčai tarp privačių asmenų ir sodų bendrijų, daugeliu atvejų nugali viešasis (visos bendrijos) interesas, tuo tarpu dėmesio privataus intereso ir jo nuosavybei skiriama tik minimaliai.[138]

Pažymėtina, kad bendrosios kompetencijos teismai viešojo intereso požymių neįžvelgia, kai sprendžiami tarp dviejų šalių kylantys ginčai dėl tinkamo bendrosios dalinės nuosavybės įgyvendinimo. Vienoje tokių bylų teismas pasisakė: „Pagal Konstitucinio Teismo jurisprudenciją viešasis interesas – tai visuomenės ar jos dalies interesai, kuriuos valstybė, vykdydama savo funkcijas, įpareigota užtikrinti ir tenkinti. Jis suprantamas kaip objektyviai

[135] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-49/2014; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1207-340/2016; Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-499-706/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-554-378/2016.

[136] Lietuvos Respublikos sodininkų bendrijų įstatymas, Valstybės žinios, 2004-01-07, Nr. 4-40.

[137] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-91/2014.

[138] Vilniaus apygardos teismo 2015 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1162-603/2015; Vilniaus apygardos teismo2016 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1207-340/2016; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-52-3-00415-2013-8; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 22 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-2243-661/2016.

egzistuojantis teisėtas asmens ar asmenų grupės lūkestis, kurį asmuo (asmenų grupė) puoselėja teisinėje valstybėje ir kuris išeina už privataus intereso ribų. Šiuo atveju, akivaizdu, kad ginčas kilo tarp dviejų šalių, todėl yra privataus pobūdžio, atsižvelgiant į tai, teismas savo iniciatyva neturėjo teisės peržengti nagrinėjamos bylos (ieškinio, priešieškinio, atsikirtimų) ribų.“[139] Tuo tarpu daugumoje kitų bylų teismai išvis nemini viešojo intereso sąvokos, taip leisdami suprasti, kad šie santykiai yra išskirtinai privatūs, todėl viešieji interesai juose negali būti įžvelgiami.[140]

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, akivaizdu, kad teismų praktika dėl viešojo intereso aiškinimo bendraturčių teisiniuose santykiuose nėra vieninga, bylose nepavyko rasti vieno, universalaus atsakymo, kada teismai viešąjį interesą įžvelgia, o kada ne. Manytina, kad tokią bendraturčių teisinių santykių aiškinimo įvairovę nulėmė nepakankamas viešojo intereso sąvokos suvokimas, teismai nesiima iniciatyvos *ex officio* aiškinti, kas yra ir kaip turėtų būti suvokiamas viešasis interesas, nenusistato aiškių kriterijų, kuriais vadovaujantis būtų galima teigti, kad jis egzistuoja tam tikrų bylos aplinkybių kontekste. Pagrindinis viešojo intereso taikymo kriterijus, kurį pavyko nustatyti bendraturčių teisiniuose santykiuose yra *kiekybinis*, t.y. priklausantis nuo privačių asmenų skaičiaus – kai nuosavybe dalinasi didelė grupė asmenų, pavyzdžiui, daugiabučių namų gyventojai, sodų bendrijose turintys ir joms priklausantys asmenys, ir tarp jų kyla ginčas, daugeliu atvejų matomas viešasis interesas. Tuo tarpu ginčai kylantys tarp dviejų bendrasavininkų nelaikytini turintys viešojo intereso požymių. Taigi, jeigu teismas nustato, kad yra pakankamas skaičius privačių interesų, kuriuos sieja bendra nuosavybė, sprendžia, kad jie gali būti ginami viešojo intereso pagrindu. Koks tas pakankamas skaičius atsakyti sunku, tačiau galima nuspėti, kad tiek privačių asmenų interesai tiek visos nuosavybės tinkamas įgyvendinimas turi būti reikšmingas visuomenės ar jos dalies interesams. Ar tikrai tie interesai yra visuotinai reikšmingi ir priskiriami viešiems, teismai priima sprendimą vadovaudamiesi savo nuožiūra, kuri, kaip pastebėta, ne visada būna pakankamai pagrįsta ir leidžianti patvirtinti, kad toks teismų požiūris yra teisingas šalių teisėtų lūkesčių atžvilgiu.

Išnagrinėjus didelį skaičių bylų, kuriose siekiama sureguliuoti bendraturčių teisinius santykius, pastebėta, kad tik mažą jų dalį tenka nagrinėti aukščiausiųjų instancijų teismams,

[139] Vilniaus apygardos teismo 2017 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-712-577/2017.

[140] Vilniaus apygardos teismo 2013 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-272-258/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-568/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-897/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1122/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 21d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-958/2013; Vilniaus apygardos teismo 2014 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1248-565/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-352-701/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-159-690/2015; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2618-553/2016; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-918-178/2016; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1759-450/2016; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1859-450/2016.

todėl pagrindinis dėmesys viešojo intereso aiškinimui turi būti sutelktas apylinkių ir apygardų teismuose. Šiose instancijose, kaip ir buvo įžvelgta nagrinėjant kitas temas, vengiama pasisakyti apie viešąjį interesą, trūksta argumentų, kodėl vienais atvejais jis nustatomas, kitais ne. Nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismas nagrinėdamas bendraturčių teisinius santykius tik labai retais atvejais identifikuoja viešojo intereso požymius, kurie daugeliu atvejų būna konstatuojami pasitelkiant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, todėl šioje instancijoje pasigendama iniciatyvos *ex officio* vertinti šios kategorijos požymius ir taikymo galimybes šalių interesų atžvilgiu. Tuo tarpu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ir Lietuvos apeliacinis teismas vadovaujasi šablonine, pasikartojančia argumentacija (gausiai cituoja Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimus, pasitelkia seną ir jau pasikeitusią teismų praktiką, kurioje buvo nagrinėjami panašūs ginčai), kuri išliko ta pati nuo 2013 m. iki šių dienų, todėl manoma, kad šiose instancijose viešojo intereso samprata traktuojama stabilia kategorija nepaisant to, kad laikui bėgant keičiasi visuomeniniai, kultūriniai ir politiniai interesai.

Bendraturčių teisinių santykių reguliavimas iš tiesų yra sudėtingas ir didelio teismų dėmesio reikalaujantis procesas, todėl labai svarbu, kad šią pareigą teismai suprastų teisingai ir nuosekliai ją įgyvendintų. Teisingas privačios nuosavybės įgyvendinimas ir darnos tarp bendraturčių palaikymas yra teisinės – demokratinės valstybės gyvavimo pagrindas, konstitucinių vertybių puoselėjimas ir išsaugojimas, todėl šie santykiai turi būti nagrinėjami taip, kad nekiltų abejonių teismų sprendimų pagrįstumu ir objektyvumu.

2.4. Viešojo intereso samprata teismų praktikoje dėl daiktinių teisių gynimo (vindikacinis ir negatorinis ieškinys)

Nagrinėjant Lietuvos teismų praktiką, kurioje sprendžiami šalių ginčai dėl nuosavybės teisinių santykių tinkamo įgyvendinimo, pastebėta, kad reikšmingą jos dalį sudaro bylos, kuriose privačios nuosavybės savininkai siekia išreikalauti savo turtą iš svetimo neteisėto valdymo ar pašalinti nuosavybės teisės pažeidimus, nesusijusius su valdymo netekimu. Atsižvelgiant į tai, kad privačios nuosavybės neliečiamumas pripažįstamas konstitucine vertybe bei įvertinus, kad teisingas tokių ginčų išsprendimas užtikrina ne tik privačius šalių interesus, bet ir garantuoja teisingos ir pagrįstos teisinės praktikos formavimąsi, buvo priimtas sprendimas įvertinti šiuos ginčus, nustatyti ar teismai, gindami nuosavybės teises, remiasi viešojo intereso kategorija, jei taip, kaip ją supranta ir taiko tokioje praktikoje.

Lietuvos Respublikos civilinėje teisėje privati nuosavybė ginama daiktinės teisės priemonėmis, kurių absoliutus pobūdis reiškia, kad savininkas turi teisinį pagrindą pareikšti ieškinį asmeniui, kuris neteisėtai valdo daiktą ar pažeidžia jo nuosavybės teises, nesusijusias su valdymo netekimu. Tokia teisė įtvirtinta LR civilinio kodekso ketvirtosios knygos penktojo skirsnio normose, kuriomis pasinaudodamas privačios nuosavybės savininkas gali užtikrinti, kad pažeistos nuosavybės teisės bus atstatytos. Nuosavybės teisių apsaugos būdas priklauso nuo to, koks nuosavybės teisių pažeidimas buvo padarytas – jeigu savininkas siekia savo daiktą išreikalauti iš svetimo neteisėto valdymo, tai jis turi reikšti vindikacinį ieškinį (LR civilinio kodekso 4.95 str.), jeigu siekiama apginti savo nuosavybės teises nuo bet kokių pažeidimų, kurie nesusiję su daikto valdymo netekimu – savininkas turi reikšti negatorinį ieškinį (LR civilinio kodekso 4.98 str.).[141] Galima pastebėti, kad tokiam skirstymui pritariama Lietuvos teismų praktikoje[142] ir doktrinoje[143], todėl šiame skyriuje analizuojamos būtent tos bylos, kurios inicijuojamos pateikiant vindikacinį ir negatorinį ieškinius.

Teisės literatūroje galima atrasti pavienių autorių, kurie teigia, kad privačios nuosavybės savininkų apsauga yra susijusi su viešuoju – visuomenės ar jos dalies interesu, pavyzdžiui, vienas Jungtinę Karalystę atstovaujantis mokslininkas yra pasakęs, kad privačios nuosavybės savininkų interesų apsauga skatina visuomenę naudotis nuosavybe, užtikrina socialinį stabilumą, padeda tenkinti rinkos poreikius ir prisideda prie šalies vystymosi[144]. Sutiktina su šia autoriaus nuomone, tačiau kyla klausimas ar visais atvejais viešojo intereso pasireiškimas privačiuose nuosavybės teisiniuose santykiuose yra pagrįstas ir prisideda prie paminėtų tikslų? Kaip teismai supranta ir aiškina viešąjį interesą, kai siekiama apginti savininko, pateikusio negatorinį ar vindikacinį ieškinį, interesus?

Norint rasti atsakymus į šiuos bei kitus, šiame skyriuje keliamus klausimus, buvo pasitelkta 2013 – 2017 metų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, visos Lietuvos apygardų ir apylinkių teismų praktika, kurioje nuosavybės teisių savininkai siekia

[141]Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, ketvirtoji knyga, II dalis , V skyrius, V skirsnis. Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262.

[142] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2013 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-8/2013; Vilniaus rajono apylinkės teismo 2014 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-415-341/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-468/2014; Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-664-479/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-516-516/2015; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-21-241/2016; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-2780-431/2016; Ukmergės rajono apylinkės teismo 2016 m. sausio 6 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1-675/2016.

[143] Valentinas Mikelėnas. *Vindikacija ir jos taikymas*. Justitia, 2005, Nr. 1 (55), P. 10-11; Rimvydas Norkus, Salvija Kairytė. *Bylų dėl daikto valdymo pažeidimų nagrinėjimo ypatumai*. Jurisprudencija, Mykolo Romerio universitetas, Mokslo darbai, 2006, 5(83), P. 57; Rolandas Medžiūnas. *Vindikacijos ribojimas: teorinis aspektas*. Šiaurės Lietuvos kolegija, Lietuva. 2009, Nr. 2(8), P. 79-80.

[144] Craig Rotherham. *Proprietary Remedies in context: A study in the judicial redistribution of property rights*. Oxford: Hart Publishing, 2002, Vol. 66, issue 3, P. 72-76.

susigrąžinti valdymo teises į savo turtą (kilnojamąjį ir nekilnojamąjį) ar sustabdyti kitus, su nuosavybės teisių pažeidimais, susijusius veiksmus.

Siekiant šiame skyriuje atriboti bylas, kurios iškeltos teismams gavus vindikacinius ir negatorinius ieškinius, tokiu būdu palyginti viešojo intereso sampratos suvokimo skirtumus, jos taikymo ypatumus ir kitus aspektus Lietuvos teismų praktikoje, ***visų pirma*** pateikiama teismų praktikos analizė, ***kurioje nagrinėjami ieškiniai, susiję su prarastomis valdymo teisėmis (vindikaciniai ieškiniai).***

Nors teismai nagrinėja daug bylų, kuriose nuosavybės savininkai kelia reikalavimus dėl daikto susigrąžinimo iš svetimo neteisėto valdymo, tačiau tik nedidelėje jų dalyje minima sąvoka „viešasis interesas“. Pastebėtina, kad šiose bylose viešasis interesas ir jo požymiai daugeliu atvejų įžvelgiami tik tada, kai bylas inicijuoja prokuroras, teigdamas, kad tam tikra valstybei priklausanti nuosavybė yra valdoma neteisėtai, todėl ji turi būti sugrąžinta teisėtam jos valdytojui. Jei nagrinėjamos srities bylos keliamos privačios nuosavybės savininkų – fizinių ir juridinių asmenų iniciatyva, tai viešasis interesas apskritai neminimas[145]. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad nemažą dalį bylų inicijuojantys asmenys mano, kad gina savo daiktines teises, t.y. turi pagrindą teikti vindikacinį ieškinį, tačiau teismai neretai nustato, kad tarp šalių yra susiklostę sutartiniai ar kiti prievoliniai santykiai[146], todėl šios teisės turi būti aiškinamos ir ginamos ne daiktinės, o prievolių teisės normomis[147].

Bylose, kuriose nustatyti viešojo intereso požymiai ir jo pagrindu ginamos pažeistos nuosavybės teisės, apie patį viešąjį interesą pasisakoma lakoniškai, apibrėžimai pateikiami iš ankstesnės teismų praktikos, remiamasi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimais[148]. Taip pat pastebėta, kad teismai prieš vertindami ar egzistuoja viešasis interesas kelia klausimą: „Sprendžiant ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, turi būti įmanoma pagrįsti, kad nepatenkinus tam tikro asmens ar grupės asmenų intereso, būtų pažeistos ir tam tikros Konstitucijoje įtvirtintos, jos saugomos ir ginamos vertybės?“[149], tačiau argumentų, metodų, kuriais remiantis nustatoma pusiausvyra tarp viešojo (visuomenės) ir privataus intereso

[145] Iš viso buvo nagrinėta daugiau nei 70 bylų, iš kurių 16 buvo iškeltos prokuroro iniciatyva, likusios bylos iškeltos privačios nuosavybės savininkų – fizinių ir juridinių asmenų iniciatyva.

[146] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-674/2013; Vilniaus apygardos teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-496-881/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-424/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-531/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-620-236/2016; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-21-241/2016.

[147] Valentinas Mikelėnas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga, Prievolių teisė (I).* 1-asis leidimas, Vilnius, Justitia, 2003. P. 374-376.

[148] Vilniaus apygardos teismo 2013 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1455-798/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-516-516/2015; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-620-236/2016.

[149] Vilniaus apygardos teismo 2013 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1455-798/2013; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas byloje Nr. 35/03-11/06.

pasigendama. Pavyzdžiui, bylose, kuriose ginama valstybinė žemė akcentuojama, kad valstybės nuosavybė turi būti naudojama tik visuomenės interesais, valstybei nuosavybės teise priklausančio turto likimas turi viešojo intereso elementų, kurie leidžia teigti, kad tokiose bylose viešasis interesas negali būti paneigiamas[150]. Papildomų paaiškinimų, kalbant apie viešąjį interesą ir jo nustatymo kriterijus, teismai nepateikia, taip traktuodami, kad tokia argumentacija yra pakankama ir aiški.

Viena byla, kurioje teismas taip pat kėlė klausimą, ar prokuroro ieškinys yra susijęs su daiktinėmis ar prievolinėmis teisėmis, pasisakė, kad viešasis interesas, nepaisant to, kad santykiai dėl daikto (žemės) perdavimo susiklostė tik tarp privačių juridinių asmenų, gali būti nustatomas ir tada, jeigu bent vieno privataus juridinio asmens visas ar dalį akcijų valdo valstybė. Tai argumentuodamas teismas nurodė, kad veiksmai, susiję su reikšmingą vertę turinčių daiktinių teisių įsigijimu ar perdavimu, gali būti svarbūs valstybės ir visos visuomenės interesams. Be to, teismas pažymėjo, kad viešasis ir privatus interesai egzistuoja kartu ir neretai gali sutapti, todėl, įvertinęs šį ir kitus argumentus, priėmė sprendimą, kad yra pagrindas įsiterpti į privačių asmenų santykius ir taip užtikrinti viešojo intereso gynimą[151]. Taigi, teismas šioje byloje, remdamasis viešuoju interesu, įpareigojo daiktinę teisę grąžinti jos buvusiam savininkui ir taip užtikrinti *status quo*[152]. Pastebėtina, kad būtent šie teismo argumentai tapo precedentu nagrinėjant ginčus, kurie kyla tarp juridinių asmenų, kurių visas ar dalį akcijų valdo valstybė, ir fizinių ar juridinių asmenų, kurie veikia vienasmeniškai, neturėdami tokios valstybės įtakos. Šiose bylose teismas dažnai konstatuoja, kad jeigu juridinio asmens akcijas (ar reikšmingą jų dalį) valdo valstybė, tai jis laikytinas tiesiogiai susijęs su valstybės interesais, todėl jo veikla turi užtikrinti viešojo intereso įgyvendinimą. Tačiau, tokių bylų analizė nepriskiriama šio darbo temai, todėl jos nebus plačiau analizuojamos.

Kitoje byloje, kurioje privatus juridinis asmuo siekė išreikalauti jam priklausantį automobilį iš fizinio asmens neteisėto valdymo, teismas nagrinėdamas šalių santykius pasisakė, kad tinkamas nuosavybės teisių įgyvendinimas yra tiesiogiai susijęs su viešuoju interesu, nes nuosavybės teisės apsauga užtikrina tvarką valstybės politiniame, socialiniame, ekonominiame gyvenime, be to, teisėtam daikto savininkui garantuoja teisinį stabilumą[153]. Nors ši teismo mintis nepadarė įtakos tolimesniam šalių santykių nagrinėjimui ir galutiniam teismo sprendimui, tačiau akivaizdu, kad šioje byloje teismas viešąjį interesą ir nuosavybės teisinius santykius laiko

[150] Vilniaus apygardos teismo 2013 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1455-798/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2116/2013; Vilniaus apygardos teismo 2015 m. sausio 12 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-3322-340/2015; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-596-241/2015.

[151] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-536/2013.

[152] Iš lotynų kalbos kilęs terminas, reiškiantis: *padėtis, kuri yra; faktinė arba teisinė padėtis, kurią norima išsaugoti arba atkurti.*

[153] Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. sausio 5 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-294-779/2017.

glaudžiai susijusius ir mano, kad šios dvi kategorijos turi būti aiškinamos kartu. Kaip ir buvo pasisakyta šio skyriaus pradžioje, toks teismo požiūris dera prie teisinės – demokratinės valstybės požymių, sustiprina šių vertybių svarbą ir pabrėžia būtinumą jas saugoti, tačiau, kai atsiranda kolizija tarp dviejų interesų, kurių vienoje pusėje yra viešas, o kitoje privatus, pastebima, kad išlaikyti jų pusiausvyrą nėra paprasta. Be to, tai ne vienintelis sunkumas, kurį teismai turi išspręsti – nagrinėjamuose ginčuose gan dažnai susiduriama su situacijomis, kai neteisėtas turto valdytojas šį turtą perleidžia kitam asmeniui, kuris nežino, kad daiktą įsigijo iš neteisėto jo savininko[154]. Tokiais atvejais faktinis daiktinės teisės savininkas turės susigrąžinti jam priklausantį turtą ne iš neteisėtai jį valdžiusio asmens, bet iš sąžiningo įgijėjo, todėl neabejojama, kad teismams yra pakankamai sunku teisingai nustatyti interesų pusiausvyrą tarp faktinio daiktinės teisės savininko ir sąžiningo jos įgijėjo[155], užtikrinti ne tik sąžiningo įgijėjo prezumpciją, bet ir šalių lygiateisiškumo bei proporcingumo principus. Taigi, jeigu šiose bylose būtų identifikuoti ir viešojo intereso požymiai, teismai turėtų taip įgyvendinti teisingumą, kad visi byloje egzistuojantys interesai būtų suderinti, nustatytas jų proporcingumas ir priimtas teisiškai pagrįstas sprendimas.

Atsakyti į klausimą, kodėl bylose dėl turto išreikalavimo iš svetimo neteisėto valdymo tik išimtiniais atvejais įžvelgiami viešojo intereso požymiai yra pakankamai sunku, tačiau manytina, kad esminė priežastis yra ta, jog šiuose ginčuose daugeliu atvejų vyrauja tik privatūs nuosavybės savininkų interesai, teismai susikoncentruoja tik į jų teisinę analizę ir sprendžia būtent šių santykių pusiausvyros klausimus. Kadangi šios bylos kyla iš daiktinės teisės, kuri visada seka paskui daiktą, teismai stengiasi nuo to nenukrypti ir visais įmanomais būdais mėgina išspręsti, kad būtent daiktinė teisė (nuosavybė) būtų pas teisėtą jos savininką. Papildoma viešojo intereso analizė ir mėginimas įžvelgti jo požymius ne tik apsunkintų teisminį procesą ir visą bylos aplinkybių aiškinimą, bet ir būtų sunku nustatyti, kuriai iš bylos šalių interesų turi būti taikoma pirmumo teisė – kieno teisė į nuosavybės įgyvendinimą tikrai susijusi su viešuoju interesu. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad teismai nagrinėdami bylas, kurias inicijuoja prokuroras[156], vertina, kad jose svarbu, net būtina, nustatyti ar tikrai yra pagrindas teigti, jog prokuroras konkrečiu atveju turi pagrindą ginti viešąjį interesą, ar jo keliamas reikalavimas tikrai susijęs su viešojo intereso požymiais. Tokiais atvejais teismas turi pareigą įvertinti ne tik viešojo intereso,

[154] Vilniaus apygardos teismo 2015 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A- 2604-661/2015; Kauno apygardos teismo 2015 m. spalio 22 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-1321-273/2015; Šiaulių apygardos teismo 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1059-357/2016; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-648-370/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-265-706/2016.

[155] V. Pakalniškis. „Valdymas ir valdymo gynimas Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse“, Jurisprudencija, 2004, t. 54(46). P.36.

[156] Pastebėta, kad daugelį nagrinėtų bylų inicijavo privačios nuosavybės savininkai, t.y. fiziniai ir juridiniai asmenys (53 bylos), prokuroras inicijavo – 16 bylų, likusias bylas inicijavo Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos.

bet ir privačios nuosavybės savininkų teisėtus lūkesčius, nustatyti jų interesų pusiausvyrą ir garantuoti, kad nebus pažeisti bendrieji teisės principai. Teisingai ne viename savo nutarime yra pasisakęs Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas: „viešasis interesas, kaip bendras valstybės, visos visuomenės ar jos dalies interesas, turi būti derinamas su individo autonominiais interesais, nes ne tik viešasis interesas, bet ir asmens teisės yra konstitucinės vertybės“[157], todėl teismai nagrinėdami ieškinius, kuriais siekiama apginti viešąjį interesą, turi sugebėti atrasti būdų kaip jų nesupriešinti su privačiaisiais interesais.

Taigi, šiose bylose viešojo intereso atpažinimo ir taikymo kriterijus galima įžvelgti tik tada, kai ieškinius teismui pateikia prokuroras, siekdamas išreikalauti valstybės ar su valstybės interesais susijusį turtą iš svetimo neteisėto valdymo. Įvertinus tai, kad nagrinėjamose bylose tik retais atvejais pasisakoma apie viešąjį interesą, išskiriami tik du esminiai kriterijai, kurie nulemia, kad tam tikras interesas yra susijęs su valstybe, visuomene ar jos dalimi: *pirmas kriterijus* – daiktinė teisė turi priklausyti valstybei (žemė, pastatai, kultūros paveldo objektai ir kt.), *antras kriterijus* – daiktinės teisės savininkas turi turėti tiesioginių sąsajų su valstybe, pavyzdžiui, valstybė turi valdyti reikšmingą dalį jo akcijų. Galima teigti, kad teismai viešojo intereso požymius nustato tik tada, kai daiktinė teisė ar jos savininkas tiesiogiai susijęs su valstybe (sutartiniai įsipareigojimai, daiktas priklauso valstybei, savininką kontroliuoja valstybė ir pan.), kas manytina jog nėra blogai, kadangi privačių interesų santykiai aiškinami nuosekliai, atsiribojimas nuo viešojo intereso sampratos ir jos interpretacijų nulemia, kad interesų pusiausvyros ir proporcingumo nustatymo procedūra yra paprastesnė, greitesnė, todėl užtikrinamas pakankamai aiškus ir efektyvus teisminis procesas.

Sisteminant teismų praktiką, kurioje siekiama ***apginti savo nuosavybės teises nuo bet kokių pažeidimų, kurie nesusiję su daikto valdymo netekimu (negatorinis ieškinys)***, pastebėta, kad tokių ginčų yra tikrai nemažai. Todėl galima teigti, kad asmenys žino savo teises į privačios nuosavybės apsaugą ir nebijo imtis veiksmų, jog toks pažeidimas būtų eliminuotas ir taip užtikrinta jiems garantuojamų konstitucinių vertybių apsauga. Akivaizdu, kad bandymai šalims susitarti draugiškų derybų būdu ne visada būna veiksmingi, todėl manoma, kad viena efektyviausių priemonių išspręsti kilusį ginčą yra teisminė procedūra[158], dėl šios priežasties nenustebino gan gausi teismų praktika.

Išnagrinėjus didelį skaičių bylų[159] pastebėta, kad sąvoka „viešasis interesas“ šiuose santykiuose nėra tokia svetima, kaip buvo vindikacinių ieškinių pagrindu iškeltose bylose, tačiau daugumoje jų apie viešąjį interesą plačiai nepasisakoma, neatskleidžiamas jo turinys ir reikšmė.

[157] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas byloje Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03.
[158] Natalija Kaminskienė. *Alternatyvus ginčų sprendimas*. Jurisprudencija, Mokslo darbai, 2006, 9(87), P. 85-86.
[159] Iš viso buvo nagrinėta daugiau nei 100 bylų, iš kurių 4 iškeltos prokuroro iniciatyva, likusios bylos iškeltos privačios nuosavybės savininkų – fizinių ir juridinių asmenų iniciatyva.

Atkreipiamas dėmesys, kad, kaip buvo tikėtasi, didžiojoje dalyje bylų, teismai apskritai neįžvelgė viešojo intereso požymių, todėl net neužsiminė, kad tokia sąvoka gali būti analizuojama nagrinėjamuose ginčuose[160]. Skirtingai nei teismų praktikoje dėl nuosavybės išreikalavimo iš svetimo neteisėto valdymo, šios kategorijos bylose teismai viešojo intereso požymius įžvelgia ne tik tada, kai negatorinį ieškinį pateikia prokuratūra ar kitos, tokią teisę turinčios, institucijos [161], bet ir tuomet, kai ginčas kyla tik tarp privačių asmenų. Tokių pavyzdžių nėra daug, tačiau neabejotina, kad pats faktas, jog jie tokie yra, turi reikšmingą įtaką tolimesniam viešojo intereso ir visos teisės aiškinimui bei formavimuisi.

Vienas tokių pavyzdžių yra 2013 metais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėta byla, kurioje grupė fizinių asmenų pateikė negatorinį ieškinį teismui, kadangi atsakovas – juridinis asmuo, vykdydamas ūkinę veiklą, t.y. viename kaime įkurtame kiaulių komplekse ir fermose augina gyvulius, pažeidžia jų nuosavybės teises. Ieškovai šioje byloje teigia, kad dėl atsakovo vykdomos veiklos yra teršiama aplinka, daroma žala gamtai, pučiant vėjui nuo kiaulių fermų link jų namų atnešamas nemalonus kvapas dėl kurio nesinori būti namuose, juo labiau eiti į jiems priklausančius kiemus, šalys teigė, kad savo namuose nesijaučia patogiai ir laisvai. Todėl žinodamos, kad jų teisės tokiu būdu pažeidžiamos, prašė teismo, kad juridinio asmens veikla būtų nutraukta ir užtikrintas ieškovų nuosavybės teisės įgyvendinimas.

Teismas, remdamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo[162], Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo[163], Lietuvos Aukščiausiojo Teismo[164] praktika bei kitais teisės šaltiniais, konstatavo, kad viešasis interesas šioje byloje yra, nes: „Teisės į sveiką ir švarią aplinką užtikrinimas, kaip vienas iš valstybės veiklos tikslų, kartu yra ir viešasis interesas. Tokios teisės pažeidimas paprastai sukelia teisinius padarinius nenustatytam (dažnai dideliam) skaičiui subjektų. Vien ta aplinkybė, kad įstatymų leidėjas neįtvirtino grupės ieškinio reiškimo tvarkos, negali sudaryti kliūčių kolektyviniam bendro intereso gynimui.“[165] Šioje byloje buvo pabrėžiama, kad kiekvienas asmuo turi teisę į būsto neliečiamybės gerbimą, kuri apima ne tik jo

[160] Vilniaus apygardos teismo 2013 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1634-275/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1332/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-468/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-139-516/2015; Vilniaus rajono apylinkės teismo 2014 m. kovo 17 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-415-341/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-282-686/2015; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-2780-431/2016; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-218-340/2016.

[161] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-55/2013; Kauno apygardos teismo 2015 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-31-230/2015; Utenos rajono apylinkės teismo 2016 m. birželio 1 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1376-842/2016; Kauno apylinkės teismo 2017 m. sausio 12 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-2000-528/2017.

[162] *Hatton and Others v. United Kingdom*, no. 36022/97, judgment of 8 July 2003; *López Ostra v. Spain*, no. 303-C, § 51, judgment of 9 December 1994, Series A no. 303-C, § 51; *Trianel Kohlekraftwerk Lünen*, C-115/09, judgement of 12 May 2011; *Giacomelli v. Italy*, judgment of 2 November 2006, no. 59909/00, §94.

[163] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. birželio 1 d. nutarimas.

[164] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugpjūčio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2012.

[165] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-112/2013.

plotą, bet ir šalia esančią teritoriją. Be to, nurodė, kad: „Teisės į būsto neliečiamybės gerbimą pažeidimai neapsiriboja konkrečiais ar fiziniais pažeidimais, pvz., neteisėtu patekimu į būstą, bet taip pat apima tuos, kurie nėra konkretūs ar fiziniai, pvz., triukšmas, tarša, kvapai ar kitos suvaržymo formos. Rimto pažeidimo priežastimi gali būti asmens teisės į būsto neliečiamybės gerbimą pažeidimas, jei asmeniui užkertamas kelias netrukdomai naudotis namų patogumais.“[166] Teismas grupės asmenų pateiktą negatorinį ieškinį pripažino turinčiu reikšmingą tikslą ne tik jiems patiems, bet ir visai visuomenei, kadangi šis pažeidimas aktualus ne vieno asmens nuosavybės teisėms: „Teisės į sveiką ir švarią aplinką pažeidimas yra ne tik suinteresuoto asmens subjektinės teisės, bet ir viešosios teisės pažeidimas, todėl iš Konstitucijos išplaukianti jos gynyba negali būti susiaurinama vien tik iki privatinio teisių gynimo būdo.“[167] Visame nutarties tekste kartojama, kad jeigu privačios nuosavybės teisės pažeidimas paliečia ne tik individualių asmenų, bet ir visos visuomenės interesus gyventi švarioje ir tvarkingoje aplinkoje, tokiu atveju jis laikomas ir viešojo intereso pažeidimu. Nagrinėjamoje byloje viešojo intereso požymiai buvo gan nesudėtingai nustatyti, teismas nevertino, kad bylą pateikė nedidelė grupė fizinių asmenų, tačiau išsamiai nagrinėjo koks pažeidimas buvo daromas, vertino jo poveikį ieškovams ir visai visuomenei, mėgino nustatyti, ar atsakovo veikla gali daryti įtaką kitiems asmenims, kurie nesikreipė į teismą, priklausančios nuosavybės įgyvendinimą, todėl išsamios argumentacijos dėka priėmė sprendimą, kad šioje situacijoje reikia ginti ne tik subjektines teises į privačią nuosavybę, bet ir viešąjį – visai visuomenei aktualų interesą. Be to, paminėtina ir tai, kad šioje byloje ieškovai nekėlė reikalavimo ginti viešąjį interesą, jų tikslas buvo garantuoti, kad jiems priklausanti nuosavybė nebus apribota iš atsakovo veiklos kylančiais pažeidimais, teismas viešojo intereso požymius nustatė *ex officio* įvertinęs pažeidimo pobūdį ir reikšmę.

Taigi, apibendrinant nagrinėtą nutartį akivaizdu, kad privatieji interesai, kurių tikslas garantuoti tik jiems priklausančios nuosavybės apsaugą nuo bet kokių pažeidimų, gali transformuotis į viešąjį interesą, jei tokie pažeidimai liečia ne tik jų, bet ir kitų, byloje nedalyvaujančių, asmenų teises į tinkamą nuosavybės įgyvendinimą. Vertinama, kad privatūs interesai, esant objektyvioms aplinkybėms, gali būti ginami siekiant garantuoti ne tik pažeistos nuosavybės savininkų, bet ir visuomenės ar jos dalies interesus. Šiuo atveju buvo nustatyta, kad juridinio asmens veikla gali pakenti ir kitų, į teismą nesikreipusių, asmenų interesams, todėl teismas pažymėjo, jog ji turi būti nutraukiama ir pirmenybė teikiama viešojo intereso ir privačios nuosavybės savininkų teisėtų lūkesčių tenkinimui.

Viešasis interesas taip pat buvo įžvelgtas ir kitoje byloje, kurioje vienas juridinis asmuo (ieškovas) teigė, kad kitas, taip pat juridinis asmuo (atsakovas), pažeidžia jo nuosavybės teises,

[166] Ibid.
[167] Ibid.

kadangi atsakovo pastatytos skysto kuro ir dujų degalinės apsaugos zona patenka į ieškovo nuosavybę, be to, atsakovas, vykdydamas žemės darbus, ieškovo žemės sklypo teritorijoje supylė didelį kiekį žemių, taip sudarė šlaitą. Ieškovas, pareikšdamas negatorinį ieškinį teismui, prašė sustabdyti paminėtus neteisėtus atsakovo veiksmus ir atkurti jo pažeistas nuosavybės teises.

Vilniaus apygardos teismas, nagrinėdamas negatorinį ieškinį, pasisakė, kad nėra pagrindo jo tenkinti. Visų pirma, teismas nustatė, kad atsakovas veiklą vykdo ant iš valstybės išsinuomoto žemės sklypo, todėl, žinant, kad valstybinę žemę galima naudoti tik viešųjų (visuomenės) interesų tenkinimui, teigė, kad atsakovo veikla yra teisėta ir pagrįsta. Antra, nurodė, kad degalinės nugriovimas ar uždraudimas ją eksploatuoti, pažeistų viešąjį interesą, kadangi atsakovas šia veikla tenkina ne tik komercinius įmonės interesus, bet ir užtikrina visuomenės – viešuosius interesus. Teismas teigė, kad pastatyta degalinė gerina miesto infrastruktūrą, prisideda prie visuomenei skirtų susisiekimo paslaugų kokybės, taip pat tenkina miesto gyventojų interesus.[168] Taigi, teismas remdamasis tuo, kad egzistuoja viešasis interesas, atmetė ieškovo ieškinį, kaip teisiškai nepagrįstą.

Lietuvos apeliacinis teismas, nagrinėdamas tą pačią bylą iš esmės, sutiko su Vilniaus apygardos teismo argumentais ir konstatavo, kad iš tiesų egzistuoja viešasis interesas. Teismas taip pat pasisakė, kad nėra pagrindo teigti, kad atsakovo veiksmai yra neteisėti, nepaisant to, kad atsakovo pastatyta degalinė neįsitenka nuomojamame valstybiniame žemės sklype ir patenka į ieškovo nuosavybę, dėl ko ieškovas negali išnaudoti visų žemės sklypo užstatymo galimybių ir patiria nuostolius, tačiau atsakovas veikia turėdamas tam visus leidimus, tenkina viešąjį interesą ir nėra priežasčių jo veiklos riboti. Teismas pažymėjo, kad nėra pagrindo teikti prioriteto ieškovo teisėms ir taip paneigti atsakovo nuosavybės teises bei jo veiklos tikslus (tenkinti viešąjį interesą).[169] Pastebėtina, kad nei pirmos instancijos nei Lietuvos apeliacinis teismas nepasisakė, kas yra viešasis interesas, nepateikė jo apibrėžimo ar taikymo kriterijų, tiesiog įvertinę degalinės naudą visuomenei, vienareikšmiškai priėmė sprendimą, kad ji tenkina viešuosius interesus, todėl jai teikiama pirmenybė privačios nuosavybės atžvilgiu.

Ieškovas, manydamas, kad teismai priėmė neteisingus ir teisiškai nepagrįstus sprendimus, kreipėsi į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, kuris įvertinęs bylos aplinkybes panaikino abiejų teismų sprendimus ir bylą grąžino Vilniaus apygardos teismui nagrinėti iš naujo. Teismas konstatavo, kad atsakovo veiksmai pažeidžia ieškovo nuosavybės teises, t.y. nustatė, kad degalinės apsaugos zonos patenka į ieškovo sklypo teritoriją, todėl neesant ieškovo sutikimo, taip suvaržo jo nuosavybės teises. Be to, byloje teigiama, kad kitų asmenų nuosavybės teises galima riboti tik įstatymo pagrindu ir pagrįsta apimtimi, šiuo atveju jokių teisės aktų, kurie

[168] Vilniaus apygardos teismo 2011 m. lapkričio 24 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. A 2-5057-258/2011.
[169] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-424/2013.

reglamentuotų tokį suvaržymą nebuvo, todėl tai pažeidžia ieškovo Konstitucijoje įtvirtintą teisę į nuosavybės ir teisėtų lūkesčių apsaugą. Nepaisant to, kad degalinės eksploatavimas susijęs su viešuoju interesu, tačiau teismas nurodė, kad tai nereiškia, jog jo pagrindu gali būti pažeidžiamos kitų asmenų teisės į privačią nuosavybę, ne visais atvejais viešasis interesas yra toks reikšmingas, kad dėl jo būtų galima riboti individualių subjektų teises.[170] Taigi, ginčo šalių teisiniai santykiai buvo priešingai įvertinti paskutinėje teisminėje instancijoje, teismas ne tik kitaip interpretavo viešąjį interesą, bet ir aiškino privačios nuosavybės svarbą vertybių hierarchijoje, savininko teisių apsaugą ir jos reikšmę demokratinėje valstybėje. Nors aukščiausiosios instancijos teismas atsakovo veikloje taip pat įžvelgė viešojo intereso požymių, tačiau šios aplinkybės nevertino, kaip teisiškai reikšmingos ir suteikiančios neginčijamą teisę suvaržyti privačią nuosavybę, priešingai, kritiškai vertino teismų požiūrį, kad nustačius šiuos požymius jie nesiėmė veiksmų tirti kitų, bylai reikšmingų aplinkybių, nenustatė jų reikšmingumo privačios nuosavybės savininko interesų atžvilgiu, todėl priėmė nepagrįstus ir neteisingus sprendimus. Be to, pabrėžė, kad ne visada viešasis interesas yra svarbus kriterijus, leidžiantis pažeisti kitų asmenų nuosavybės teises bei nurodė, kad visų pirma viešąjį interesą reikia aiškiai nustatyti, o nesivadovauti prezumpcija, kad tam tikros visuomenės dalies poreikių tenkinimas be išimčių yra jam priskiriamas.

Panašių bylų į šią yra ne viena (*vienas iš tokių pavyzdžių yra byla, kurioje ieškovė, siekdama apginti savo nuosavybės teises nuo atsakovo veikla daromų pažeidimų, pateikė negatorinį ieškinį, kadangi atsakovas, teigdamas, kad jo veikla skirta tenkinti viešąjį interesą ir norėdamas jį tinkamai užtikrinti, ieškovės žemės sklype pastatė elektros spintą ir taip neteisėtai suvaržė privačią nuosavybę. Teismas šioje byloje pasisakė, kad nors atsakovo veikla yra susijusi su viešuoju interesu, tačiau tai nesudarė teisėto pagrindo pažeisti privačios nuosavybės teisių.*[171]), teismai gan dažnai konstatuoja, kad nepaisant to, jog privačios nuosavybės pažeidimas yra susijęs su viešojo intereso tenkinimu, tačiau tai nėra rimta priežastis jos pažeisti, priešingai – teismai daugeliu atvejų išsamiai vertina pažeidimo mąstą ir jo reikšmę nuosavybės savininko interesams, ir tik tada, kai turi visą reikalingą informaciją, trumpai apžvelgia viešojo intereso sampratą ir prieina prie išvados, kad vis dėlto privati nuosavybė ribojama tam neturint teisėtų priežasčių.[172] Nagrinėjant tokius ginčus dažnai nustatoma, kad pažeidėjai net nemėgina susitarti su privačios nuosavybės savininkais, kad leistų jiems naudotis svetimomis nuosavybės teisėmis, neturi nei jų sutikimų, nei jokių kitų pateisinamų priežasčių pažeisti privačią nuosavybę.

[170] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 15 d nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-86/2014.
[171] Kauno apygardos teismo 2014 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-40-153/2014.
[172] Varėnos rajono apylinkės teismo 2013 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-41-445/2013; Kauno apygardos teismo 2014 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-40-153/2014; Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. vasario 5 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-77-513/2014; Kauno apygardos teismo 2016 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-886-55/2016.

Vadovaujamasi pagrindiniu faktu, kad tam tikras nuosavybės pažeidimas reikšmingas ne pavienių asmenų, bet visos visuomenės ar jos dalies interesų tenkinimui, todėl mano, kad tai pagrįsta ir teisėta aplinkybė ją pažeisti. Tačiau kaip buvo pastebėta aukščiau nagrinėtoje byloje, toks požiūris ne visada laikomas teisingu.

Akivaizdu, kad dalyje bylų, kuriose sprendžiami šalių ginčai dėl nuosavybės teisės gynimo nuo bet kokių pažeidimų, įžvelgiamas viešasis interesas, kuris siejamas su pažeidimo reikšme visuomenei ar jos daliai, tačiau, kaip ir minėta, ne visais atvejais viešasis interesas yra pripažįstamas pakankamai svarbiu, kad būtų suvaržyta privati nuosavybės teisė.

Teismai nustato viešojo intereso požymius ir jo taikymo kriterijus nagrinėjamose bylose kai: nustatoma privačios nuosavybės pažeidimo reikšminga įtaka visuomenės interesams (pažeidžiami ir kitų privačios nuosavybės savininkų interesai, žala gamtai, aplinkosaugai ir pan.); pažeidėjas yra tiesiogiai susijęs su valstybine nuosavybe ar jo veikla tenkina visuomenės interesus (nuomojama valstybinė žemė, eksploatuojami valstybei reikšmingi objektai – energetikos objektai, telekomunikacijų įranga ir pan.). Pagrindiniai viešąjį interesą identifikuojantys parametrai yra: *kiekybinis* – sprendžiama, kokiam asmenų ratui privačios nuosavybės teisių pažeidimas yra reikšmingas; *santykis su valstybe* – vertinama, ar pažeidimas padaromas vykdant su valstybės interesais susijusias funkcijas (eksploatuojant visuomeninius objektus, dirbant tam tikrus valstybės labui skirtus darbus, valstybinėje žemėje užsiimant tam tikra veikla ir pan.).

Taip pat buvo pastebėta, kad jeigu tam tikrą ginčą sprendžia Lietuvos Aukščiausias Teismas ar Lietuvos apeliacinis teismas, tai nemaža dalis bylų būna grąžinamos iš naujo nagrinėti žemesniųjų instancijų teismams, kadangi apylinkių ir apygardų teismai neretai neteisingai nustato viešojo intereso buvimo požymius, nevertina ar nepakankamai vertina viešojo intereso ir privačios nuosavybės savininkų interesų pusiausvyros, nenustato kokią žalą patiria savininkai, kai jų nuosavybė yra pažeidžiama.[173] Be to, viešasis interesas daugeliu atvejų būna nustatomas nepateikiant išsamių ir aiškių jo buvimo argumentų, remiamasi lakoniškais paaiškinimais, visuomeninės naudos principu, kuris retai atitinka siekiamus tikslus.[174] Taigi, manytina, kad žemesniųjų instancijų teismai skiria nepakankamai dėmesio viešojo intereso analizei, nustatę, kad egzistuoja visuomeninis interesas, tačiau neįvertinę jo mąsto ir reikšmės, preziumuoja, jog yra pagrindas ginti viešąjį interesą ir tokiu būdu suteikia nepagrįstą teisę pažeisti privačių asmenų nuosavybės teises. Pasigendama teismų aktyvumo ir kritinio mąstymo

[173] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-80/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-374/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-282-686/2015.

[174] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-55/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-483/2013; Šiaulių apygardos teismo 2014 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-300-124/2014.

nustatant viešojo intereso ir privačios nuosavybės savininkų interesų pusiausvyrą, jų proporcingumą, vadovaujamasi sena ir jau nebeaktualia teismų praktika, todėl teisės aiškinimas ne visada atitinka teisės principus ir jai keliamus tikslus.

Apibendrinant nagrinėtas daiktinių teisių gynimo bylas galima teigti, kad teismai šiuose santykiuose viešąjį interesą iš tiesų nustato, tačiau ne visada jį laiko pagrįstu argumentu suvaržyti privačios nuosavybės savininko teises. Vieningai pripažįstama, kad viešasis interesas egzistuoja tada, jeigu bent vieną iš bylos šalių sieja tiesioginis santykis su valstybe, pavyzdžiui, šalies akcijas valdo valstybė, šalis nuomojasi valstybinę žemę, atlieka valstybines ir visai visuomenei naudingas funkcijas ir pan. Tačiau akivaizdu, kad vindikacinėse bylose viešasis interesas įžvelgiamas gerokai rečiau nei negatorinėse, pagrindinė priežastis, kurią pavyko įžvelgti iš nagrinėtos teismų praktikos, yra ta, kad daiktinės teisės pažeidimai, kurie nesusiję su valdymo teisės praradimu, neretai sukelia žalą ne tik privačios nuosavybės savininkų interesams, bet ir visai visuomenei. Visada šiose bylose vertinama, ar tam tikrų asmenų santykių išsprendimas gali būti reikšmingas visos visuomenės ar jos dalies interesams ir jeigu atsakymas yra „taip“, preziumuojama, kad viešasis interesas yra ir turi būti ginamas. Tuo tarpu bylose dėl prarastos daiktinės teisės valdymo atkūrimo, ginčas daugeliu atvejų būna susijęs tik su privačių asmenų interesais, kurie neturi sąsajų su viešuoju (visuomeniniu) interesu, ir jį išsprendus žala valstybei ar visuomenei nėra padaroma. Teismai, nagrinėdami vindikacinius ieškinius, viešąjį interesą nustato tik tada, kai bylą inicijuoja prokuroras, kas reiškia, kad jį supranta gan ribotai ir vengia jo interpretacijų ginče tarp privačių subjektų. Vindikacinėse bylose viešasis interesas yra laikomas išimtine kategorija, kurios aiškinimas tik papildo teismų išaiškinimus, tačiau įtakos teismų sprendimams daugeliu atvejų nepadaro. Šiuo atžvilgiu skirtingas požiūris vyrauja negatorinėse bylose, apylinkių ir apygardų teismai nevengia viešojo intereso sąvokos naudojimo, vertindami nuosavybės pažeidimo mąstą tiria, ar jis nepažeidžia platesnio rato asmenų interesų ir jeigu nustato, kad jis reikšmingas ne tik nuosavybės savininkui, bet ir visuomenei ar jos daliai, drąsiai teigia, kad egzistuoja viešasis interesas ir imasi iniciatyvos jį ginti. Tačiau, kaip pastebėta, ne visada ši iniciatyva būna pagrįsta, kadangi neretai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ir Lietuvos apeliacinis teismas pasisako, kad viešasis interesas ne visais atvejais yra toks svarbus, kad būtų galima suvaržyti privačių asmenų daiktines teises.

Nagrinėtose bylose išryškėjo, kaip teismai supranta viešąjį interesą ir kokiu pagrindu konstatuoja jo egzistavimą, akivaizdu, kad šioje teismų praktikoje yra susiformavę pakankamai aiškūs viešojo intereso nustatymo kriterijai, kuriais vadovaudamiesi teismai pasisako, ar yra pareiga jį ginti, ar ne. Dalyje bylų nuosekliai vertinamas šių kriterijų reikšmingumas abiejų šalių interesams, detaliai nagrinėjamos aplinkybės, kurių pagrindu suvaržoma privati nuosavybė, todėl po išsamios analizės nusprendžiama, kad atitinkamų kriterijų buvimas ne visada leidžia teikti

prioritetą viešajam interesui ir taip suvaržyti privačios nuosavybės teises. Kitoje dalyje bylų, kuriose pirmenybė teikiama viešajam interesui, nustatyta, kad ne visada teismų argumentai būna išsamūs ir teisingi bylos šalių atžvilgiu, todėl, kaip ir ankstesniuose šio darbo skyriuose buvo pastebėta, manytina, kad jas nagrinėdami teismai nepakankamai dėmesio skiria viešojo intereso analizei, nepritaiko teismų praktikoje vyraujančios jo sampratos prie konkrečių bylos aplinkybių, remiasi statiškais ir retai besikeičiančiais jo apibrėžimais, todėl viešojo intereso požymių nustatymas ne visada būna pagrįstas. Išnagrinėjus visas tokias bylas pabrėžtina, kad netinkamas bylos aplinkybių aiškinimas ir šalių interesų pusiausvyros nustatymas neužtikrina teisingos ir pagrįstos teisinės sistemos formavimo bei stabilių santykių išlaikymo, tai kelia ne tik nepasitikėjimą teisine sistema, bet ir sukuria neteisingą ir nepagrįstą praktiką, kurios naudojimas daro neigiamą poveikį visam teisės mokslui. Todėl siekiant išvengti neigiamų pasekmių, šiame skyriuje nagrinėtų ginčų analizei turi būti skiriamas ypatingas teismų dėmesys, nuosekliai nagrinėjamas viešasis interesas ir jo taikymo kriterijai, neužmirštami privačios nuosavybės savininkų interesai ir jų reikšmė teisinėje valstybėje.

2.5. Viešojo intereso samprata teismų praktikoje dėl servituto nustatymo

Kiekvienas konkretaus turto savininkas ar valdytojas turi pagrįstą teisę reikalauti, kad niekas jam netrukdytų tinkamai naudotis ir įgyvendinti nuosavybės teises, tačiau, galima pastebėti, kad ne visada šią teisę įmanoma įgyvendinti taip, kad nebūtų pažeistos kitų asmenų nuosavybės teisės. Tokių situacijų atsiradimą lemia ne savanaudiški nuosavybės savininkų interesai, priešingai – turima omenyje atvejai, kai asmuo turėdamas visas teises į tinkamą nuosavybės įgyvendinimą, dėl ne nuo jo priklausančių priežasčių negali jų užtikrinti, o vienintelis ir efektyviausias būdas tą padaryti yra pasinaudojimas svetima nuosavybės teise. Kadangi abiejų savininkų teisės į nuosavybės neliečiamumą ir apsaugą turi būti vienodai ginamos ir saugomos, nenuostabu, kad atsiradus jų kolizijai ir nepavykus rasti kompromiso, jų derinimas būna perduodamas teismų kompetencijai, kurie, kaip matome iš Lietuvos teismų viešai skelbiamos civilinių bylų nagrinėjimo statistikos, tokius klausimus sprendžia gan dažnai[175]. Todėl, matant tai, kad šių bylų nagrinėjimas vienas dažniausių teismų praktikoje vertinant nuosavybės teisinius santykius, be to, žinant, kad jų aiškinimas reikšmingas ne tik privačių interesų užtikrinimui, bet ir viso teisės mokslo vystymuisi, neabejojama, kad šių ginčų analizė prisidės prie šiame baigiamajame darbe iškeltų tikslų pasiekimo bei temos atskleidimo.

[175] Lietuvos teismų skelbiama ir viešai prieinama civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita, kurioje pateikiama statistika apie 2003 – 2016 metais išnagrinėtas bylas, tame tarpe ir tas, kurios susijusios su servituto, uzufrukto nustatymu ir kt. http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106 Žiūrėta 2017 m. kovo 5 d.

Manytina, kad viena efektyviausių[176] priemonių šiems santykiams sureguliuoti yra servituto nustatymas, kuris jau nuo klasikinės Romos laikų[177] yra pripažįstamas teisingu ir veiksmingu institutu, siekiant užtikrinti tinkamą kaimyninių žemės sklypų naudojimą ir jų savininkų interesų užtikrinimą. Servitutas, kaip ir daugelyje kitų teisinių sistemų[178], yra aiškinamas ir taikomas Lietuvos teisės moksle, jį įtvirtina LR civilinio kodekso ketvirtosios knygos, VII skyriaus nuostatos, kurių 4.111 str. 1 d. pasisakoma, kad „*Servitutas – tai teisė į svetimą nekilnojamąjį daiktą, suteikiama naudotis tuo svetimu daiktu (tarnaujančiuoju daiktu), arba to daikto savininko teisės naudotis daiktu apribojimas, siekiant užtikrinti daikto, dėl kurio nustatomas servitutas (viešpataujančiojo daikto), tinkamą naudojimą.*“[179] Kitaip sakant, servituto nustatymas vienam nuosavybės savininkui suteikia teises naudotis konkrečiu svetimu daiktu, o kitam savininkui apriboja teises naudotis jam priklausančiomis nuosavybės teisėmis, kas reiškia, kad toks interesų supriešinimas savo prigimtimi skatina ginčytiną situaciją, kurią dažniausiai sprendžia teismai. Jie privalo atlikti ypatingai sudėtingą pareigą – nustatyti kelių savininkų interesų pusiausvyrą, užtikrinti proporcingumo principo laikymąsi, garantuoti, kad nebūtų pažeistos konstitucinės teisės į nuosavybės neliečiamumą bei užtikrintas teisingumas ir santykių stabilumas. Vertinant šiuos ir taip sudėtingus santykius atrodo, kad jeigu į juos būtų įpintas viešasis interesas ir jo ypatumai, teismų pareigų vykdymas gerokai pasunkėtų, galbūt net nebūtų tinkamai įgyvendinamos, tačiau, išnagrinėję gausią teismų praktiką, nustatyta, kad toks požiūris klaidingas – viešojo intereso požymiai šiuose ginčuose vis dėlto yra nustatomi. Nors bylų, kuriose pasisakoma apie viešąjį interesą, yra tik vienetai, tačiau, kaip ir buvo minėta anksčiau, tai bet kokiu atveju yra reikšmingas faktas teisės moksle – tai ne tik prisideda prie viešojo intereso sampratos atskleidimo, bet ir palieka precedentus, kurie bus aktyviai naudojami tolimesniame teismų praktikos formavime.

Šios temos atskleidimui buvo nagrinėjama 2013 – 2017 metų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo ir visos Lietuvos apygardų teismų praktika[180]. Kadangi nagrinėjamų bylų skaičius didelis, šiame skyriuje neanalizuojama apylinkių teismų formuojama praktika, tačiau neabejotina, kad padarytos išvados bus aktualios ir reikšmingos visų instancijų teismams. Be to, išnagrinėjus visas bylas, šiame skyriuje pateikiamos tik tos, kurios reikšmingos šios temos analizei ir kelia klausimus į kuriuos privalu atsakyti.

[176] Baranauskas E. et al. *Daiktinė teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2010, P. 23
[177] Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius, Stasys Vėlyvis. *Romėnų teisė*“. Justitia, 1999, P. 143.
[178] Ben W. F. Depoorter, Franceso Parisi. „*Fragmentation of Property Rights: A Functional Interpretation of the Law of Servitudes*“. Yale Law School, John M. Olin Center for studies in Law, Economics, and Public Policy Working papers. Vol 3, Issue 1, 2003. P. 4-13.
[179] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, ketvirtoji knyga, II dalis , VII skyrius, I skirsnis. Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262.
[180] Išnagrinėta daugiau nei 100 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bylų, daugiau nei 100 Lietuvos apeliacinio teismo bylų, daugiau nei 150 visos Lietuvos apygardų teismų bylų.

Visų pirma, svarbu priminti, kad LR civiliniame kodekse servitutai yra išskirti į kelias rūšis: kelio servitutas (CK 4.117 str.), statinių servitutas (CK 4.122 str.), kiti servitutai (4.123 str.).[181] Todėl, remiantis šiuo skirstymu, bylos buvo sugrupuotos ir nuosekliai įvertinta, kurių servitutų nustatymas gali būti susijęs su viešuoju interesu.

Apibendrinant visą, šiai temai skirtą, teismų praktiką pastebėta, kad daugelyje bylų, kuriose teismai neįžvelgė viešojo intereso požymių, jų šalys prašė teismo pasisakyti, kad tam tikro servituto nustatymas yra susijęs su viešuoju (visuomenės) interesu[182], tačiau į šiuos prašymus teismai nereagavo. Tik keliose bylose tokie šalių prašymai sulaukė teismų atsako, tačiau visi jie buvo lakoniški (pvz. nurodoma, kad viešojo intereso požymių nagrinėjamoje byloje nėra[183] arba teigiama, kad servitutas nors ir susijęs su viešuoju interesu, tačiau tai nereiškia, jog jis yra[184]), teiginiai nepagrįsti jokiais argumentais, kodėl tam tikro servituto nustatymas nėra susijęs su viešuoju interesu, nenurodoma, kaip teismai supranta viešąjį interesą ir kokiomis prielaidomis remiasi teigdami, kad jo nėra.[185] Tokių pavyzdžių, kuriuose teismai neįžvelgė viešojo intereso požymių, net neužsiminė, kad tokia sąvoka apskritai gali būti taikoma šiuose santykiuose, yra dauguma. Teismai ne tik, kad neatsižvelgė į šalių prašymus įvertinti viešojo intereso buvimą konkrečių aplinkybių atžvilgiu, tačiau pastebėta, kad net vengė sąvoką „viešasis interesas“ vartoti konstatuojamoje dalyje, daugeliu atvejų neužsiminė, kad toks šalių prašymas apskritai buvo. Kokios priežastys lemia, kad teismai nenoriai prasitaria apie viešąjį interesą, atsakyti nėra lengva, tačiau manytina, kad teismai baiminasi chaoso, kurį įneša viešasis interesas ir jo interpretacijos. Jau buvo pasisakyta anksčiau, kad užduotis atsakyti į klausimą, kas yra viešasis interesas ir kada jis turi būti nustatomas, reikalauja daug pastangų ir laiko, todėl teismai *ex officio* sprendžia ar yra pagrindas imtis priemonių jo nustatymui ar ne. Vertinama, kad jeigu teismams atrodo pakankamai akivaizdu, jog konkrečiuose santykiuose nėra viešojo intereso požymių tai apie jį net neužsimena, tačiau, jeigu kyla abejonių, trumpais argumentais patvirtina, kad nėra pagrindo abejoti. Antra vertus, galbūt verta sutikti su vienos Jungtinės Karalystės mokslininkės mintimi, kad viešojo intereso apskritai nereikia aiškinti, jis egzistuoja visuose santykiuose ir yra savaime suprantamas, o papildomos jo interpretacijos ir vertinimas tik švaisto

[181] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, ketvirtoji knyga, II dalis , VII skyrius, I skirsnis. Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262; Panevėžio apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-621-544/2016; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-891-431/2016.
[182] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-339/2014; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1785-614/2016.
[183] Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-333-241/2016.
[184] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-565-415/2016.
[185] Vilniaus apygardos teismo 2013 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1067-565/2013; Šiaulių apygardos teismo 2015 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-565-210/2015; Vilniaus apygardos teismo 2016 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-891-431/2016.

mūsų brangų laiką,[186] tačiau, jeigu ja remiasi ir minėtų teismų teisėjai, tai kyla klausimas kodėl nagrinėjamos temos teismų praktika vis dėlto nėra vieninga? Į šį bei kitus keliamus probleminius klausimus mėginama atsakyti įvertinus bylas, kuriose viešojo intereso požymiai buvo įžvelgti.

Kaip ir minėta, nagrinėtos bylos sugrupuotos pagal servitutų rūšis, todėl visų pirma analizuojamos bylos, susijusios su kelio servituto nustatymu. Remiantis LR civilinio kodekso 4.117 str. „Kelio servitutu gali būti nustatoma teisė naudotis pėsčiųjų taku, antžeminėms transporto priemonėms skirtu keliu ir taku galvijams varyti.“[187], vertinant visuomenėje susiformavusį požiūrį bei šio straipsnio formuluotę, neabejotina, kad nemaža dalis kelių yra skirti ne tik privačių, bet ir gerokai didesnio asmenų rato interesų tenkinimui. Nors visuotinai sutinkama, kad išvystyta kelių infrastruktūra yra skirta valstybės ir visuomenės poreikių tenkinimui, tačiau kaip rodo teismų praktikos išaiškinimai, ne visi keliai tenkina šiuos poreikius ir ne visada nustatomas viešasis interesas bei jo požymiai.

Vienas iš pavyzdžių, kada teismas nagrinėdamas civilinę bylą, kurioje ieškovė prašė teismo nustatyti kelio servitutą (teisę neatlygintinai, bet kuriuo paros ir metų laiku važiuoti transporto priemonėmis, naudotis pėsčiųjų taku, varyti gyvulius) ant atsakovei priklausančio žemės sklypo. Šioje byloje teismas nuosekliai vertino šalių interesų proporcingumą, tikrino ar kelio servituto nustatymas yra objektyviai būtinas norint užtikrinti viešpataujančio (kurio naudai nustatomas servitutas) daikto tinkamą naudojimą pagal paskirtį, t.y. sprendė, kad nuosavybės suvaržymai turi sukelti kuo mažesnius nepatogumus tarnaujančiojo (to, kurį apriboja) daikto savininkui ir užtikrinti viešpataujančio daikto savininkui galimybę normaliomis sąnaudomis naudotis jam nuosavybes teise priklausančiu daiktu. Teismas taip pat vertino, kad kelias turi jungtį su bendruoju (visuomeniniu) keliu, veda ne tik į ieškovės, bet ir į dar keturias sodybas, kurių savininkai užsiima ūkine veikla (transportuoja žaliavas, augalus, varo gyvulius, važiuoja įvairiomis transporto priemonėmis ir kt.), kas reiškia, kad ne tik ieškovei kelio servituto nustatymas yra aktualus, bet ir tretiesiems – byloje nedalyvaujantiems asmenims. Atsižvelgdamas į išdėstytas aplinkybes teismas sprendė, kad viešojo intereso požymiai šioje byloje egzistuoja, nes: „Kelias būdamas bendro naudojimo kelio į (duomenys neskelbtini) dalimi, yra susijęs su viešojo intereso patenkinimu, nes šiuo keliu dėl įvairių reikalų važiuoja savivaldybės ir valstybės institucijų automobiliai bei visi kiti, norintys patekti į (duomenys neskelbtini) bei aplinkinius žemės, miško sklypų plotus, nes kito kelio nėra.“[188] Taigi, šioje

[186] Aileen McHarg. *Reconciling Human Rights and the Public Interest: Conceptual Problems and Doctrinal Uncertainty in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights*. The Modern Law Review. September, 1999. Vol 62. P. 678-679. Žiūrėta 2017 m. kovo 4 d. http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2230.00231/abstract

[187] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, ketvirtoji knyga, II dalis , VII skyrius, I skirsnis. Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262.

[188] Kauno apygardos teismo 2014 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1842-260/2014.

byloje teismas konstatavo, kad grupės asmenų (ieškovo ir asmenų, kurie nebuvo bylos dalyviais) interesai yra visuotinai reikšmingi ir dėl jų įgyvendinimo gali būti suvaržoma atsakovo privati nuosavybės teisė. Žinoma, šiuose santykiuose teismas vadovavosi atlygintinumo principu, kuris reiškia, kad viena šalis gavusi tam tikrą naudą (servituto nustatymą) turi duoti kitai šaliai ekvivalentinę naudą, taip sumažinti tarnaujančiojo daikto savininko patiriamus nepatogumus ir kompensuoti tą dalį, kuria sumažėja jo turto vertė, tačiau ar yra pagrindas šios grupės interesus susieti su viešuoju interesu – diskutuotina. Pastebėtina, kad šiuos santykius buvo galima išspręsti teisingai, užtikrinant abiejų šalių interesus, nesivadovaujant viešuoju interesu, visų pirma dėl to, kad teismas net nepasisakė, kas yra viešasis interesas ir kaip jis suprantamas teismų praktikoje, o tik remdamasis keliais, manytina nereikšmingais argumentais, preziumavo, kad jis vis dėlto yra. Antra, sprendžiant ar yra teisinis pagrindas nustatyti servitutą, būtų užtekę vadovautis LR civilinio kodekso 4.126 str. nuostata, kurioje teigiama, kad servitutą galima nustatyti tada, kai neįmanoma normaliomis sąnaudomis daikto naudoti pagal paskirtį, todėl teismas tai įvertinęs turėjo pagrindą konstatuoti, kad yra visos reikšmingos sąlygos kelio servituto nustatymui. Taigi, šioje byloje viešojo intereso identifikavimas nepadarė jokios įtakos nei bylos šalims, nei sprendimo turiniui, be to, abstraktus – neapibrėžtas viešojo intereso naudojimas tik dar labiau komplikuoja šios sąvokos aiškinimą bei taikymą teismų praktikoje ir doktrinoje.

Kitoje nagrinėtoje byloje ieškovas (fizinis asmuo) pateikė ieškinį atsakovams Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos (toliau – NŽT) ir vartotojų kooperatyvui „Kelmės prekyba“ (toliau – Kooperatyvas) dėl servituto nustatymo. Ieškiniu ieškovas prašė nustatyti kelio servitutą bei pakoreguoti sudarytą nuomos sutartį tarp NŽT ir Kooperatvyo, kadangi NŽT išnuomojo žemės sklypą Kooperatyvui, kuriame nėra numatytas kelio servitutas ir ieškovas neturi galimybių naudotis savo nuosavybės teisėmis pagal tikslinę jų paskirtį. Teisėjų kolegija šioje byloje konstatavo, kad nors servituto nustatymo klausimus reglamentuoja privatinės teisės normos, tačiau šiame ginče įžvelgiamas viešasis interesas, kuris sutampa su privačiaisiais interesais, todėl jų pusiausvyros nustatymui privalu skirti ypatingą dėmesį. Viešojo intereso požymių buvimą liudija tai, kad išnuomoto žemės sklypo ribos nustatytos Kelmės rajono savivaldybės tarybos patvirtintuose detaliuose planuose, kuriuose aiškiai įtvirtintas teritorijos naudojimo ir tvarkymo režimas, todėl šio režimo nesilaikymas pažeistų ne tik rajono gyventojų interesus, bet ir teisės aktus, kurių pagrindu buvo parengtas visas detalusis planas. Privačių interesų patenkinimo reikšmingumą rodo tai, kad kelio servituto nustatymas naudingas ne tik ieškovo nuosavybės teisių įgyvendinimui, bet ir tretiesiems asmenims, kurie nedalyvauja teisminiame procese, tačiau norint įgyvendinti ir jų nuosavybės teises, svarbu nustatyti kelio servitutą. Teismas, įvertinęs šias aplinkybes, priėmė sprendimą, kad šioje byloje yra viešasis interesas ir jis turi būti ginamas, tačiau nustatęs, kad pirmosios

instancijos teismas ne visiškai atskleidė viešojo intereso požymius, nenustatė viešojo ir privačių interesų proporcingumo, nevertino, ar tikrai neįmanoma rasti kitų būdų, norint užtikrinti ieškovo nuosavybės teisių tinkamą naudojimą, grąžino bylą nagrinėti iš naujo.[189] Šioje byloje teismas, nustatydamas viešojo intereso požymius, pabrėžė vieną ir visoje byloje gan dažnai kartotą aplinkybę, kad žemės detaliojo plano parengimas ir tinkamas jo naudojimas svarbus ne tik tvarkos valstybėje palaikymui, bet ir visuomenės ar jos dalies interesų tenkinimui bei garantavimui, kadangi detalusis planas nėra skirtas individualiems – pavieniams žemės sklypams, priešingai – jis reguliuoja grupės žmonių interesus, kas reiškia, kad jo nesilaikymas ar keitimas nulemia ne tik vieno subjekto interesus, bet ir visų, plane pažymėtų, žemės savininkų interesus. Taigi, teismas rėmėsi vienu argumentu, kuriuo pasinaudodamas konstatavo, kad tai yra pakankamas požymis patvirtinti viešojo intereso egzistavimą.

Panašaus turinio bylų yra ne viena (*pavyzdžiui, byla, kurioje ieškovas, teigdamas, kad jam vykdant kaimo turizmo veiklą atsirado poreikis įsirengti tinkamos kokybės kelią, einantį per atsakovo žemės sklypą, prašė teismo nustatyti kelio servitutą. Nepaisant to, kad atsakovas prieštaravo šio servituto nustatymui, teismas pasisakė, kad kelio servituto nustatymas svarbus norint užtikrinti tinkamą naudojimąsi ieškovo žemės sklypu, garantuoti privažiavimą prie Rubikių ežero bei užtikrinti viešąjį interesą, kadangi ieškovo veikla tenkina ne tik jo komercinius, bet ir viešuosius interesus, todėl nurodė, kad turi būti nustatomas atlygintinis servitutas*[190]), teismai daugumoje jų nustato ne daugiau kaip dvi aplinkybes, patvirtinančias viešojo intereso buvimą, kurios, daugeliu atvejų, būna nereikšmingos bylos šalių ir sprendimo priėmimo atžvilgiu. Pavyzdžiui, teismai, teigdami, kad yra viešasis interesas ir jį reikia ginti, nustato tokius jį patvirtinančius kriterijus: „pagal tarnybos vedėjo įsakymą buvo įregistruoti kelio servitutai, taip suteikta teisė ne tik važiuoti transporto priemonėmis, bet ir naudotis pėsčiųjų taku, t. y. buvo užtikrintas viešasis interesas“[191], „ieškovas plėtoja kaimo turizmo veiklą, todėl jo svečiai, poilsiavietės lankytojai ir kt. asmenys turi tam tikrą ryšį su juo ir poreikį pateikti į jo statinius, žemės valdą, todėl egzistuoja ne tik jo interesas nustatyti kelio servitutą“[192], „servituto nustatymas reikšmingas ne tik ieškovo interesams, bet ir kaimynystėje gyvenantiems asmenims, todėl nėra pagrindo teigti, kad ginamas tik privatus interesas“[193]. Tik keliose bylose teismai citavo platesnius, ankstesnėje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos Konstitucinio Teismo praktikoje[194] naudotus išsireiškimus apie viešąjį interesą ir jo sampratą, likusioje dalyje jo

[189] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-63-701/2016.
[190] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 20 d nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-608-701/2015.
[191] Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-59 -241/2015.
[192] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 20 d nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-608-701/2015.
[193] Vilniaus apygardos teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1785-614/2016.
[194] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-565-415/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-63-701/2016; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-59-241/2015; Lietuvos Aukščiausiojo

buvimą konstatavo *ex officio*. Pastebėta ir tai, kad daugumoje bylų viešasis interesas nagrinėjamas tik tada, kai įvertinama, jog viešpataujančio daikto savininkas tikrai negalės naudotis savo nuosavybės teisėmis pagal paskirtį jei nebus nustatytas kelio servitutas, teismai visų pirma įvertina galimą žalą, kuri kils tarnaujančio daikto savininkui nustačius servitutą, svarsto dėl interesų proporcingumo bei kitų aplinkybių, ir tik tada, kai jau matomas akivaizdus teisėtas pagrindas nustatyti kelio servitutą, kaip papildomą informaciją pateikia, kad jis reikšmingas ne tik privatiems, bet ir viešiesiems interesams patenkinti. Todėl manytina, kad šiose bylose viešasis interesas prisideda tik prie išsamesnio bylos aplinkybių nagrinėjimo, jo identifikavimas nesukelia pasekmių šalių interesams, tik papildo teismų argumentaciją vertinant servituto nustatymo svarbą ir reikšmę jo prašančiam subjektui. Viešasis interesas šioje teismų praktikoje nėra išsamiai nagrinėjamas, nelaikomas svarbia priežastimi dėl kurios vienareikšmiškai galima būtų teigti, kad kelio servituto nustatymas ar nenustatymas yra būtinas norint patenkinti valstybės ar visuomenės interesus.

Nagrinėjant bylas, kuriose prašoma nustatyti statinio servitutą, pastebėta, kad nė vienoje jų teismai neįžvelgė viešojo intereso požymių, priešingai – net ir esant šalių prašymui įvertinti viešojo intereso buvimą, teismai aiškiai pasisakydavo, kodėl nėra pagrindo to daryti. Pavyzdžiui, vienoje byloje, kurioje ieškovė prašė nustatyti koridoriaus servitutą, kad galėtų juo vaikščioti ir patekti į savo patalpas, teismas pasisakė: „Teisėjų kolegija pažymi, kad byloje sprendžiamas privatinės teisės normomis reglamentuojamas servituto nustatymo klausimas. Toks servituto nustatymas nepripažintinas viešojo intereso gynimu, nes ieškovė – privatus verslo subjektas, įgyvendinantis verslo projektą ir siekiantis pelno, todėl privačių verslo interesų tenkinimas nesietinas su viešuoju interesu.“[195], šioje byloje teismas nevertino ieškovės argumentų, kad jos veikla prisideda prie verslo plėtros, kad pas ją nuolat lankosi užsienio ir Lietuvos klientai, partneriai, kad servitutas reikšmingas ne tik jai, bet ir su jos veikla susijusiems asmenims. Tokios nuomonės teismas laikėsi ir kitoje byloje, kurioje ieškovai taip pat prašė nustatyti koridoriaus servitutą name, kuriame gyvena dvi šeimos: „Pagal Konstitucinio Teismo jurisprudenciją viešasis interesas – tai visuomenės ar jos dalies interesai, kuriuos valstybė, vykdydama savo funkcijas, įpareigota užtikrinti ir tenkinti. Jis suprantamas kaip objektyviai egzistuojantis teisėtas asmens ar asmenų grupės lūkestis, kurį asmuo (asmenų grupė) puoselėja teisinėje valstybėje ir kuris išeina už privataus intereso ribų. Šiuo atveju, akivaizdu, kad ginčas yra privataus pobūdžio, todėl teismas savo iniciatyva neturėjo teisės peržengti nagrinėjamos bylos (ieškinio, priešieškinio, atsikirtimų) ribų.“[196] Atkreiptinas dėmesys į tai, kad visi nagrinėti ginčai dėl

Teismo 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-478/2014; Vilniaus apygardos teismo 2014 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2435-431/2014.

[195] Šiaulių apygardos teismo 2015 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-565-210/2015.

[196] Vilniaus apygardos teismo 2017 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-712-577/2017.

statinio servituto nustatymo kilo tik tarp nedidelių grupių asmenų, kurias sieja šeimyniniai ar kiti artimi ryšiai, pavyzdžiui, tarp dviejų šeimų[197], tarp kelių įmonių, kurios vykdo veiklą viename pastate[198], tarp kelių kaimynų, kurie dalijasi bendrosiomis patalpomis[199] ir pan. Manytina, kad tai ir yra esminė priežastis, kodėl teismai neįžvelgia viešo intereso požymių, mano jog šių ginčų išsprendimas nesukelia pasekmių visuomenės ar jos dalies interesams, nedaro įtakos kitų, byloje nedalyvaujančių, asmenų teisėms, todėl papildoma viešojo intereso analizė ne tik, kad būtų nereikšminga teisingam bylos išsprendimui, bet ir apsunkintų jos nagrinėjimo procesą. Taigi, šiose bylose „viešasis interesas“ nėra reikšminga ir bylos šalių teisėms bei interesams daranti įtaką kategorija.

Kiti servitutai pagal LR civilinio kodekso 4.123 str. gali būti nustatomi siekiant: „suteikti teisę tiesti požemines ir antžemines komunikacijas, aptarnauti jas bei jomis naudotis, taip pat kiti servitutai.“[200], nagrinėjant teismų praktiką, kurioje keliami reikalavimai dėl šių servitutų nustatymo pastebėta, kad daugelį jų inicijuoja verslininkai, kurie, siekdami užtikrinti savo veiklos tinkamą vykdymą ir tęstinumą prašo teismo nustatyti jų veiklai palankų servitutą. Pavyzdžiui, vienoje byloje ieškovas (elektros energijos tiekėjas) prašė nustatyti servitutą ant privačiam asmeniui priklausančio žemės sklypo, kad galėtų įrengti elektros energetikos objektus, tiesti naujus perdavimo, skirstomuosius tinklus bei statyti elektros tiekimo įrenginius. Teismas byloje sprendė, kad ieškovo tikslai tenkina viešąjį interesą, kadangi jo veikla prisideda prie ekonominių, socialinių teritorijų vystymo, užtikrina fizinių ir juridinių asmenų interesus, vykdo valstybės funkciją užtikrinti vartotojų teises į elektros energijos prieinamumą ir pakankamumą, taip saugo ir gina vartotojų teises. Tuo tarpu atsakydamas į atsakovės prieštaravimus nustatyti servitutą, teismas pasisakė: „atsakovė nesutikdama su servituto nustatymu daro žalą ne tik ieškovo turtiniams interesams, bet ir viešajam interesui.“[201] Ši nutartis išskirtinė tuo, kad privataus asmens interesams ir teisėtiems lūkesčiams buvo skiriama labai mažai dėmesio, visa konstatuojamoji dalis nukreipta į ieškovo interesų gynimą, jo veiklos vertinimą ir nustatymą, kuo ji svarbi visuomenei ir jos interesams. Tuo tarpu apie privačios nuosavybės svarbą teisinėje – demokratinėje valstybėje išvis nepasisakoma, – nepateikiami metodai, kuriais buvo remtasi nustatant privataus ir viešojo interesų pusiausvyrą, todėl kyla klausimas, ar sprendimas servitutu riboti tarnaujančio daikto savininko nuosavybės teisę yra pagrįstas ir neprieštarauja bendriesiems teisės principams. Panaši situacija pastebėta ir kitoje byloje, kurioje ieškovas prašė nustatyti

[197] Kauno apygardos teismo 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1678-555/2013; Vilniaus apygardos teismo 2013 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-3010-611/2013.
[198] Vilniaus apygardos teismo 2013 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-468-881/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-285-415/2015.
[199] Kauno apygardos teismo 2014 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-854-173/2014.
[200] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, ketvirtoji knyga, II dalis , VII skyrius, I skirsnis. Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262.
[201] Kauno apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1236-527/2015.

servitutą atsakovo žemės sklype, suteikiantį teisę tiesti centralizuotus inžinerinės infrastruktūros tinklus.[202] Teismas šioje byloje servituto nustatymo svarbą viešojo intereso patenkinimui argumentavo tuo, kad ieškovas savo veikla siekia padidinti vakarinės šalies dalies aprūpinimo elektros energija patikimumą, taip užtikrinti Lietuvos energetikos sistemos stabilumą, kas reiškia, kad ši veikla ir servituto nustatymas aktualus ne tik ieškovo interesams, bet ir visai visuomenei. Tuo tarpu argumentų kuo svarbus privatus interesas ir jo apsauga, teismas nepasakė, tą pastebėjo ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris konstatavo, kad žemesniųjų instancijų teismai neskyrė dėmesio privataus intereso lūkesčių nustatymui, nevertino viešųjų ir privačiųjų interesų proporcingumo, nenustatinėjo žalos, kurią sukelia servituto nustatymas žemės sklypo savininkui, ir nesiėmė kitų būtinų veiksmų, siekiant teisingai išspręsti šalių ginčą. Atsižvelgiant į šias aplinkybes grąžino bylą nagrinėti iš naujo. Tokių bylų rasta ne viena, daugelyje jų teismai konstatavo, kad nepaisant to, jog iš tiesų yra viešojo intereso požymiai, tačiau žemesniųjų instancijų teismai (apylinkių ir apygardų) netinkamai vertina ar visai nevertina privačių asmenų, ant kurių turto nustatomas servitutas, teisėtų lūkesčių, todėl nustato nepagrįstą kompensacijos dydį už servitutą, negarantuoja šalių lygiateisiškumo bei kitų teisės principų laikymosi.[203] Dėmesį į šią problemą atkreipė ir šių dienų žiniasklaida, kurioje diskutuojama ar verslininkų reikalavimai nustatyti servitutus privačiose valdose iš tiesų tenkina viešąjį interesą, ar tai tik pretekstas be pagrindo suteikti teisę tokiu būdu riboti privačias nuosavybės teises?[204] Problema iš tikrųjų yra rimta ir niekas kitas jos negali išspręsti kaip tik teisingumą vykdančios institucijos. Svarbu, kad teismai nagrinėdami tokias bylas suprastų, kad jose dalyvauja dvi šalys – du vienodai svarbūs interesai, kuriuos būtina vienodai saugoti ir ginti. Viešojo intereso požymių nustatymas nereiškia, kad tai suteikia teisę riboti privačią nuosavybę, tai tik pirmasis veiksmas po kurio seka sudėtingiausia ir daugiausia pastangų reikalaujanti procedūra – viešojo ir privataus interesų pusiausvyros nustatymas, kurią, kaip matoma, ne visada teismai tinkamai įgyvendina. Netinkamas šalių interesų proporcingumo vertinimas, nevisiškas bylos aplinkybių atskleidimas skatina visuomenės nepasitikėjimą teisingumą vykdančiomis institucijomis, iškreipia teisės formavimąsi ir aiškinimą, todėl svarbu jau dabar keisti požiūrį ir imtis veiksmų, kad daroma žala teisės sistemai netaptų tokia, kurios eliminavimas bus vienas sudėtingiausių uždavinių dabartiniams ir ateities teisės mokslininkams.

[202] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-254-313/2015.
[203] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-59-219/2017; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-339/2014.
[204] http://verslas.lrytas.lt/izvalgos-ir-nuomones/ypatinga-zinia-zemes-savininkams-kuriu-sklypuose-stukso-elektros-irenginiai.htm Žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.; http://www.delfi.lt/verslas/energetika/i-privatu-sklypa-energetiku-invazija.d?id=54535327 Žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.; http://ukininkopatarejas.lt/elektros-stulpu-byloje-pergale/ Žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.

Apibendrinant visą šiame skyriuje nagrinėtą teismų praktiką galima pasakyti, kad sąvoka „viešasis interesas“ nustatant servitutus nesvetima, tačiau ji nėra atskleidžiama ir pakankamai siaurai suprantama. Daugumoje bylų buvo pastebėta, kad teismai nesiryžta kabėti apie viešąjį interesą, jo analizuoti, vertinti požymius ir taikymo kriterijus, vienintelis ir tikriausiai *pagrindinis kriterijus*, kuris pasako, kad viešasis interesas yra, tai jo reikšmingumas visuomenei ar jos daliai, tačiau kokią visuomenės dalį reikia saugoti viešojo intereso pagrindu, atsakymo neradome. Priešingai – teismų praktika nėra vieninga, vienose bylose teigiama, kad tam tikros komercinės veiklos vykdymas yra susijęs su viešuoju interesu kadangi servitutas bus aktualus ne tik komercinę veiklą vykdančiam subjektui, bet ir jo klientams, svečiams, partneriams ir pan.[205], kitose bylose teigiama, kad privatus verslo subjektas, kuris įgyvendina verslo projektą ir siekia pelno, tenkina tik privačius verslo interesus, kurių nėra pagrindo sieti su viešuoju interesu[206], todėl, kokią praktinę reikšmę šiose bylose turi viešasis interesas, atsakyti sunku, tačiau manoma, kad daugumoje bylų jis prisideda prie išsamios argumentacijos, jo dėka priežastys kodėl servitutas yra būtinas, tampa reikšmingesnėmis. Likusioje dalyje bylų (nustatant CK 4.122 str. ir 4.123 str. reglamentuotus servitutus) viešasis interesas arba apskritai neįžvelgiamas ir nuo jo atsiribojama, arba skiriama pernelyg daug dėmesio siekiant įrodyti, kuo tam tikro servituto nustatymas svarbus viešojo intereso užtikrinimui, tačiau, tokiu atveju nevertinami privatūs interesai ir neužtikrinama viešųjų ir privačių interesų pusiausvyra. Bylose, kuriose mėginama įrodyti viešojo intereso buvimą ir jo pagrindu nustatyti servitutą, matomos akivaizdžios teismų daromos klaidos, kurias privaloma taisyti. Neabejojama, kad šioje teismų praktikoje visų pirma turėtų būti remiamasi CK 4.126 str. 1 d. ir vertinama, ar iš tiesų nenustačius servituto nėra galimybės naudotis konkrečiu daiktu pagal tikslinę jo paskirtį, ir tik tai įrodžius, kaip papildomą informaciją naudoti kitas aplinkybes, tame tarpe, ir viešojo intereso buvimo požymius, kurios gali prisidėti prie servituto nustatymo reikšmingumo. Tuo atveju, jei servitutą siekiama nustatyti norint patenkinti išskirtinai viešąjį interesą, neturi būti nusisukama nuo privačių interesų lūkesčių, nagrinėjamas visų šalių interesų proporcingumas, galima žala ir kitos pasekmės, vertinama, kokio dydžio kompensacija iš tiesų atperka tarnaujančio daikto savininko patiriamą žalą. Kaip ir buvo minėta anksčiau, viešasis interesas yra ypatingai sudėtinga kategorija, todėl jos aiškinimui turi būti skiriamas didelis teismų dėmesys, vertinamos visos aplinkybės, kurios gali daryti įtaką privačių interesų teisėms ir pareigoms, neturi būti vengiama pasisakyti, kaip viešojo intereso sąvoka suprantama konkrečių bylos aplinkybių kontekste, kokie jai būdingi požymiai ir taikymo kriterijai. Svarbu, kad teismai nepamirštų, jog viešasis interesas yra dinamiškas, nuolat kintantis reiškinys, todėl jo prisitaikymas prie besikeičiančios socialinės,

[205] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-608-701/2015.
[206] Šiaulių apygardos teismo 2015 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-565-210/2015.

kultūrinės, politinės ir teisinės aplinkos priklauso tik nuo jų iniciatyvos nebijoti ir išsamiai aiškinti, kas yra viešasis interesas ir kaip jis turi būti vertinamas tam tikrų bylos aplinkybių kontekste.

Apibendrinant visą šiame baigiamajame darbe išdėstytą informaciją, akivaizdu, kad teismų praktika viešojo intereso suvokimo ir taikymo atžvilgiu nėra vieninga, jo identifikavimo kriterijai skiriasi kiekvienoje nagrinėtų bylų kategorijoje. Pastebėtos reikšmingos teismų daromos klaidos, neveikimas nustatant pusiausvyrą tarp viešųjų ir privačiųjų interesų, daugeliu atvejų nesiimama iniciatyva aiškinti, kas yra viešasis interesas ir kaip jis turėtų būti suprantamas konkrečių bylos aplinkybių kontekste, todėl neretai teismų sprendimai būna netinkamai motyvuoti ir neteisingi šalių atžvilgiu. Įvertinus visą šiame darbe nagrinėtą teismų praktiką galima išskirti šiuos ***kriterijus, kurių pagrindu yra identifikuojamas viešasis interesas:***

1. Viešojo intereso sąvoka ir pareiga jį ginti tiesiogiai arba netiesiogiai įtvirtinta teisės aktuose.
2. Kiekybinis – ginčas susijęs su reikšmingos grupės asmenų (pvz. daugiabučių namų gyventojų) interesais.
3. Nuosavybės teisė į ginčo objektu esantį daiktą (turtą) priklauso valstybei.
4. Daikto savininkas yra tiesiogiai susijęs su valstybe (pvz. sieja sutartiniai įsipareigojimai).
5. Pažeidus privačią nuosavybę kartu pažeidžiami ar kitaip įtakojami visuomenės ar jos dalies interesai.
6. Privačios nuosavybės teisių pažeidėjas yra tiesiogiai susijęs su valstybine nuosavybe ar jo veikla tenkina visuomenės interesus.
7. Asmenys prašantys nustatyti servitutą užsiima veikla, kuri prisideda prie valstybės pareigų vykdymo (pvz. garantuoja elektros energijos prieinamumą), ekonominių, socialinių teritorijų vystymo, jų veikla yra svarbi visuomenės ar jos dalies interesų patenkinimui.

IŠVADOS

1. Neesant universalios viešojo intereso sampratos, ją nustatyti turi teismai, atsižvelgdami į konkrečios bylos aplinkybes. Tačiau įvertinus Lietuvos ir užsienio teisės doktriną bei teismų praktiką, daugeliui priimtinas toks sąvokos „viešasis interesas“ apibrėžimas ir jo struktūra: viešasis interesas – visuomenės ar jos dalies objektyviai egzistuojantys, vieningi pamatiniai (vertybiniai) interesai, kuriuos valstybė per savo institucijas įsipareigoja saugoti ir ginti. Viešojo intereso subjektas – visuomenė ar jos dalis. Viešojo intereso objektas – visuomeniniai gėriai (vertybės), kuriuos vieningai pripažįsta visuomenė ar jos dalis.

2. Teismų praktikoje dėl nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą atkūrimo viešasis interesas laikomas neatskiriama ir savaime suprantama kategorija, kuri papildomai nėra aiškinama. Viešojo intereso netiesioginis įtvirtinimas Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme suteikia galimybę teismams nesiimti iniciatyvos ir papildomai neinterpretuoti viešojo intereso sampratos, nenagrinėti jo kriterijų ir taikymo galimybių. Norminis ir pakankamai detalus šių santykių reglamentavimas viešajam interesui suteikė statišką pavidalą, kuriuo remdamiesi teismai teikia jam prioritetą privačių interesų atžvilgiu, nepaaiškinus kokių principų ir metodų dėka nustatoma viešųjų ir privačiųjų interesų pusiausvyra ir priimamas atitinkamas sprendimas.

3. Visuose ginčuose dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos yra ginamas viešasis interesas, tačiau, kaip jis suprantamas ir kokiais požymiais apibūdinamas teismų praktikoje nedetalizuojama. Šios kategorijos bylose viešajam interesui teikiamas prioritetas privačių interesų atžvilgiu visada, kai nustatomas nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimas, kadangi juose netiesiogiai įtvirtinamas viešasis interesas ir pareiga jį ginti. Dėl šios priežasties teismai sąvoką „viešasis interesas“ laiko savaime suprantama ir papildomai neaiškinama kategorija, privačią nuosavybę riboja nesiėmus papildomų priemonių jų savininkų interesams ir teisėtiems lūkesčiams saugoti, kas nulemia, kad dažnai priima nepakankamai argumentuotus ir nepagrįstus sprendimus bylos šalių atžvilgiu.

4. Teismų praktikoje dėl sutuoktinių bendrosios jungtinės nuosavybės atidalijimo viešasis interesas nėra identifikuojamas. Tačiau bylose, kuriose sprendžiami ginčai tarp bendraturčių, valdančių turtą bendrosios dalinės nuosavybės teise, teismai nustato viešąjį interesą, bet skirtingai jį interpretuoja ir taiko bylos šalių atžvilgiu. Pagrindinis kriterijus, identifikuojantis viešąjį interesą, yra kiekybinis (priklausantis nuo asmenų skaičiaus) – kai nuosavybe dalinasi didelė grupė asmenų, pavyzdžiui, daugiabučių namų gyventojai, teismas, vertindamas jų interesus, daugeliu atvejų konstatuoja ir viešąjį interesą. Kai nuosavybe dalinasi du bendrasavininkiai, vertinama, kad jų santykiai neturi viešojo intereso požymių. Teismai *ex*

officio sprendžia, koks yra pakankamas skaičius privačių interesų, kad galėtų būti ginamas viešasis interesas.

5. Viešasis interesas bylose dėl daikto susigrąžinimo iš svetimo neteisėto valdymo nustatomas tik tada, kai vindikacinį ieškinį pateikia prokuroras, siekdamas išreikalauti valstybės ar su valstybės interesais susijusį turtą iš svetimo neteisėto valdymo. Kriterijai, rodantys, kad šalių ginčas yra susijęs su viešuoju interesu: 1. Daiktinė teisė priklauso valstybei. 2. Daiktinės teisės savininkas turi tiesioginių sąsajų su valstybe, pavyzdžiui, valstybė valdo reikšmingą dalį jo akcijų, sieja sutartiniai įsipareigojimai ir pan.

6. Bylose dėl nuosavybės teisių gynimo nuo bet kokių pažeidimų, kurie nesusiję su daikto valdymo netekimu, viešasis interesas nustatomas, kai negatorinį ieškinį pateikia prokuratūra ar kitos, tokią teisę turinčios, institucijos ir tada, kai ginčas kyla tik tarp privačių asmenų. Viešasis interesas identifikuojamas šiais atvejais: 1. Privačios nuosavybės pažeidimas turi reikšmingą įtaką visuomenės ar jos dalies interesams. 2. Privačios nuosavybės teisių pažeidėjas yra tiesiogiai susijęs su valstybės nuosavybe ar jos interesais. Viešasis interesas nustatomas pagal šiuos parametrus: 1. Kiekybinis – nagrinėjama, kokiam asmenų ratui privačios nuosavybės teisių pažeidimas yra reikšmingas. Ar asmenų skaičius, kurių nuosavybei padarytas pažeidimas yra pakankamas norint jį pripažinti viešuoju interesu, nustatoma *ex officio*. 2. Santykis su valstybe – vertinama, ar pažeidimas padaromas vykdant su valstybės interesais susijusias funkcijas, jei taip – nustatomas viešasis interesas, jei ne – nenustatomas.

7. Viešasis interesas teismų praktikoje dėl kelio servituto nustatymo dažniausiai naudojamas siekiant papildyti teismų argumentaciją, taip prisidėti prie išsamesnio ir tikslesnio bylos aplinkybių nagrinėjimo. Jis konstatuojamas įvertinus kelio servituto svarbą asmeniui, kuris jį prašo nustatyti, bei visuomenei ar jos daliai. Kokios visuomenės dalies interesams turi būti svarbus kelio servituto nustatymas, teismai atsakymo nepateikia, tačiau tai ir nėra aktualu, kadangi šiose bylose viešasis interesas nedaro reikšmingos įtakos šalių interesams ir sprendimo priėmimui.

8. Viešasis interesas nėra įžvelgiamas teismų praktikoje dėl statinio servituto nustatymo, kadangi ginčai daugeliu atvejų kyla tarp nedidelių grupių asmenų, kurių išsprendimas nesukelia pasekmių visuomenės ar jos dalies interesams, nedaro įtakos kitų, byloje nedalyvaujančių, asmenų teisėms.

9. Teismai identifikuoja viešąjį interesą bylose dėl kitų servitutų nustatymo tada, kai jų prašantys verslininkai užsiima veikla, kuri prisideda prie valstybės pareigų vykdymo, ekonominių, socialinių teritorijų vystymo, jų teikiamos paslaugos yra svarbios ne tik komercinių, bet ir visuomenės interesų patenkinimui. Šioje teismų praktikoje viešasis interesas užima svarbią ir bylos šalių atžvilgiu reikšmingą vietą, jį identifikavus tik išimtiniais atvejais teismai nepriima

sprendimo servitutu suvaržyti nuosavybės savininko interesų. Tokios išimties taikymas priklauso nuo teismų aktyvumo nustatant viešų ir privačių interesų pusiausvyrą, jų proporcingumą, nuosavybės savininkų teisėtus lūkesčius ir kitas bylai svarbias aplinkybes.

10. Kriterijai, kuriems esant pagrįsta tikėtis, kad teismai, nagrinėdami ginčus dėl nuosavybės teisinių santykių, identifikuos viešąjį interesą ir imsis iniciatyvos jį ginti yra: 1. Viešojo intereso sąvoka ir pareiga jį ginti tiesiogiai arba netiesiogiai įtvirtinta teisės aktuose. 2. Kiekybinis – ginčas susijęs su reikšmingos grupės asmenų (pvz. daugiabučių namų gyventojų) interesais. 3. Nuosavybės teisė į ginčo objektu esantį daiktą (turtą) priklauso valstybei. 4. Daikto savininkas yra tiesiogiai susijęs su valstybe (pvz. sieja sutartiniai įsipareigojimai). 5. Pažeidus privačią nuosavybę kartu pažeidžiami ar kitaip įtakojami visuomenės ar jos dalies interesai. 6. Privačios nuosavybės teisių pažeidėjas yra tiesiogiai susijęs su valstybine nuosavybe ar jo veikla tenkina visuomenės interesus. 7. Asmenys, prašantys nustatyti servitutą, užsiima veikla, kuri prisideda prie valstybės pareigų vykdymo, ekonominių, socialinių teritorijų vystymo, jų veikla yra svarbi visuomenės ar jos dalies interesų patenkinimui.

Pirmasis ginamasis teiginys nepasitvirtino, remiantis šia išvada:

11. Atlikus teismų praktikos analizę buvo nustatyta, kad daugelyje bylų dėl nuosavybės teisinių santykių, teismai nevertina arba netinkamai vertina viešojo intereso ir privačios nuosavybės savininkų interesų pusiausvyrą, nesiima iniciatyvos nagrinėti viešojo intereso sampratos, jo požymių ir taikymo kriterijų, todėl dažnai priima neargumentuotus ir nepagrįstus sprendimus. Toks teismų neveikimas pažeidžia šalių lygiateisiškumo ir proporcingumo principus, neužtikrina šalių teisėtų lūkesčių į teisingą ir greitą bylos nagrinėjimą.

Antrasis ginamasis teiginys pasitvirtino, remiantis šia išvada:

12. Nors viešojo intereso gynimas susijęs su daugumos – visuomenės interesų apsauga, tačiau išnagrinėjus teismų praktiką dėl nuosavybės teisinių santykių, nustatyta, kad teismai viešąjį interesą konstatuoja ir tada, kai ginčas kyla tik tarp privačių asmenų. Teismai pasisako, kad tinkamas jų santykių išsprendimas reikšmingas ne tik jų, bet ir viešojo intereso patenkinimui.

LITERATŪRA

Specialioji literatūra

Lietuvių kalba

1. Aleknavičius, A.; Liaskovskaja, J. „*Priorities of the Public Interest While Executing the Land Reform During 1991–2008 in Lithuania.*“ Core-Themes of Land Use Politics: Sustainability and Balance of Interests. Hepperle E. et. al. (eds.). vdf Hochschulverlag AG an der ETH Zürich, 2011.
2. Ambrazevičiūtė, Kristina; Baltrimas, Johanas; Mauricė – Mackuvienė, Eglė. *Teisės į nuosavybę, teisės į ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą, vartotojų teisių užtikrinimo problemos*. Mokslo studija, Lietuvos teisės instituto mokslo tyrimai, 2012.
3. Bagočius, Mantas; Domarkas, Vladislavas; Sinkienė, Jolita. *Lietuvos Respublikos paveldo apsaugos sistemos valdymo ypatumai: Kuršių nerijos atvejis*. Viešoji politika ir administravimas, 2011, T.10, Nr. 3/2011, Vol. 10, No. 3.
4. Baranauskas, E. et al. *Daiktinė teisė.* Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2010.
5. Beliūnienė, L.; Burnytė, M.; Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E.; Krivka, E.; Lankauskas, M.; Latvelė, R.; Matulionytė, R. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*. Lietuvos teisės institutas, Vilnius, 2015.
6. Birštonas, Ramūnas. „Dvi nuosavybės teisės istorijos: civilinio ir konstitucinio požiūrio susidūrimas“, *Privatinės teisės doktrina ir praktika*. Mykolo Romerio universitetas. 2014.
7. Dziegoraitienė, Audronė. „Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos problemos Lietuvos valstybinio administravimo sistemoje“. *Mykolo Romerio universitetas, Jurisprudencija*, 2005, t. 78(70).
8. Gadeikytė, Skirmantė. „Asmenų teisėtų lūkesčių problema ginant viešąjį interesą“. *Teisės problemos*, 2015, Nr. 1(87).
9. Gečaitė, Vilma. „Viešojo intereso samprata civiliniame procese“. *Justitia*. 2006, Nr. 2(60).
10. Gedmintaitė, Audronė. „Teisėtų lūkesčių apsauga Contra legem“. *Teisė*, 2014 (93).
11. Gumbis, Jaunius. „Public Interest: Problem of conceptualisation.“ *Socialiniai mokslai*. 2006, Nr.1(51).
12. Jonaitis, Marius. „Romėnų privatinės teisės įtaka šiuolaikinei civilinei ir civilinio proceso teisei“. Daktaro disertacija. Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2005.
13. Kaminskienė, Natalija. „Alternatyvus ginčų sprendimas“. *Jurisprudencija*, Mokslo darbai, 2006, 9(87).
14. Klimas, E. ir Lankelis, J. „Viešojo intereso nustatymas – objektyvieji kriterijai“. *Jurisprudencija*, 2014, 21(1).
15. Klimas, Evaldas. Straipsnis, „Ar viešojo intereso gynimas ir nuosavybės teisių apsauga gali harmoningai derėti?“. *Viešojo intereso veidai: socialinė, teisinė ir ekonominė problematika. Rinktinė.* Vilnius, 2012.
16. Krivka, Egidijus. „Viešojo intereso gynimas civiliniame procese“. Vilnius. *Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras*. 2009.
17. Krivka, Egidijus. „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje“. *Jurisprudencija*. 2007, t.10(100).

18. Krivka, Egidijus. „Viešojo intereso gynimas grupės ieškiniu: iššūkiai ir galimybės. Pranešimo tezės Tarptautinė konferencija „Viešasis interesas versus teisėti lūkesčiai“. Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2014 m. rugsėjo 12 d. Teisės problemos. 2015. Nr. 1(87).
19. Korsakaitė, Diana. „Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas“. Kauno technologijos universitetas. *Ekonomika*. 2006 (76).
20. Kūris, Egidijus. „Viešasis interesas: teisėkūra ir konstitucinė jurisprudencija“. *Notariatas*. 2012, Nr. 13.
21. Leonas, Petras. *Teisės enciklopedija*. Vytauto Didžiojo universiteto teisių fakulteto leidinys. Kaunas, 1931.
22. Mackonis, Adolfas. „Individualistinė viešojo intereso sąvokos turinio analizė“, *Viešojo intereso veidai. Socialinė, teisinė ir ekonominė problematika. Rinktinė*. Vilnius, 2012.
23. Medžiūnas, Rolandas. *Vindikacijos ribojimas: teorinis aspektas*. Šiaurės Lietuvos kolegija. Lietuva. 2009, Nr. 2(8).
24. Mesonis, Gediminas. *Konstitucijos interpretavimo metodologiniai pagrindai*. Vilnius: Registrų centras, 2010.
25. Mikelėnas, Valentinas. „Vindikacija ir jos taikymas“. *Justitia*, 2005, Nr. 1 (55).
26. Mikelėnas, *Valentinas. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga, Prievolių teisė (I).* 1-asis leidimas, Vilnius, Justitia, 2003.
27. Nekrošius, I.; Nekrošius, V.; Vėlyvis, S. *Romėnų teisė*. Justitia, 1999.
28. Nekrošius, Ipolitas. Vytautas Nekrošius, Stasys Vėlyvis. *Romėnų teisė*. Justitia, 1999.
29. Nekrošius, Vytautas. „Viešojo intereso gynimas civiliniame procese ir konstitucinio teismo doktrina“. *Jurisprudencija* 2012, 19(3).
30. Norkus, Rimvydas; Kairytė, Salvija. „Bylų dėl daikto valdymo pažeidimų nagrinėjimo ypatumai“. *Jurisprudencija*. Mykolo Romerio universitetas, Mokslo darbai, 2006, 5(83).
31. Pakalniškis, Vytautas; Cirtautienė, Solveiga. „Atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės įgyvendinimo problemos Lietuvos teismų praktikoje“. Mykolo Romerio universitetas, *Jurisprudencija*, 2009, 2(116).
32. Pakalniškis, Vytautas. „Valdymas ir valdymo gynimas Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse“. *Jurisprudencija*, 2004, t. 54(46).
33. Ruškytė, Ramutė. „Nuosavybė ir nuosavybės apsauga Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje“. *Konstitucinė jurisprudencija*, 2009, Nr. 2(14).
34. Stonys, Arnas. „Viešoji ir privatinė teisė: pamatinės klasifikacijos problemos“. *Teisė*. 2012. 82.
35. Svetikaitė, Rasa. „Nuosavybės teisių atkūrimas kaip konstitucinė garantija. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai (teisė (01 S). Vilnius, Vilniaus universitetas, 2008.
36. Svetikaitė, Rasa. „Nuosavybės teisių atkūrimas – Konstitucijos garantuojama vertybė“. *Teisė*. 2006, t. 60.
37. Svetikaitė, Rasa. „Visuomenės poreikis kaip nekilnojamojo turto išpirkimo sąlyga“. *Teisė*. 2007, t. 63.
38. Šapoka, G.; Beinoravičius, D.; Šenavičius, A.; Kazlauskienė, R.; Vaišvila, A.; Machovenko, J.; Ažubalytė, R.; Tamošiūnainė, E.; Vėlyvis, S.; Žilys, J.; Kūris, E.; Birmontienė, T.; Jarašiūnas, E.; Vainiūtė, M.; Sinkevičius, V. *Teisės raida. Retrospektyva ir perspektyva*. Mokslo studija. Vilnius. Mykolo Romerio universitetas, 2013.
39. Švilpaitė, Eglė. „Konstitucija ir nuosavybės teisės apribojimo galimybės“. *Jurisprudencija*, 2002, t. 30(22).

40. Trumpulis, Ugnius. „Viešojo intereso koncepcijų įvairovė ir jų vertinimas“. *Socialinių mokslų studijos*, 2010, 4(8).
41. Trumpulis, Ugnius. „Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas“. *Socialinių mokslų studijos*. 2010, 2(6).
42. Umbrasas, Arūnas. „Nekilnojamųjų kultūros vertybių paėmimas – teisinė sankcija ar valstybės ir visuomenės poreikio tenkinimas?“. Vilniaus universitetas, *Teisė*. 2012 (82).

Anglų kalba

1. Akkermans, Bram. „The Principle of Numerus Clausus in European Property Law“. Dissertation, Maastricht Uiversity, Netherlands 2006.
2. Ben, W. F. Depoorter; Franceso, Parisi. „Fragmentation of Property Rights: A Functional Interpretation of the Law of Servitudes“. *Yale Law School, John M. Olin Center for studies in Law, Economics, and Public Policy Working papers*. Vol 3, Issue 1, 2003.
3. Bozeman, Barry. „Public Values and Public Interest: Counterbalancing Economic Individualism“. *United States: Georgetown University Press*, 2007.
4. Bozeman, Barry. „Public Values Concepts and Criteria: The Case for „Progressive Opportunity“ as as Criteration“. A commissioned background paper about Public Interest – Public Value as it relates to the creation of public value. *Power World Conference*. June, 2012.
5. Carl J. Friedrich. „The public interest“. *American Society for Political an Legal Philosophy*, 5, (1962).
6. Carol W. Lewis. „In Pursuit of the Public Interest“. Essays on Practical. University of Connecticut. *Public Administration Review*. 2006. http://ksuweb.kennesaw.edu/~uzimmerm/Notes/Lewis.pdf [žiūrėta 2017-02-07]
7. Coase, Ronald. *The Problem of Social Cost. The Journal of Law and Economics*. 1960, 3.
8. Donald P. Kommers. „The Basic Law under strain: constitutional dilemmas and challenges. The Domestic Politics of German Unification." Anderson, Kartenthaler, Luthardt (eds.). *Rienner*, 1993.
9. Feintuck, Mike. „The Public Interest‘ in Regulation“. 2004, *Oxford: Oxford University Press*. http://www.leadership.umn.edu/documents/Bozeman6.4.12wtitlepage.pdf [žiūrėta 2017-02-04]
10. Fritz, Schulz. *Classical Roman Law*. Oxford, Clarendon, 1951; repr. Aalen, Scientia Verlag, 1992.
11. Francesco, Francioni; James Gordley. „Enforcing international cultural heritage law“. *Oxford University Press*, 2013.
12. Francesco, Francioni; Fr., Lenzerini. Leidinys Barbara, T. Hoffman (edt.), „Art and Cultural Heritage: Law, Policy, and Practise“. *Cambridge University Press*, 2009. http://assets.cambridge.org/97805218/57642/frontmatter/9780521857642_frontmatter.pdf [žiūrėta 2017-02-04]
13. Koleva, Katerina. „Restitution of Expropriated Property in Eastern Europe. The Restrictive Approach and Available Remedies with a Special Emphasis on the Case Law of the European Court of Human Rights Related to Restitution. Movements, Migrants,

Marginalisation. Challenges of societal and political participation in Eatern Europe and the enlarged EU.“ Fisher S., Pleines H., Schroder H.H. *Stuttgart: Heiko Pleine*, 2007.
14. McHarg, Aileen. „Reconciling Human Rights and the Public Interest: Conceptual Problems and Doctrinal Uncertainty in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights“. *The Modern Law Review*. September, 1999. Vol 62. http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2230.00231/abstract [žiūrėta 2017-02-04]
15. Mitnick, B. M. „A Typology of Conceptions of the Public Interest“. *Administration and society*, 1976, Vol. 8, Issue 1.
16. Rafał, Mańko. „We Do Not Recognise Anything 'Private': Public Interest and Private Law Under the Socialist Legal Tradition and Beyond“. *University of Amsterdam - Centre for the Study of European Contract Law*, February 3, 2015.
17. Rotherham, Craig. „Proprietary Remedies in context: A study in the judicial redistribution of property rights“. *Oxford: Hart Publishing*, 2002, Vol. 66, issue 3.
18. Swedberg, Richard. „Principles of Economics Sociology“. *Princeton University Press*. 2003.
19. Subochev, V. V. *Zakonnye interesy* [Legitimate interests]. Moskva: Norma, 2008.
20. Sorauf, F. J. „The public interest reconsidered.“ *The Journal of Politics*, 1957, 19(4).
21. Uerpmann-Wittzack, Robert. „Das öffentliche Interesse: seine Bedeutung als Tatbestandsmerkmal und als dog -matischer Begriff. Tübingen: *Mohr Siebeck*, 1999.
22. Thomas, J. Barth, Ph. D. *The Public Interest and Administrative Discretion*. Memphis State University. 1992, Vol. 22, No. 4.
23. Virginia, Held. *The Public Interest and Individual Interests*. New York: Basic Books, 1970.
24. Vonk, G. J. „The public interest and the welfare state: a legal approach“. *Groningen Centre for Law and Governance: conference manuscript*, 2007. http://www.rug.nl/research/portal/en/publications/the-public-interest-and-the-welfare-state(348aa02a-0095-45c9-be0a-5d0352835bcf).html [žiūrėta 2017-02-06]
25. Weisbrod, B. A., Handler J. F., Komesar N.K. „Public Interest Law. An Economic and Institutional Analysis Berkeley“. *Los Angeles, London University of California Press*, 1978.

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30).
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos civilio proceso kodeksas. Valstybės žinios 36, 1340 (2002).
4. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas. Valstybės žinios 67, 1659 (1997).
5. Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas. Valstybės žinios, 1997-07-09, Nr. 65-1558.
6. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas. Valstybės žinios, 1994-12-07, Nr. 94-1833.
7. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. Valstybės žinios, 1999-02-03, Nr. 13-308.
8. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas. Valstybės žinios, 1995-01-06, Nr. 3-37.

9. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2013-07-16, Nr. 76-3824.
10. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas. Valstybės žinios, 1996-04-10, Nr. 32-788.
11. Lietuvos Respublikos sodininkų bendrijų įstatymas. Valstybės žinios, 2004-01-07, Nr. 4-40.
12. Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas, Nr. XP-1963 (2006-12-22). https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.289608 [žiūrėta 2017-02-03]
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. lapkričio 21 d. nutarimas, Nr. 1243 „Dėl Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 19 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XP-1964, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 7 straipsnio papildymo įstatymo projekto Nr. XP-1965, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XP-1966, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 17, 32 straipsnių papildymo ir pakeitimo bei įstatymo papildymo 31-1 straipsniu įstatymo projekto Nr. XP-1967, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96-1 straipsniu įstatymo projekto Nr. XP-1968 ir Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo 18 straipsnio papildymo ir pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-1969“. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BE660DF70132 [žiūrėta 2017-02-03]
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 1053 „Dėl Kultūros vertybių registro įsteigimo ir Kultūros vertybių registro nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2005-10-01, Nr. 117-4238.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. lapkričio 5 d. nutarimas Nr. 1025 „Dėl Kultūros paveldo objektų ir vietovių apsaugos zonų nustatymo taisyklių patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2013-11-16, Nr. 118-5942.
16. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. gruodžio 18 d. įsakymas Nr. ĮV-974 „Dėl Kultūros paveldo objektų individualių apsaugos reglamentų rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Nr. ĮV-974, TAR, 2014-12-19, Nr. 20036.
17. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2016 m. gegužės 2 d. įsakymas ĮV-354 „Dėl užsienio valstybėms reikšmingo nekilnojamojo kultūros paveldo, esančio Lietuvos Respublikoje, tvarkymo taisyklių patvirtinimo“. Nr. ĮV-354, TAR, 2014-12-19, Nr. 20036.
18. Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija. 1972 m. lapkričio 16 d., Valstybės žinios, 2006-06-30, Nr. 73-2766.
19. Europos Tarybos Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija. 1972 m. lapkričio 16 d., Valstybės žinios. 1999, Nr. 100-2896.
20. Europos Tarybos Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija. 2005 m. spalio 27 d. http://www.kpd.lt/uploads/Teises%20aktai/Konvencijos/Konvencija%20d%C4%97l%20kulturos%20paveldo%20vert%C4%97s%20visuomenei.pdf

Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-397/2009.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-523/2011.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugpjūčio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2012.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-101/2014.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-112/2013.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-8/2013.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-80/2013;
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-40/2013.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-221/2013.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 22 d nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2013.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-307/2013.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-328/2013.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-374/2013.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-424/2013.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-452/2013.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-423/2013.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-483/2013.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-536/2013.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-568/2013.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 14 d. civilinėje nutartis byloje Nr. 3K-3-28/2014.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-49/2014.

22. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2014 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-91/2014.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-151/2014.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2014.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2014.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-151/2014.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-231/2014.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-232/2014.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 15 d nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-86/2014.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-339/2014.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-468/2014.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-468/2014.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-480/2014.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-478/2014.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-43/2015.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-55-378/2015.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-159-690/2015;
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-238-915/2015.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-254-313/2015.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-285-415/2015.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-282-686/2015;
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-265-611/2015.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-352-701/2015.

45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-377-611/2015.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-417-701/2015.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-398-421/2015.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 20 d nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-608-701/2015.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-608-701/2015.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-611-687/2015.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-63-701/2016.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-63-702/2016.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-36-706/2016.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-180-684/2016.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-265-706/2016.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-311-415/2016;
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-353-415/2016.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342-686/2016.
59. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2016 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-367-701/2016.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-385-313-2016.
61. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-499-706/2016.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516-686/2016.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-549-415/2016.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-554-378/2016.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-565-414/2016;
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-565-415/2016.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49-969/2017.

68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-59-219/2017.
69. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. kovo 23 d. sprendimas civilinėje byloje 2A-46/2011.
70. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-55/2013.
71. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-142/2013.
72. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-112/2013.
73. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-674/2013.
74. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-424/2013.
75. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1031/2013.
76. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-616/2013.
77. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2116/2013.
78. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-531/2013.
79. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-423/2013.
80. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-897/2013.
81. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1122/2013.
82. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-48/2014.
83. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-157/2014.
84. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-958/2013.
85. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-479/2014.
86. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 21 d nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-646/2014.
87. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-620/2014.
88. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-848/2014.
89. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1332/2014.
90. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1089/2014.
91. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 7 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1155/2014.
92. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1303/2014.
93. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-740/2014.
94. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1384/2014.

95. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1384/2014.
96. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-43-183/2015.
97. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-59-241/2015;
98. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-59 - 244/2015.
99. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-139-516/2015.
100. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-287-516/2015.
101. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-50-943/2015.
102. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-287-516/2015.
103. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-325-241/2015.
104. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-516-516/2015.
105. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-558-381/2015.
106. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-522-196/2015.
107. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-552-196/2015;
108. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-596-241/2015.
109. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-930-186/2015.
110. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-333-241/2016.
111. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-582-157/2016.
112. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-404-180/2016.
113. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje 2A-404-188/2016.
114. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-620-236/2016.
115. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-21-241/2016.
116. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-648-370/2016.
117. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-918-178/2016.

118. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. lapkričio 24 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. A 2-5057-258/2011.
119. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1067-565/2013.
120. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-468-881/2013.
121. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2SA-98-302/2013.
122. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-272-258/2013.
123. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1455-798/2013.
124. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-179-262/2013.
125. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-556-560/2013.
126. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-491-881/2013.
127. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-496-881/2013.
128. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-3010-611/2013.
129. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. spalio 9 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1860-881/2013.
130. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1634-275/2013.
131. Kauno apygardos teismo 2013 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2144-343/2013.
132. Kauno apygardos teismo 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1678-555/2013.
133. Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. vasario 5 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-77-513/2014.
134. Šiaulių apygardos teismo 2014 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-300-124/2014.
135. Kauno apygardos teismo 2014 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-854-173/2014.
136. Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-664-479/2014.
137. Kauno apygardos teismo 2014 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2115-527/2014.
138. Kauno apygardos teismo 2014 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1842-260/2014.
139. Vilniaus apygardos teismo 2014 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2435-431/2014.
140. Vilniaus apygardos teismo 2014 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1248-565/2014.

141. Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-128-538/2014.
142. Kauno apygardos teismo 2014 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-40-153/2014.
143. Vilniaus apygardos teismo 2014 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-29-345/2014.
144. Šiaulių apygardos teismo 2015 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-565-210/2015.
145. Šiaulių apygardos teismo 2015 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-565-210/2015.
146. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. sausio 12 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-3322-340/2015.
147. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1626-565/2015.
148. Kauno apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1824-658/2015.
149. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. balandžio 7 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-87-232/15.
150. Kauno apygardos teismo 2015 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-31-230/2015.
151. Kauno apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1824-658/2015.
152. Kauno apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1236-527/2015.
153. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A- 2604-661/2015.
154. Kauno apygardos teismo 2015 m. spalio 22 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-1321-273/2015.
155. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1162-603/2015;
156. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-218-340/2016.
157. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-52-3-00415-2013-8;
158. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-891-431/2016.
159. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-891-431/2016.
160. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. birželio 8 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1069-881/2016.
161. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. birželio 8 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1069-881/2016.
162. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-413-881/2016.
163. Kauno apygardos teismo 2016 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-886-55/2016.
164. Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1471-826/2016.

165. Panevėžio apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-621-544/2016.
166. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1760-450/2016.
167. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1203-661/2016.
168. Šiaulių apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A–1–372/2016.
169. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1859-450/2016.
170. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1878-450/2016.
171. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 22 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-2243-661/2016.
172. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1635-560/2016.
173. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1759-450/2016.
174. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1785-614/2016.
175. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1785-614/2016.
176. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2618-553/2016.
177. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1207-340/2016.
178. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1207-340/2016.
179. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-2780-431/2016.
180. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1789-614/2016.
181. Šiaulių apygardos teismo 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1059-357/2016.
182. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-741-450/2016.
183. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-742-411/2016.
184. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-712-577/2017.
185. Trakų rajono apylinkės teismo 2013 m. balandžio 3 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-22-231/2013.
186. Varėnos rajono apylinkės teismo 2013 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-41-445/2013.
187. Šiaulių apylinkės teismo 2013 m. rugpjūčio 16 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-4031-772/2013.

188. Biržų rajono apylinkės teismo 2014 m. sausio 22 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-3-857/2014.
189. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. kovo 14 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-3263-131/2014.
190. Vilniaus rajono apylinkės teismo 2014 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-415-341/2014;
191. Vilniaus rajono apylinkės teismo 2014 m. kovo 19 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-415-374/2014.
192. Kauno apylinkės teismo 2014 m. spalio 13 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1394-587/2014.
193. Alytaus rajono apylinkės teismo 2014 m. spalio 31 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-2095-297/2014.
194. Vilniaus rajono apylinkės teismo 2015 m. spalio 14 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-42-494/2015.
195. Ukmergės rajono apylinkės teismo 2016 m. sausio 6 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1-675/2016.
196. Kauno apylinkės teismo 2016 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-6744-775/2016.
197. Utenos rajono apylinkės teismo 2016 m. birželio 1 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1376-842/2016;
198. Šiaulių apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 5 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-7289-772/2016.
199. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. sausio 5 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-294-779/2017.
200. Kauno apylinkės teismo 2017 m. sausio 12 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-2000-528/2017.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. gegužės 27 d. nutarimas byloje Nr. 12/93.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimas.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. birželio 1 d. nutarimas.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas byloje Nr. 27/01-5/02-01/03.
7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas byloje Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas byloje Nr. 14/02.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas byloje Nr. 10/02.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas byloje Nr. 30/03.

11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas byloje Nr. 35/03-11/06.
12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimas byloje Nr. 30/03.
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas byloje Nr. 35/03-11/06.
14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas byloje Nr. 17/02-24/02-06/03-22/04.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. lapkričio 23 d. nutarimas byloje Nr. 13/05.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimas byloje Nr. 03/04-15/04-05/06.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 6 d. nutarimas.
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas byloje Nr. 7/04-8/04.
20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimas byloje Nr. 14/06-22/06-27/06-29/06-34/06-35/06-42/06-46/06-52/06-54/06-03/07-11/07.
21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. lapkričio 5 d. nutarimas.
22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. birželio 30 d. nutarimas byloje Nr. 38/06;
23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 20 d. nutarimas byloje Nr. 05/07.
24. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 2 d. nutarimas byloje Nr. 24/2008.
25. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 6 d. nutarimas byloje Nr. 13/2008.
26. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas byloje Nr. 3/2009-24/2009-37/2009-1/2010-3/2010-4/2010-5/2010-11/2010-17/2010-26/2010-45/2010-57/2010-58/2010-59/2010-60/2010-61/2010.
27. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 19 d. nutarimas byloje Nr. 15/2009.
28. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. balandžio 2 d. nuarimas byloje Nr. 2/2010.
29. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. spalio 9 d. nutarimas byloje Nr. 28/2010.
30. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. spalio 30 d. nutarimas byloje Nr. 7/2012.
31. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. rugsėjo 2 d. sprendimas, Nr. KT40-S29/2014.
32. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. gruodžio 16 d. nutarimas byloje Nr. 23/2013.
33. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 7 d. nutarimas byloje Nr. 5/2014.

34. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. spalio 5 d. nutarimas byloje Nr. 36/2014-37/2014.

Kitų Lietuvos Respublikos teismų praktika

1. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-174-556/2015.
2. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. sausio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2237-525/2015.
3. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. sausio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2-492/2016;
4. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 m. balandžio 11 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-2760-789/2016.
5. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. lapkričio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1856-492/2016.
6. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1740-552/2016.
7. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gruodžio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1149-602/2016;
8. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. sausio 30 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-789-602/2016.
9. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. vasario 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2444-492/2017.

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika

1. Paplauskienė prieš Lietuvą, no. 31102/06, (2014).
2. Gashi v. Croatia, no. 32457/05, § 27-34, (2007).
3. Gladysheva v. Russia, no. 7097/10, § 79, (2011).
4. Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia [GC], no. 71243/01, § 121, (2012).
5. Nekvedavičius v. Lithuania, no. 1471/05, § 88, (2013).
6. Pyrantienė v. Lithuania, no. 45092/07, § 51, (2013).
7. Hatton and Others v. United Kingdom, no. 36022/97, (2003).
8. López Ostra v. Spain, no. 303 C, § 51, Series A no. 303 C, § 51 (1994).
9. Trianel Kohlekraftwerk Lünen, C-115/09, I-3701-I-3726, (2011).
10. Giacomelli v. Italy, no. 59909/00, §94, (2006).

Internetiniai šaltiniai

1. Lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Kas yras viešas? Kas yra interesas?

http://lkiis.lki.lt/dabartinis;jsessionid=229DB7A525770CBC563A6EF0D7352EA0 [žiūrėta 2017-02-07]
2. E., Krivka. „Viešojo intereso gynimas Lietuvoje. Teisinis reglamentavimas: pasiekimai ir problemos.“ Pranešimas mokslinėje praktinėje konferencijoje „Teisinės galimybės sprendžiant vartotojų ginčus Lietuvoje“ Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2008 m. kovo 21 d. http://vartotojuteises.lt/media/files/krivkos_pranesimas [žiūrėta 2017-02-03]
3. Straipsnis „Ypatinga žinia žemės savininkams, kurių sklypuose stūkso elektros įrenginiai“. Dienraštis internete „Lietuvos rytas.“ http://verslas.lrytas.lt/izvalgos-ir-nuomones/ypatinga-zinia-zemes-savininkams-kuriu-sklypuose-stukso-elektros-irenginiai.htm [žiūrėta 2017-03-11]
4. Straipsnis „Į privatų sklypą - energetikų invazija“. Dienraštis internete „Delfi“. http://www.delfi.lt/verslas/energetika/i-privatu-sklypa-energetiku-invazija.d?id=54535327 [žiūrėta 2017-03-11]
5. Straipsnis „Elektros stulpų“ byloje – pergalė!“. Dienraštis internete „Ūkininko patarėjas“, http://ukininkopatarejas.lt/elektros-stulpu-byloje-pergale/ [žiūrėta 2017-03-11]

Kiti dokumentai

1. Pasiūlymas Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektui Nr. XP-1963, 2012 m. balandžio 21 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.421616 [žiūrėta 2017-02-03]
2. Lietuvos Respublikos prokuratūra. „Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2013 metais ataskaita“.
3. Lietuvos Respublikos prokuratūra. „Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2014 metais ataskaita“.
4. Lietuvos Respublikos prokuratūra. „Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2015 metais ataskaita“, 2016 m. kovo 3 d. Nr. 17.9.-1487.
5. Lietuvos Respublikos prokuratūra. „Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2016 metais ataskaita“, 2016 m. kovo 1 d. Nr. 17.9.-1308.

ANOTACIJA

Šiame magistro baigiamajame darbe yra nagrinėjami viešojo intereso gynimo ypatumai bylose dėl nuosavybės teisinių santykių, vertinama viešojo intereso samprata Lietuvos ir užsienio teisės doktrinoje bei teismų praktikoje. Siekiant nustatyti, kaip teismai supranta ir kokiais kriterijais remdamiesi identifikuoja viešąjį interesą, darbe yra atliekama kritiška pastarųjų penkerių metų bylų analizė, keliami viešojo intereso praktinio taikymo probleminiai klausimai, aptariamos išryškėjusios ypatybės, vertinama, kaip teismai nustato viešojo intereso ir privačios nuosavybės savininkų interesų pusiausvyrą, su kokiomis problemomis susiduria ir kokias daro klaidas. Atlikta analizė atskleidė, kad Lietuvos teismų praktika, vertinant viešąjį interesą ir jo identifikavimo kriterijus, nėra vieninga, pastebėti prieštaravimai, nustatytos reikšmingos teismų daromos klaidos. Šios aplinkybės lemia, kad viešųjų ir privačiųjų interesų pusiausvyra gan dažnai nėra tinkamai nustatoma, pažeidžiami privačios nuosavybės savininkų interesai ir teisėti lūkesčiai.

Raktiniai žodžiai: viešasis interesas, savininkų interesai, nuosavybės teisė, privati nuosavybė, interesų pusiausvyra.

ANNOTATION

This Master's final thesis analyzes the features of defence of public interest in cases of property legal relations, assesses the concept of public interest in Lithuanian and foreign legal doctrine and case-law. In order to determine how courts perceive and what kind of criteria they use to identify public interest, a critical analysis of cases of the last five years is carried out, problematic questions of practical application of public interest are raised, highlighted features are discussed, ways of how the courts determine the interest balance between public interest and private property owners, what kind of problems they face and mistakes they make are assessed. The analysis revealed that the case-law of Lithuania in assessing the public interest and its identification of the criteria is not unanimous, there are contradictions and significant errors made by the courts. These circumstances condition that the balance between public and private interests is quite often determined improperly, private property owners' interests and legitimate expectations are violated.

Key words: public interest, the interests of the owners, property right, private property, the balance of interests.

VIEŠOJO INTERESO GYNIMAS BYLOSE DĖL NUOSAVYBĖS TEISINIŲ SANTYKIŲ

SANTRAUKA

Lietuvoje gausu darbų, kuriuose siekiama atskleisti viešojo intereso sampratą, turinį ir jo identifikavimo kriterijus, tačiau nė viename iš jų nenagrinėjamas viešasis interesas ir jo gynimo ypatumai bylose dėl nuosavybės teisinių santykių. Autoriai viešojo intereso santykį su privačiais nuosavybės teisiniais santykiais apžvelgia tik fragmentiškai, neanalizuoja ir neapibendrina teismų praktikos, kurioje sprendžiamas klausimas dėl viešojo intereso ir nuosavybės teisės kolizijos. Todėl, šio darbo tikslas yra išnagrinėti Lietuvos teismų praktiką dėl nuosavybės teisinių santykių ir atsakyti, kokią praktinę reikšmę jose atlieka viešasis interesas.

Siekiant suprasti, kas yra viešasis interesas ir kaip jis aiškinamas Lietuvos ir užsienio teisės doktrinoje bei praktikoje, pirmajame darbo skyriuje nagrinėjama jo samprata ir struktūrinės dalys. Antrajame – pagrindiniame darbo skyriuje, siekiama atsakyti, kaip teismai supranta ir kokiais kriterijais remdamiesi identifikuoja viešąjį interesą. Tuo tikslu, atliekama kritiška pastarųjų penkerių metų teismų praktikos analizė, kurioje vertinamas viešasis interesas ir jo gynimo aspektai bylose dėl nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą atkūrimo, dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objekto statusą turinčių objektų apsaugos, dėl bendraturčių teisinių santykių sureguliavimo, dėl daiktinių teisių gynimo (vindikacinis ir negatorinis ieškiniai) ir dėl servituto nustatymo. Šiame skyriuje keliami viešojo intereso praktinio taikymo probleminiai klausimai, aptariamos išryškėjusios ypatybės, vertinama, kaip nustatoma vertybių – teisės į privačią nuosavybę ir viešojo intereso, pusiausvyra, kuriai iš jų ir kokiu pagrindu teikiamas prioritetas.

Atlikta teismų praktikos analizė padėjo nustatyti kriterijus, kuriems esant pagrįsta tikėtis, kad teismai identifikuos viešąjį interesą ir imsis iniciatyvos jį ginti. Taip pat, pastebėtos reikšmingos teismų daromos klaidos, neveikimas nustatant pusiausvyrą tarp viešųjų ir privačiųjų interesų, daugeliu atvejų nesiimama iniciatyva aiškinti, kas yra viešasis interesas ir kaip jis turėtų būti suprantamas konkrečių bylos aplinkybių kontekste, tai nulemia, jog priimami nepagrįsti bei neteisingi sprendimai bylos šalių atžvilgiu. Norint išvengti šių klaidų, autorius iškelia problemas ir pateikia jų sprendimo būdus, pabrėžia pagrindinius akcentus į kuriuos turi būti atsižvelgiama nagrinėjant ginčus dėl nuosavybės teisinių santykių, kai juose identifikuojamas viešasis interesas.

DEFENCE OF THE PUBLIC INTEREST IN CASES OF PROPERTY LEGAL RELATIONS

SUMMARY

Lithuania is abundant in academic papers that seek to reveal the concept, content and identification criteria of the public interest, however, none of them analyses the public interest and its defence features in cases of property legal relations. The authors overview the public interest relation to private property legal relations only in fragments, they do not analyse and do not summarize case-law where the issue of the collision of the public interest and property rights is being analysed. Therefore, the goal of this thesis is to analyse the case-law of Lithuania regarding property legal relations and to answer the question of what is the practical significance of the public interest.

In order to understand what is public interest and how it is explained in Lithuanian and foreign legal doctrine and practice, the first chapter of this thesis analyses its concept and structure parts. In the second chapter, the main part of the thesis, it is seeked to reveal how courts understand and what kind of criteria they use to identify public interest. In order to establish this, a critical analysis of case-law of the last five years is carried out which assesses the public interest and its defence aspects for recreating ownership rights of real estate, protection of objects that are immovable cultural heritage, regulations of legal relations of co-ownership, defence of property law (vindicatory and negatory lawsuits) and for determining easement. In this section, the issues of practical application of the public interest are raised, the highlighted features are discussed, how the balance between values - right to private property and public interest is determined, to which one and on what basis the priority is given.

The analysis carried out on the case-law has helped to set up the criteria, which is based on the hope that the courts will identify the public interest and will take the initiative to defend it. Additionally, significant errors made by the courts, inaction while determining the balance between public and private interests were noticed, in many cases the initiative to interpret what is the public interest and how it should be understood in the context of particular circumstances of cases is not taken. This leads to groundless and wrong decisions in regard to the parties of the case. In order to avoid these errors, the author brings up issues and submits their solutions, highlights main points that have to be taken into consideration in legal disputes concerning the property legal relations where the public interest is identified.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2017-05-02
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentė_____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____

_____

___“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.